



**TÜRK HUKUKUNDA EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI
NEDENİNE DAYALI BOŞANMA DAVASI**

Oya İSLAM TÜLBENTÇİ

Yüksek Lisans Tezi

Özel Hukuk Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Sera REYHANİ YÜKSEL

2025

T.C.
TEKİRDAĞ NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

TÜRK HUKUKUNDA EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN
SARSILMASI NEDENİNE DAYALI BOŞANMA DAVASI

Oya İSLAM TÜLBENTÇİ

ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Doç. Dr. Sera REYHANİ YÜKSEL

TEKİRDAĞ-2025

Her hakkı saklıdır.

BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ

Hazırladığım Yüksek Lisans Tezinin bütün aşamalarında bilimsel etiğe ve akademik kurallara riayet ettiğimi, çalışmada doğrudan veya dolaylı olarak kullandığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, yazımda enstitü yazım kılavuzuna uygun davranıldığını taahhüt ederim.

25.06.2025

Oya İSLAM TÜLBENTÇİ

Evlilik Birliği Kurumunun Kuruluşuna Neden Olan Dayanakların İncelenmesi
ÖKSİTAN SANAYİ VE TİCARET SİRKÜLERİ
Öğretmen Önemeli Önceki
ÖZETLİĞİ / Ç

ÖZET

Kurum, Enstitü,	: Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü
ABD	: Özel Hukuk Anabilim Dalı
Tez Başlığı	: Türk Hukukunda Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedenine Dayalı Boşanma Davası
Tez Yazarı	: Oya İSLAM TÜLBENTÇİ
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Sera REYHANI YÜKSEL
Tez Türü, Yılı	: Yüksek Lisans Tezi, 2025
Sayfa Sayısı	: 86

Evlilik birliği tarafların bir arada yaşamak ve birbirlerine ve birliğe karşı yükümlülükler üstlenmek üzere oluşturdukları müessesenin adıdır. Bu yolla taraflar kanunun öngördüğü biçimde iradelerini açıklamalarının ardından, birlikteliklerini bir adım öteye taşıyarak devlet nezdinde tanınır şekle kavuştururlar. Bu andan itibaren eşlerin birbirlerine karşı göstermekle yükümlü olduğu özen ve yükümlülükler, birtakım kurallar aracılığıyla denetlenebilir ve yaptırıma tabi tutulabilir hale gelir. Ancak eşlerin söz konusu evlilik birliğini sonsuza dek sürdürmeleri kendilerinden beklenemeyecek duruma gelebilir. Kanunen belirlenen düzenlemelere aykırı davranılması, eşlerin biri veya her ikisinin talebi üzerine boşanma hadisesini gündeme getirebilir. Boşanma sebepleri, Türk Medeni Kanunu m.161-166 arasında düzenlenmiş bulunmaktadır. Uygulamada genellikle evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma davaları (TMK m.166) karşımıza çıkmaktadır. Bu denli sık rastlanan bir konunun anlaşılması ve anlatılması; hem işin uzmanları yönünden, hem eşlerin evlilik birliği içerisinde birliğe ve birbirlerine karşı yükümlülüklerine vakıf olmaları açısından, hem de evlilik birliğini sona erdirme aşamasındaki eşler bakımından önem arz etmektedir.

Anahtar Kelimeler: Anlaşmalı Boşanma, Boşanma, Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması, Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması, Şiddetli Geçimsizlik.

ABSTRACT

Institution, Institute : Tekirdağ Namık Kemal University, Institute of Social Sciences
Department : Department of Private Law
Thesis Title : Divorce Case Based on the Reason That the Marriage Union Has Been Shaken From Its Foundations in Turkish Law
Thesis Author : Oya İSLAM TÜLBENTÇİ
Thesis Adviser : Assoc. Prof. Sera REYHANİ YÜKSEL
Type of Thesis Year : MS Thesis, 2025
Total Number of Pages : 86

Marriage union is the name of the institution created by the parties to live together and undertake obligations towards each other and the union. In this way, after the parties declare their will as prescribed by law, they take their union one step further and make it recognized by the state. From this moment on, the care and obligations that spouses are obliged to show towards each other become controllable and subject to sanctions through certain rules. However, spouses may not be expected to continue their marital union forever. Violating the regulations determined by law may bring about divorce upon the request of one or both spouses. In Turkish law, the reasons for divorce are regulated between TMK articles 161-166. In practice, we often encounter divorce cases based on the reason that the marriage union has been shaken to its core (TMK article 166). It is important both for the experts of the field, understanding and explaining such a common subject; for the spouses to be aware of their unity and their obligations towards each other within the marriage union, and for the spouses at the stage of ending the marriage union.

Keywords: Consensual Divorce, Divorce, Shattering of the Marriage Union, Inability to Re-establish Common Life, Severe Incompatibility.

ÖNSÖZ

Evlilik birliğini artık sürdürmek istemeyen veya sürdürmeleri mümkün olmayan eşler, birliği sonlandırmak üzere boşanmak için mahkemeye müracaat etmelidir. Boşanma ise 4721 s. TMK kapsamında belli sebeplere bağlı kılınmıştır. Kanunda düzenlenen bu sebepler olmaksızın tarafların boşanmaları mümkün değildir. Söz konusu sebepler ise TMK'nin 161-166'ncı maddeleri arasında düzenlenmiştir.

Çalışma konusunun dahil bulunduğu TMK'nin 166'ncı maddesinin başlığı '*evlilik birliğinin sarsılması*' biçimindedir. Söz konusu maddenin (TMK m.166) ilk fıkrası kapsamında evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma davası, üçüncü fıkrasında eşlerin anlaşmalı olarak boşanması ve dördüncü ve son fıkrasında ortak hayatın yeniden kurulamamasına bağlı boşanma davaları hüküm altına alınmıştır. Sayılan boşanma nedenleri -bilhassa TMK m.166/1-3'te sayılan evlilik birliğinin temelinden sarsılması ile eşlerin anlaşmalı olarak boşanması- uygulamada karşılaşılan boşanma davalarının kahir ekseriyetini oluşturmaktadır. Bu bağlamda hem uygulayıcılar hem de evlilik birliği içerisinde bulunan kimseler bakımından konunun incelenmesi önem arz etmektedir.

Bu doğrultuda çalışmamızın ilk bölümünde boşanma hususu ana hatlarıyla açıklanmaya çalışılacak, ikinci bölüm dahilinde ise TMK m.166'da düzenleme alanı bulan üç boşanma nedenine (evlilik birliğinin temelinden sarsılması, eşlerin anlaşmalı olarak boşanması, ortak hayatın yeniden kurulamaması) yer verilerek bu eksendeki görüşler aktarılacaktır. Üçüncü bölümde ise boşanma davası neticesinde meydana gelen sonuçlar açıklanacaktır.

Kaleme aldığım bu çalışmada katkısı büyük olan danışman hocam sayın Doç. Dr. Sera REYHANİ YÜKSEL'e ve Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Hukuk Fakültesi'nin değerli öğretim görevlilerine; bu eserin yazılmasına kıymetli fikirleriyle katkı sunan ve bu yolculukta beni hep destekleyen sevgili eşim Av. Alper TÜLBENTÇİ'ye; beni yetiştiren ve bugüne gelmemi sağlayan kıymetli annem Şenay İSLAM ve kıymetli babam Hüseyin İSLAM'a ve varlığından güç aldığım canım kardeşim Eda İSLAM'a teşekkürü bir borç bilirim.

Çorlu, 2025

Oya İSLAM TÜLBENTÇİ

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
BİLİMSEL ETİK BİLDİRİMİ.....	ii
TEZ ONAY SAYFASI.....	iii
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
ÖNSÖZ.....	vi
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR LİSTESİ	xi
GİRİŞ	1
1. BOŞANMAYA GENEL BAKIŞ.....	3
1.1. Kavramlar.....	3
1.1.1. Aile Kavramı.....	3
1.1.1.1. Dar Anlamda Aile.....	3
1.1.1.2. Geniş Anlamda Aile.....	4
1.1.1.3. En Geniş Anlamda Aile.....	4
1.1.2. Boşanma Kavramı.....	4
1.2. Boşanmanın Tarihi.....	5
1.3. Boşanmanın Dayandığı Temel İlkeler.....	6
1.3.1. Kusur İlkesi.....	6
1.3.2. Temelden Sarsılma İlkesi.....	7
1.3.3. İrade İlkesi.....	7
1.3.4. Elverişsizlik İlkesi.....	8
1.3.5. Eylemli Ayrılık İlkesi.....	8
1.4. Türk Hukukunda Düzenlenen Boşanma Sebepleri.....	8
1.4.1. Özel Boşanma Sebepleri.....	10
1.4.1.1. Zina.....	11
1.4.1.2. Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış.....	13
1.4.1.3. Suç İşleme veya Haysiyetsiz Hayat Sürme.....	15

1.4.1.4. Terk.....	17
1.4.1.5. Akıl Hastalığı.....	19
1.4.2. Genel Boşanma Sebepleri.....	21
2. EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI	
NEDENİNE DAYALI BOŞANMA DAVALARI.....	24
2.1. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedenine Dayalı Boşanma Davalarının Açıklanması.....	24
2.1.1. Genel Olarak.....	24
2.1.2. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması.....	26
2.1.3. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılmasının Unsurları.....	27
2.1.3.1. Objektif Unsur – Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması.....	27
2.1.3.2. Subjektif Unsur – Ortak Hayatın Çekilmez Hale Gelmesi.....	28
2.1.3.3. Davalının, Davacının Daha Kusurlu Olduğu Def'inin İleri Sürmemiş Olması veya Hakim Tarafından Bu Def'inin Kabul Edilmemiş Olmaması.....	29
2.1.4. Eşlerin Anlaşmalı Olarak Boşanması.....	32
2.1.5. Eşlerin Anlaşmalı Olarak Boşanmasının Unsurları.....	33
2.1.5.1. Evliliğin En Az 1 Yıl Sürmesi.....	34
2.1.5.2. Tarafların Boşanma Hususunda Anlaşması.....	35
2.1.5.3. Tarafların Hakim Tarafından Bizzat Dinlenmiş Olması.....	36
2.1.5.4. Tarafların Boşanma İradesini Beraberce Mahkemeye Açıklamaları Yahut Bir Tarafın Açmış Olduğu Davanın Diğer Tarafça Kabul Edilmesi.....	37
2.1.6. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması.....	38
2.1.7. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamamasının Unsurları.....	40
2.1.7.1. Taraflar Arasında Önceden Açılmış Bulunan Herhangi Bir Nedene Dayalı Boşanma Davasının Reddedilmesi ve Söz Konusu Hükmün	

Kesinleşmesi.....	40
2.1.7.2. Taraflar Arasında Önceden Görülen Boşanma Davasının Reddi Kararının Kesinleşmesinden İtibaren Bir Yıllık Sürenin Geçmiş Olması.....	41
2.1.7.3. Taraflar Arasında Ortak Hayatın Kurulamamış Olması.....	42
2.2. Kusur.....	43
2.3. Görevli ve Yetkili Mahkeme.....	44
2.3.1. Görevli Mahkeme.....	45
2.3.2. Yetkili Mahkeme.....	46
2.4. Taraf ve Dava Ehliyeti.....	47
2.4.1. Taraf Ehliyeti.....	47
2.4.1.1. Genel Olarak.....	47
2.4.1.2. Eşlerden Birinin Vefat Etmesi Halinde.....	49
2.4.2. Dava Ehliyeti.....	51
2.5. Dayandığı Yasal Düzenleme.....	54
2.6. Davanın İspatı.....	56
2.7. Güncel Kararlar Işığında Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma Davaları.....	60
3. EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI	
NEDENİYLE BOŞANMANIN SONUÇLARI.....	66
3.1. Hukuki Sonuçları.....	66
3.1.1. Medeni Durum.....	66
3.1.2. Kadının Soyadı.....	66
3.1.3. Eşlerin Artık Birbirine Mirasçı Olamaması.....	69
3.1.4. İddet Müddeti.....	69
3.1.5. Velayet.....	70
3.1.6. Zamanaşımının Ortadan Kalkması.....	72
3.2. Mali Sonuçları.....	72
3.2.1. Maddi Tazminat.....	73
3.2.2. Manevi Tazminat.....	73

3.2.3. Nafaka.....	75
3.2.3.1. Yoksulluk Nafakası.....	75
3.2.3.2. İştirak Nafakası.....	77
SONUÇ	80
KAYNAKÇA	83



KISALTMALAR LİSTESİ

AY.	: Anayasa
AYM.	: Anayasa Mahkemesi
BKZ.	: Bakınız
E.	: Esas
E.T.	: Erişim Tarihi
F.	: Fıkra
HD.	: Hukuk Dairesi
HMK.	: Hukuk Muhakemeleri Kanunu
K.	: Karar
m.	: Madde
TBK.	: Türk Borçlar Kanunu
TCK.	: Türk Ceza Kanunu
TMK.	: Türk Medeni Kanunu
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
S.	: Sayılı
s.	: Sayfa
T.	: Tarih
VD.	: Ve Devamı
Y.	: Yargıtay
YHGK.	: Yargıtay Hukuk Genel Kurulu

GİRİŞ

Evlilik birliği karşı cinsiyetten tarafların bir arada yaşamak ve birbirlerine ve birliğe karşı yükümlülükler üstlenmek üzere oluşturdukları müessesenin adıdır¹. Bu yolla taraflar kanunun öngördüğü biçimde iradelerini açıklamalarının ardından, birlikteliklerini bir adım öteye taşıyarak devlet nezdinde tanınır şekle kavuştururlar². Bu andan itibaren eşlerin birbirlerine karşı göstermekle yükümlü olduğu özen ve yükümlülükler, birtakım kurallar aracılığıyla denetlenebilir hale gelir³. Ancak eşlerin söz konusu evlilik birliğini sonsuza dek sürdürmeleri ve bir arada yaşamaları kendilerinden beklenemeyecek duruma gelebilir. Kanunda tanımlanan sebepler sınırlı sayma yoluyla belirlendiği için eşlerin ancak bu sebeplerin varlığı halinde boşanması mümkündür. Eşlere boşanma açısından bir serbesti tanınmamıştır⁴. Bu nedenle kanunda yer alan boşanma sebeplerinin kanuni düzenlemesinin incelenmesine ihtiyaç duyulacaktır.

Boşanma sebepleri Türk Medeni Kanunu'nun (TMK) 161-166. maddeleri (m.) arasında düzenlenmiştir. Kanunun sistematığıne göre ilk olarak özel boşanma sebepleri, devamında ise genel boşanma sebepleri ele alınmıştır. Bu iki tür boşanma durumunda, dava konusu vakaların ispatı ve delillerin değerlendirilmesi gibi bazı hususlar değişkenlik göstermektedir. Uygulamada karşımıza genellikle genel boşanma sebeplerine (TMK m.166) dayalı davalar çıkmaktadır⁵.

Çalışmamızın konusunu oluşturan evlilik birliğinin sarsılması nedenine dayalı boşanma sebepleri ise TMK m.166'da düzenlenmekle birlikte genel boşanma sebebi

¹ Tekben, T. (2021). Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Sebebine Dayalı Boşanma Üzerine Bir İnceleme. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18 (2), s.1083; Zevkliler, A., Cumahioğlu, E. ve Acabey, M. B. (2024). *Medeni Hukuk - III Aile Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi, s. 60.

² Hatemi, H. (2023). *Aile Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 32.

³ Tekben, 2021, s.1083; Uçar Toksöz, D. (2019). Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Halinin Bir Görünüm Biçimi Olan Anlaşılmalı Boşanma İmkânının Türk Hukuku Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Izmir Democracy University Social Sciences Journal*, 1(2), s.29.

⁴ Zevkliler, Cumahioğlu ve Acabey, 2024, s. 268.

⁵ Adli Sicil ve İstatistik Müdürlüğü tarafından yayınlanan verilere göre 2021 yılında 279.557 adet boşanma davası açılmış olup bunların 132.675 tanesi evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle açılmış boşanma davasıdır. Kaynak:<https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/310520221416422021H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf> E.T.: 27.04.2024; Akıntürk, T. ve Ateş, D. (2024a). *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt*. İstanbul: Beta Basım, s. 264.

olarak kanundaki yerini almıştır⁶. Özel boşanma sebepleri bakımından ihtiyaç duyulacak ispat vasıtalarının evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle boşanma sebebinde daha geniş olması, yine bunun yanında diğer boşanma sebepleri bakımından öngörölmüş şartların evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenli boşanma davasında daha az sayıda olması kanımca uygulamada söz konusu boşanma sebebine sıklıkla rastlanılmasının bir sonucudur⁷. Zira örneğin akıl hastalığına dayalı olarak açılacak bir davada ispat ve dava şartları bakımından kanunen yapılan düzenleme karşısında boşanmak isteyen eşin izlemesi gereken yol daha çetin görünmektedir. Öte yandan evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenli boşanma davasının nispi bir boşanma sebebi olması dolayısıyla deliller hakim tarafından takdir edilerek bu delillerin boşanma sebebi olup olamayacağı değerlendirilecektir. Bu yönüyle de evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı olarak açılmış davalar uzun süren yargılama sürecini beraberinde getirmektedir.

⁶ Dural, M., Ögüz, T. ve Gümüş, M. A. (2024). *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 120; Okumuş, T. (2012). *Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan, s.58; Özden, M. T. (2017). *Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, s.22; Bor, Y. (2023). *Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma*. Ankara: Adalet Yayınevi, s.61; Okan Koç, O. (2019). *Hayata Kast, Pek Kötü Veya Onur Kırıcı Davranış Sebebi İle Boşanma*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul, s.34; Hatemi, 2023, s.125.

⁷ Tekben, 2021, s. 1087.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BOŞANMAYA GENEL BAKIŞ

1.1. Kavramlar

1.1.1. Aile Kavramı

Aile, toplumun temelini oluşturan en küçük birimi ifade eder⁸. Gerçekten de Anayasa'nın (AY) 41'inci maddesinde yer alan ailenin tanımı "*Aile, Türk toplumunun temelidir ve eşler arasında eşitliğe dayanır.*" biçiminde tarif edilmiştir.

Temel olarak eşlerin bir araya gelerek evlenmesi ile birlikte aile kavramı gündeme gelir.⁹ Aile, pek çok öğretilerde kutsal sayılmıştır¹⁰. Türk hukukunda da ailenin korunması hakkı kişilik hakkı olarak düzenlenmiş, bu hakkı teminat altına alan düzenlemelere çok sayıda muhtelif kanunda yer verilmiştir¹¹.

Meydana gelen aile birliği boyutsal açıdan değişkenlik gösterebilir. Kimi zaman yalnızca eşlerden oluşan birlik aile tanımlamasını karşılıyor iken, kimi zaman çok daha büyük nüfuslu toplulukların aile sıfatını kazanması mümkündür. Bu durum doktrinsel anlamda aile kavramının farklı hukuki sınıflandırmalara tabi tutulmasına neden olmuştur.

1.1.1.1.Dar Anlamda Aile

Dar anlamda aile kavramı, yalnızca eşler ve onların evli olmayan çocuklarından oluşan birliği ifade eder¹². Evlilik birliği neticesinde bir araya gelen

⁸ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 3; Dural, Ögüz ve Gümüş, 2024, s.2; Özden, 2017, s.59; Uçar Toksöz, 2019, s.8; Bor, 2023, s.3; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 35; Helvacı, S. ve Erlüle, F. (2023). *Medeni Hukuk*. İstanbul: Legal Yayıncılık, s. 141.

⁹ Oğuzman, M. K., Seliçi, Ö. ve Oktay Özdemir, S. (2016). *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*. İstanbul: Filiz Kitabevi, s.51; Oğuzman, M. K. ve Barlas, N. (2016). *Medeni Hukuk*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, s.50; Hatemi, 2023, s. 1.

¹⁰ Okan Koç, 2019, s.5; Özden, 2017, s.5; Uçar Toksöz, 2019, s.18.

¹¹ Ailenin korunması hakkının özünü teminat altına alan AY. m.41'in özel düzenlemesi niteliğindeki 6284 sayılı Kanun ailenin korunması hususunda yapılan önemli bir düzenlemedir.

¹² Dural, Ögüz ve Gümüş, 2024, s. 1; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 6; Hatemi, 2023, s. 1; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 36; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 141; Kılıçoğlu, A. M. (2025). *Aile Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi, s.1.

eşler, dar anlamda aileyi oluştururlar. TMK dar anlamda aileyi detaylı biçimde ele almış ve düzenlemiştir.

1.1.1.2. Geniş Anlamda Aile

Geniş anlamda aile ise, evlilik birliğini oluşturan eşler ile onların çocuklarının oluşturduğu topluluktur. Günümüzde aile denildiği zaman akla gelen ilk topluluk geniş anlamda ailedir. Yine çocukları kapsar niteliğinden ötürü TMK’de ayrıntılı olarak düzenlemeye tabi tutulmuştur. Geniş anlamda aile doktrinde ‘*velayet ailesi*’ olarak da isimlendirilmektedir¹³.

1.1.1.3. En Geniş Anlamda Aile

Aralarında kan bağı bulunmasa dahi aynı çatı altında birlikte yaşayan kişilerin oluşturdukları topluluğu ifade eden en geniş anlamda aile¹⁴, ev düzeni başlığı altında TMK’nin 367’nci maddesinde düzenlenmiştir. Anılan hükme göre aynı çatı altında kan veya kayın hısımlığı yahut işçi-çıraklık gibi sözleşme ilişkisi dahilinde bir arada yaşayan kimselerin ev başkanı yönetiminde oluşturdukları topluluk kanun nezdinde aile olarak nitelendirilmiştir¹⁵.

1.1.2. Boşanma Kavramı

Evlilik birliğini oluşturan eşler, yukarıda da bahsettiğimiz üzere ilk etapta dar anlamda aileyi oluşturmak gayesiyle yola çıkarlar. Eşlerin iradesi herhangi bir süreye tabi olmaksızın bir arada bulunmak, birbirlerine destek olup hayat arkadaşlığı yapmak yönündedir. Ancak kimi zaman tarafların evliliğe devam etmesi kendilerinden beklenemeyecek hale gelebilir yahut evliliğin devamı taraflar açısından çekilmez olabilir. Bu durumda eşlerin sonsuza dek bir arada bulunmaları kendilerinden beklenemez. Zira toplumun temel taşı sıfatını taşıyan aileyi oluşturan eşlerin mutsuzluğu ve memnuniyetsizliği öncelikle eşlerin kendilerine ve sonrasında topluma zarar verecektir. Bu nedenle hem birey bazında hem de toplumsal ölçekte faydayı

¹³ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s.6; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 36; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 141; Kılıçoğlu, 2025, s. 1.

¹⁴ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 1; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 37.

¹⁵ Okan Koç, 2019, s.71; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 141; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 6.

sağlayabilmek açısından evlilik birliğinin sona erdirilmesinin mümkün kılınması önemlidir¹⁶.

Mahkeme kararı neticesinde evliliğin sona erdirilmesi hususu boşanma olarak isimlendirilmektedir¹⁷. Gerek 743 sayılı (S.) TMK döneminde ve gerekse yürürlükteki 4721 S. TMK ile evlilik birliğinin boşanma yoluyla sona erdirilmesi mümkün kılınmıştır¹⁸. Boşanma kavramı sonuçları itibariyle önemlidir. Zira tıpkı evliliğin başlangıcında salt eşlerin bir araya gelmeyip onların aileleri ve yakınlarının da kurulan yakınlığa dahil olması gibi, boşanma neticesinde de eşlerin bu ayrılığundan etkilenecek pek çok kişi olacaktır. Ayrıca evlilik birliği sona erecek eşlerin çocuk sahibi olduğu ihtimalde, boşanma neticesinde zor duruma düşmesi muhtemel çocukların da menfaatlerinin korunması büyük önem arz edecektir. Bu bakımdan boşanma kavramı hukukumuzda ayrıntılı biçimde düzenlemeye tabi tutulmuştur.

1.2. Boşanmanın Tarihi

Türk hukuk sisteminde boşanma, zaman içerisinde gerçekleşen hukuki reformlar ve toplumsal değişimler ile farklı gelişim göstermiştir. İlk olarak boşanma, Osmanlı hukuk sisteminde İslam hukukuna dayanmaktaydı. Bu doğrultuda boşanma, İslam hukukuna göre şer'i kurallar ile düzenlenmiştir¹⁹. Evlilik, erkek tarafından talâk adı verilen tek tek taraflı irade beyanı ile sona erdirilebilirken kadına ise böyle bir hak tanınmamıştır²⁰. Kadın, ancak sınırlı hallerde tefrik yoluna²¹ başvurma hakkına sahipken buna ilişkin işlemler de kadı mahkemelerinde yürütülmüştür.

1917 yılında yürürlüğe giren Hukuk-ı Aile Kararnamesi ile aile hukukunun düzgün bir biçimde düzenlenmesi söz konusu olmuş ve kadınların boşanma davası açabilmeleri kolaylaştırılmıştır²². 1926 yılında yürürlüğe giren TMK ile birlikte boşanma, dini temel alan bir düzenleme olmaktan çıkarılarak laik hukuk sistemi içine

¹⁶ Kılıçoğlu, 2025, s. 109-110.

¹⁷ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s.104; Zevkliler, Cumahioğlu ve Acabey, 2024, s. 261; Kılıçoğlu, 2025, s. 109.

¹⁸ 743 sayılı TMK m.124-134, 4721 sayılı TMK m.161-166.

¹⁹ Aydın, M. A. (2021). *Türk Hukuk Tarihi*. İstanbul: Beta Basım, s. 65.

²⁰ Aydın, 2021, s. 286; Cin, H. ve Akyılmaz, G. (2024). *Türk Hukuk Tarihi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 20.

²¹ Aydın, 2021, s. 291; Cin ve Akyılmaz, 2024, s. 470 vd.

²² Cin ve Akyılmaz, 2024, s. 596.

alınmıştır. İsviçre Medeni Kanunu'ndan alınan bu sistemde eşitlik ilkesi temel alınmış ve boşanma yalnızca mahkeme kararı ile mümkün hale gelmiştir. Bu kanun ile birlikte kadın ve erkek boşanma konusunda eşit haklara sahip olmuş, boşanma nedenleri açıkça kanun tarafından belirlenmiş, boşanmanın ancak ve ancak mahkeme kararı ile gerçekleşeceği hükme bağlanmış, nafaka, velayet ve mal paylaşımına yönelik düzenlemeler ilk kez yer almıştır²³.

2002 yılında yürürlüğe giren ve halen yürürlükte olan 4721 S. TMK ise aile hukuku ve medeni hukuk açısından çok köklü değişimler içermektedir. Kadın ve erkek arasındaki eşitlik, çocuk hakları ve mal rejimi konusunda eski düzenlemelere göre daha ilerici bir yapıya sahiptir. Örneğin evlilikte reislik kaldırılmış ve evliliğin eşit bir şekilde yönetileceği düzenlenmiş, yasal mal rejimi edinilmiş mallara katılma rejimi olarak düzenlenmiş, evlilik birliğine yapılan katkının yalnızca parasal olmayacağı ve emekle de katkı sağlanabileceği düzenlenmiş, nafaka, velayet ve kişisel ilişki kurulmasına yönelik düzenlemeler hükme bağlanmıştır. 4721 S.TMK, birey haklarını temel alan, eşitlikçi ve modern bir aile yapısını hedeflemiştir. Bu kanun, kadın haklarının tanınması, çocukların korunması ve kişilik hakları açısından büyük bir reform niteliğindedir.

1.3. Boşanmanın Dayandığı Temel İlkeler

Boşanmanın temel ilkeleri beş temel başlık altında incelenmektedir. Bunlar kusur ilkesi, temelden sarsılma ilkesi, irade ilkesi, elverişsizlik ilkesi ve eylemli ayrılık ilkesidir. 4721 S. TMK bakımından ise bu ilkelerden herhangi biri tercih edilmeksizin tümü karma biçimde uygulanmıştır²⁴.

1.3.1. Kusur İlkesi

Kusur ilkesi ile boşanma davasının davalısı olan tarafın kusurlu olması gerektiği prensibi benimsenmiştir. Buna göre boşanma davasının açılabilmesi için taraflardan birinin kusuru bulunmalıdır ve eğer davalı eşin kusuru yoksa boşanmaya sebep verecek bir durum da bulunmamaktadır²⁵. Bu nedenle kusur ilkesi, boşanma

²³ Cin ve Akyılmaz, 2024, s. 597-598.

²⁴ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 242.; Okumuş, 2012, s.13; Özden, 2017, s.11; Uçar Toksöz, 2019, s. 28; Bor, 2023, s.11; Okan Koç, 2019, s.7.

²⁵ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 264; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 242.

davası için davalı eşin kusurlu olması şartını arar. Kusur ilkesi niteliği itibarıyla kusura dayanmayan boşanma sebeplerine aykırıdır. Bu yönüyle kusur ilkesinin mutlak biçimde kabul edilmesi söz konusu olamaz. Üstelik öte yandan kusur ilkesinin boşanma için zorunlu ve katı biçimde aranması gerektiğinin kabulü halinde evlilik birliğinin sona erdirilmesi zorlaştırılacak ve evliliği sona erdirmek isteyen eşler bu yoldaki medeni tavırlarını bir kenara bırakarak birbirlerinin kusurlarını aramaya başlayacaklardır.

1.3.2. Temelden Sarsılma İlkesi

Bu ilke uyarınca boşanmaya karar verilebilmesi için evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması gerekli ve yeterlidir. Temelden sarsılma ilkesi eşlerin kusurunu aramaz. Eşlerin ikisinin birden kusurlu olmadığı durumda bile evlilik birliği temelinden sarsılmış ise boşanmak mümkün olacaktır²⁶.

1.3.3. İrade İlkesi

Evlilik birliğinin kurulması eşlerin ortak iradelerinin evlenme yönünde birleşmesine bağlıdır. İşte irade ilkesine göre evlilik birliğini sona erdirecek boşanma kararının da yine eşlerin biri ya da ikisinin iradesi doğrultusunda verilmesi gerekmektedir²⁷. Oysa evlilik birliğinin kurulmasıyla birliğin sona erdirilmesi halinde iradeye aynı değerin verilmesi evlilik kurumunun özüne zarar verecektir. Zira boşanma 4721 S. TMK’de serbest boşanma prensibi benimsenmemiş, ancak kanunun belirlemiş olduğu gerekçeler dahilinde boşanmak mümkün kılınmıştır. Nitekim tarafların evliliği sona erdirmeye noktasındaki ortak iradelerinin varlığı halinde boşanabilmeleri bakımından ihdas edilen TMK m.166/3’teki eşlerin boşanma hususunda anlaşmalarına dayanan boşanma sebebi dahi belirli şartlar halinde mümkün kılınmıştır. Sonuç olarak irade ilkesinin katı biçimde uygulanması, evlilik kurumuna zarar vererek boşanmada serbestlik prensibinin önünü açacak ve yürürlükteki kanuni düzenlemelere ters düşecektir.

²⁶ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 266; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 243.

²⁷ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 266; Özden, 2017, s.9; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 242-243.

1.3.4. Elverişsizlik İlkesi

Evlilik birliğinin eşlere yüklemiş olduğu bazı yükümlülükler bulunmaktadır. Elverişsizlik ilkesine göre bu yükümlülüğü yerine getirmesi artık mümkün olmayan ve bu yükümlülükleri yerine getirmesi kendisinden beklenemeyecek durumda olan eşe karşı boşanma davası açılabilir²⁸. Elverişsizlik ilkesine örnek olarak TMK m.165'te düzenlenen akıl hastalığı nedenine dayalı boşanma davası gösterilebilir.

1.3.5. Eylemli Ayrılık İlkesi

Eylemli ayrılık ilkesi, eşlerin bir arada yaşama noktasındaki motivasyonlarının düşmesi, hatta bu nedenle eşlerin artık fiilen ayrı yaşamaya başlamaları ve nadiren bir araya geldikleri ya da hiç görüşmedikleri durumu tarif eder. Buna göre eğer eşler fiilen ayrılmış ve ortak hayatı yeniden kurma gayreti içinde değillerse, içinde bulundukları evlilik birliği dahilinde korunmaya değer menfaat kalmamıştır. Bu nedenle birlikte yaşamayan, eylemli olarak ayrı bulunan bu eşlerin boşanması gerekmektedir²⁹.

1.4. Türk Hukukunda Düzenlenen Boşanma Sebepleri

Doktrinde boşanma sebepleri farklı sistemler dahilinde açıklanmıştır. Bu sistemlerden en çok kullanılanı özel ve genel boşanma sebepleri ayrımıdır³⁰. Kanunun sistematığına göre ilk sırada yer alan özel boşanma sebepleri TMK m.161-165 arasında düzenlenmiş, genel boşanma sebeplerine ise TMK m.166'da yer verilmiştir³¹.

Özel boşanma sebeplerinin genel boşanma sebeplerinden farkı, belirli sayıda olayın kanun koyucu tarafından doğrudan boşanma sebebi olarak belirlenmesidir. Genel boşanma sebeplerinde ise olaydan ziyade olguya odaklanılmış ve evlilik birliğinin çekilmez hale gelmesi şartı belirlenmiştir. Özel boşanma sebepleri bakımından ise kural olarak böyle bir şart öngörülmemiş olup sınırlı sayıda olaya

²⁸ Zevkliler, Cumaloğlu ve Acabey, 2024, s. 268; Uçar Toksöz, 2019, s.27; Bor, 2023, s.9; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 244.

²⁹ Okan Koç, 2019, s.11; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 244.

³⁰ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 106.

³¹ Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 167; Kılıçoğlu, 2025, s. 109.

kanun tarafından sonuç bağlanmış, boşanmanın gerçekleşmesi için belirlenen bu olayların meydana gelmesi yeterli görülmüştür³².

Boşanma sebepleri yukarıda da bahsettiğimiz üzere farklı sınıflandırmalar dahilinde incelemeye tabi tutulmuştur. Bunlardan biri de hakimin takdir yetkisi bakımından yapılan sınıflandırmadır. Buna göre ileri sürülen boşanma sebebi bakımından hakimin takdir yetkisi bulunmuyorsa bu tür boşanma sebebi mutlak boşanma sebebi, hakimin takdir yetkisi bulunuyorsa bu boşanma sebepleri nispi boşanma sebebi olarak adlandırılmaktadır³³. Mutlak boşanma sebeplerine zina sebebiyle boşanma, anlaşmalı boşanma, hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış sebebiyle boşanma, terk sebebiyle boşanma ve ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle boşanma örnek gösterilebilir³⁴. Mutlak boşanma sebeplerine dayalı bir boşanma davasında hakim tarafından yapılması gereken, kanun tarafından öngörülen boşanma sebebinin meydana gelip gelmediğinin tespit edilmesidir³⁵. Hakim yapmış olduğu tahkikat neticesinde olayın gerçekleştiğini anlamasıyla birlikte boşanmaya karar vermekle yükümlüdür. Bu nedenle hakimin takdir yetkisi bulunmamaktadır. Gerçekleşen olayın evlilik birliğini sona erdirecek kuvvette olup olmadığına kanaat getiremez. Çünkü kanunen bu olayın ve dolayısıyla boşanma sebebinin meydana gelmesinin tek başına evliliği sona erdirecek mahiyette olduğu kanun koyucu tarafından önceden belirlenmiştir.

Nispi boşanma sebepleri bakımından ise durum daha farklıdır. Hakimin davacı tarafından ileri sürülen iddianın kanunen belirlenen hadiselerden olup olmadığını tespit etmesi yeterli değildir. Buna ek olarak hakimin meydana gelen olayın evlilik birliğinin devamını diğer eş bakımından çekilmez kılıp kılmadığına kanaat getirmesi gerekecektir. Hakimde bu yönde bir kanaatin oluşması, boşanma kararı verilmesi

³² Tekben, 2021, s.1086; Hatemi, 2023, s. 118; Kılıçoğlu, 2025, s. 113; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 245; Ünlütepe, M. (2019). *Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Sebebine Dayalı Boşanma (Tmk M. 166/I-II)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 58.

³³ Ünlütepe, 2019, s. 61.

³⁴ Kibar, A. F. (2020). Türk Hukukunda “Hayata Kast” Sebebi İle Boşanma Ve Doğurduğu Hukuki Sonuçların Değerlendirilmesi (TMK m. 162). *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, (2), s.636; Hatemi, 2023, s. 119; Kılıçoğlu, 2025, s. 114.

³⁵ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 109; Hatemi, 2023, s. 119; Kılıçoğlu, 2025, s. 114; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 245-246; Reyhani Yüksel, S. (2023). *Yargıtay Kararları İle Zenginleştirilmiş Aile Hukuku Meseleleri*. İstanbul: Aristo Yayınevi, s. 69.

bakımından aranan bir şarttır³⁶. Bu yönüyle de bu tür boşanma nedenleri nispi boşanma davası olarak adlandırılmaktadır. Suç işleme veya haysiyetsiz hayat sürme sebebine dayalı boşanma davası, akıl hastalığı sebebiyle boşanma davası ve evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle boşanma davası; nispi sebebe dayalı boşanma davalarına örnek olarak gösterilebilir³⁷.

1.4.1. Özel Boşanma Sebepleri

Özel boşanma sebepleri TMK m.161-165 arasında sayılmıştır. Buna göre ‘zina; hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış; suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme; terk ve akıl hastalığı’ özel boşanma sebepleri arasında sayılmış olmakla sınırlı sayma biçimiyle belirlenmiştir³⁸.

Kanun tarafından özel boşanma sebeplerinin münhasıran düzenlenmesinin nedeni, söz konusu sebeplere dayalı olarak açılacak boşanma davaları bakımından eylemin doğrudan boşanmaya sebebiyet verecek kuvvette görülmesidir. Diğer bir deyişle özel boşanma sebeplerinin çoğunluğu mutlak boşanma sebebi olarak karşımıza çıkmaktadır. Öte yandan özel boşanma sebeplerinin tümü mutlak boşanma sebebi değildir. Örneğin TMK m. 163’te düzenlenen suç işleme veya haysiyetsiz hayat sürme sebebine dayalı boşanma davası ile TMK m.165’te düzenlenen akıl hastalığı nedenine dayalı olarak açılacak boşanma davası özel boşanma sebepleri arasında sayılmasına rağmen nispi boşanma sebebidir³⁹. Zira davalı eş tarafından işlenmiş olan suç veya sürdürülen yaşam biçimi her zaman mutlaka evlilik birliğini sonlandıracak mahiyette olmayabilir. Hakim bu noktada subjektif yorum yoluyla uyuşmazlığa çözüm getirecektir⁴⁰. Ancak diğer özel boşanma sebepleri bakımından ise kanun tarafından evliliği sonlandırması yeterli sebepler işaret edilmiştir. Hakim bu sebeplerin varlığı halinde objektif yorum yaparak fiilin meydana gelip gelmediğini tespit edecek ve buna göre fiilin meydana getirildiğini tespit ediyorsa boşanma yönünde karar verecektir.

³⁶ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 246.

³⁷ Kılıçoğlu, 2025, s. 114.

³⁸ Kılıçoğlu, 2025, s. 114; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 246.

³⁹ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 113, 119.

⁴⁰ Ünlütepe, 2019, s. 65.

1.4.1.1.Zina

Özel boşanma sebepleri arasında TMK m.161’de düzenlenen zina, mutlak ve kusura dayanan bir boşanma sebebidir. Zina fiili, evlilik birliği içerisinde olan erkek ve kadından herhangi birinin evlilik dışı cinsel ilişkiye girmesini tanımlayan bir sözcüktür⁴¹. Eşlerden birinin diğerine karşı sadakat yükümlülüğüne aykırı davranışını içeren en ağır eylemlerden biri olmakla evlilik birliği içerisinde yaşanan en derin krizlerden biri olarak kabul edilir. TMK m.185/3’te karşılığını bulan evlilik birliği içerisindeki sadakat yükümlülüğünün ihlali anlamı taşır.

TMK’de tam olarak tanımlanmamış⁴² zinanın gündeme gelebilmesi için zina fiilini meydana getiren eşin kusurlu olması şarttır⁴³. Bu bakımdan kusur şartına uygunluk ancak eşin rızai olarak eylemi gerçekleştirmesiyle mümkündür. Aksi takdirde TMK’nin boşanma sebebi olarak saydığı zinanın meydana geldiği söylenemez. Örneğin zina fiilinin uyuşturucu madde veya alkol gibi iradeyi ortadan kaldıran bir maddenin etkisi altında gerçekleştirildiği varsayımında eğer eş söz konusu etken maddeyi kendi arzusuyla almamış ise o halde iradi olarak gerçekleştirilmiş bir davranıştan söz edilmesi mümkün olmayacaktır⁴⁴. Bu durumda meydana gelen eylem kusur şartını sağlamadığından zina sebebiyle boşanmanın şartları oluşmayacaktır⁴⁵.

Öte yandan zina eyleminin ispatı ayrı bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Zira yapısı gereği özel ve gizli bir eylem olduğundan ötürü zinanın ispatı hususunda somut ve kesin delillere ulaşmak her zaman mümkün olmayabilmektedir. Genellikle eylemin gerçekleştiği anda durumun farkında olunmadığından, zinanın varlığı doğrudan gözlemlenemez. Bu nedenle zinaya işaret eden güçlü kanıtlar, olaylar, bulgular ve belirtiler mahkemede zinanın gerçekleştiği ana işaret eden delil olmasa bile boşanma kararı verilmesini sağlayabilir. Dolayısıyla cinsel ilişkiye dair gerçekler

⁴¹ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 268; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 167; Kılıçoğlu, 2025, s. 115; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 246; Yılmaz, S. (2023b). *Temel Hukuk Dizisi Medeni Hukuk – I Thd) (Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku – Aile Hukuku)*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 223; Oğuz Ersöz, *Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma*, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2018, s. 39.

⁴² Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 106; Ersöz, 2018, s. 39.

⁴³ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 106; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 271-272; Reyhani Yüksel, 2023, s. 70.

⁴⁴ Reyhani Yüksel, 2023, s. 74; Ersöz, 2018, s. 82.

⁴⁵ Hatemi, 2023, s. 120; Kılıçoğlu, 2025, s. 116; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 248; Ersöz, 2018, s. 82.

zinanın varlığını dolaylı olarak ispatlamak için kullanılabilir. Ayrıca, zina kanıtlanırken zina anının kanıtlanması şartı aranmaz⁴⁶. Aksinin kabulü, adalete ulaşmanın zorlaşması ve bu sebeple zina sebebiyle boşanma davası açma imkanının daraltılması anlamını taşır ve hükmün amacını yitirmesine neden olur. Dolayısıyla zina fiilinin olay anının ispatı şart değildir, zinanın varlığını ispat edecek kuvvetteki deliller davanın ispatı için yeterli sayılacaktır⁴⁷. Ancak elbette zina iddiasının güçlü delillerle desteklenmesi önemlidir. Basit bir şüpheyi yaratacak delilin varlığı zinanın ispat edilebilmesi için yeterli sayılamaz. Eşin zina fiilini gerçekleştirdiğinin mahkemece kabul edilebilmesi için kuvvetli delillerin varlığı aranır. Örneğin, eşin zührevi hastalığa sahip olmamasına rağmen zina eden eşin bu hastalıklara yakalanması, fotoğraflar, sosyal medya paylaşımları, iletişim kayıtları, tanık ifadeleri, kesinleşmiş mahkeme kararları, eşlerden birinin başka biriyle birlikte yaşaması, aynı yerde gece geçirilmesi vb. gösterilebilir⁴⁸.

Zina sebebiyle açılacak dava bakımından kanun tarafından hak düşürücü süre öngörölmüştür. Buna göre TMK m.161/2 uyarınca zina fiilinin gerçekleştiğinin diğer eş tarafından öğrenilmesinin ardından 6 ay ve her halde zina fiilinin gerçekleşmesinden itibaren 5 sene geçmesi durumunda, zina sebebiyle boşanma davası hakkı düşer. Hak düşürücü olarak belirlendiğinden ötürü süre hususu mahkeme tarafından re'sen değerlendirmeye tabi tutulacaktır⁴⁹.

Son olarak zina sebebine dayalı olarak açılacak boşanma davaları bakımından TMK m. 161/3'te yer alan düzenlemeye göre herhangi bir sebepten ötürü zina fiilini affeden eşin dava hakkı bulunmamaktadır⁵⁰.

⁴⁶ Y.2.HD. T. 20.06.2017, E. 2016/1282, K. 2017/7819; Y.2. HD. T. 06.06.2016, E. 2015/19056, K. 2016/11165; www.legalbank.net, (E.T.: 25.05.2025); Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 248.

⁴⁷ Reyhani Yüksel, 2023, s. 72.

⁴⁸ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 109; Kılıçoğlu, 2025, s. 115; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 249; Reyhani Yüksel, 2023, s. 72-73.

⁴⁹ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 109-110; Hatemi, 2023, s. 120; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 273; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 169; Kılıçoğlu, 2025, s. 117; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 250; Reyhani Yüksel, 2023, s. 75-76; Ersöz, 2018, s. 98-103.

⁵⁰ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 110; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 272; Kılıçoğlu, 2025, s. 118; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 249; Reyhani Yüksel, 2023, s. 77; Ersöz, 2018, s. 90.

1.4.1.2.Hayata Kast, Pek Kötü veya Onur Kırıcı Davranış

Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış nedeniyle boşanma ise TMK m.162’de ifadesini bulmaktadır. Bu boşanma sebebi özel bir boşanma sebebi olmasının yanında mutlak bir boşanma sebebi olup kusura dayanmaktadır.⁵¹. Hayata kast, pek kötü davranış ve onur kırıcı davranış kavramları birbirinden bağımsız olarak gerçekleştiği surette boşanmaya karar verilebilecektir. Kanunun saydığı fiillerin tümünün bir arada bulunması şart değildir. Bu nedenle TMK m.162’de düzenlenen bu hüküm, her biri tek başına boşanma sebebi oluşturmaya yeterli kuvvette birden fazla sebebi içermektedir⁵².

Hayata kast, eşlerden birinin diğerinin canına kast etmesi, onu öldürme arzusuyla hareket etmesi anlamına gelir⁵³. Bu kavramın oluşmasına mahal verecek birçok farklı eylem söz konusu olabilir. Bir eşin diğerinin hayatına son vermek üzere yapmış olduğu plan, eşlerden birinin diğerini yaralaması gibi eylemler buna örnek olarak gösterilebilir. Bu noktada önemli olan hayata kast eylemini gerçekleştiren eşin bu eylemini iradi biçimde, yani kasten ortaya koymasıdır. Hataen veya ihmal sonucu bu eylemin gerçekleştirilmesi, kişinin iradesi söz konusu olmayacağından ötürü hayata kast kapsamında değerlendirilemeyecektir⁵⁴.

Pek kötü davranış ise eşlerden birinin diğerine yönelik olarak gerçekleştirmiş olduğu ruh ve beden bütünlüğünü zedeleyici nitelikteki fiilleridir⁵⁵. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu’nun (HGK) 20.06.2019 tarih (T.) ve esas (E.) 2017/2420, karar (K.) 2019/750 S. kararında pek kötü davranış, bir eşin diğerine karşı vücut veya ruhsal bütünlüğünü, sağlığını tehlikeye sokacak davranışlar biçiminde tanımlanmıştır. Yine kararın devamında ise fiilin sürekli tekrar eder nitelikte olmasının şart olmadığı

⁵¹ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 253; Yılmaz, 2023b, s. 224; Reyhani Yüksel, 2023, s. 78.

⁵² Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 111; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 274; Kılıçoğlu, 2025, s. 118; Reyhani Yüksel, 2023, s. 78.

⁵³ Okan Koç, 2019, s.48; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 169; Kılıçoğlu, 2025, s. 118; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 251.

⁵⁴ Canarslan, G. (2017). Hayata Kast, Pek Kötü Veya Onur Kırıcı Davranışın, Genel Boşanma Sebepleriyle İlişkisi. *International Journal Of Social And Humanities Sciences*, 1 (2), s.99; Hatemi, 2023, s. 121; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 275; Kılıçoğlu, 2025, s. Kılıçoğlu, 2025, s. 119.

⁵⁵ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 275; Kılıçoğlu, 2025, s. 119; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 251.

belirtmekle eş tarafından bu yönde meydana getirilen fiilin işkence veya eziyet boyutunda olmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Nitekim her türlü fiilin pek kötü davranış kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir, pek kötü davranış kapsamında bir eşin diğerine karşı gerçekleştirmiş olduğu fiilin eziyet boyutuna varmış olması TMK’de tanımlanan pek kötü davranış kavramı bakımından elzemdir.

Onur kırıcı davranış ise TMK m.162’de düzenlenen boşanma sebeplerinden sonuncusudur. Onur kırıcı davranış, eşlerden birinin diğerinin namus ve şerefini zedeleyen, onu küçük düşüren ve toplum nezdindeki itibarını zedeleyen eylemlerini oluşturur⁵⁶. Toplum içerisinde eşlerden birinin diğerini aşağılayıcı, hakaretamiz söylemleri buna örnek olarak gösterilebilir⁵⁷. Onur kırıcı davranışın bu madde kapsamında değerlendirilmesi, onun ağır derecede gerçekleşmesi ile mümkündür. Yani her onur kırıcı davranışın bu madde kapsamında değerlendirilmesi mümkün değildir. Önemli olan onun ağır derecede onur kırıcı davranış olarak nitelendirilebiliyor oluşudur⁵⁸.

Hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış sebeplerinden birine dayalı olarak açılmış dava mutlak boşanma davası niteliğindedir. Bu yönüyle de hakim tarafından tespit edilecek husus kanun tarafından sayılan fiilin gerçekleşip gerçekleşmediğidir. Eğer eşlerden birinin söz konusu fiilleri gerçekleştirdiği ispat edilirse, hakim tarafından boşanma kararı verilecektir. Hakim meydana gelen olayın evlilik birliğini temelinden sarsıp sarsmadığı yönünde bir değerlendirme yapamaz⁵⁹.

Açılacak dava bakımından TMK m.162/2’de hak düşürücü süre öngörülmüştür. Buna göre boşanma sebebinin öğrenilmesinin ardından 6 ay ve her halde fiilin meydana gelmesinin üzerinden 5 yılın geçmesiyle birlikte eşin dava hakkı düşer. Bu durum kanun tarafından hak düşürücü olarak belirlendiğinden ötürü mahkemece süre hususu re’sen göz önünde bulundurulacaktır⁶⁰.

⁵⁶ Kılıçoğlu, 2025, s. 120.

⁵⁷ Canarlan, 2017, s. 100; Dural, Ögüz ve Gümüş, 2024, s. 112; Kılıçoğlu, 2025, s. 120.

⁵⁸ Reyhani Yüksel, 2023, s. 83; Kılıçoğlu, 2025, s. 120.

⁵⁹ Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 170; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 253; Reyhani Yüksel, 2023, s. 84.

⁶⁰ Okumuş, 2012, s.37; Hatemi, 2023, s. 121; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 276; Kılıçoğlu, 2025, s. 120; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 253.

Zina sebebiyle boşanma davasında olduğu gibi hayata kast, pek kötü veya onur kırıcı davranış bakımından da TMK m.162/3'te affeden tarafın dava hakkı olmayacağı belirtilmiştir⁶¹. Bu nedenle davacı eşin olaydan öncesinde haberdar olduğu ve bunun üzerine davalı eşi affettiği kanıtlanırsa, bu fiilin boşanma sebebi olarak değerlendirilmesi mümkün değildir. Zira anılan hüküm emredici nitelikte olup hakimnin takdir yetkisini ortadan kaldırır.

1.4.1.3.Suç İşleme veya Haysiyetsiz Hayat Sürme

Suç işleme veya haysiyetsiz hayat sürme nedenine dayalı boşanma davası özel boşanma sebepleri arasında TMK m.163'te düzenlenmiş olmakla nispi ve kusura dayanan bir boşanma sebebidir⁶². Anılan madde kapsamında küçük düşürücü suç işleme ve haysiyetsiz hayat sürme eylemleri iki ayrı boşanma sebebi olarak sayılmıştır. Bunlardan her biri, tek başına boşanma davasına vücut verecek kuvvettedir⁶³.

Madde kapsamında düzenlenen ilk boşanma sebebi olan küçük düşürücü suç sebebiyle boşanma davası açılabilmesi için öncelikle eşin bir suç işlemiş olması şarttır. Bir fiilin suç olarak tanımlanması ise onun Türk Ceza Kanunu (TCK) veya sair kanunlar nezdinde suç olarak düzenlenip yaptırıma bağlanması ile mümkün olabilir. Ne var ki küçük düşürücü nitelikteki suçun tanımı ne kanunun lafzı dahilinde ne de sair kanunlarda yapılmamıştır⁶⁴. Doktrinde küçük düşürücü suçun tanımına ilişkin oluşan görüş, AY'nin milletvekili seçilme yeterliliğini hüküm altına alan 76'ncı maddesinin 2'nci fıkrasında sayılan suçların küçük düşürücü suç olarak sayılması gerektiği yönündedir⁶⁵. Maddede sayılan suçlar ise "...*zimmet, ihtilas, irtikap, rüşvet, hırsızlık, dolandırıcılık, sahtecilik, inancı kötüye kullanma, dolanlı iflas gibi yüz kızartıcı suçlarla, kaçakçılık, resmî ihale ve alım satımlara fesat karıştırma, devlet sırlarını açığa vurma, terör eylemlerine katılma...*" şeklindedir. AY'de sayılan bu suçların küçük düşürücü ve yüz kızartıcı nitelikte olduğu kabul edilmektedir. O halde

⁶¹ Okan Koç, 2019, s.21; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 276.

⁶² Gökçen, A. (2021). Suç İşleme Ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebi İle Boşanma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). *İstanbul Kültür Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü*, İstanbul, s.31; Dural, Oğuz ve Gümü, 2024, s. 113; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 255; Reyhani Yüksel, 2023, s. 84.

⁶³ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 254; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 276; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 170; Kılıçoğlu, 2025, s. 122.

⁶⁴ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 254.

⁶⁵ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 254; Reyhani Yüksel, 2023, s. 85.

kişinin bu suçları işlemesi kanun maddesinin aramış olduğu ‘küçük düşürücü suç işleme’ fiilini karşılar niteliktedir.

Yine de anılan suç tipleri sınırlı olarak sayılmış değildir. Başka suçların da küçük düşürücü nitelikte sayılabilmesi mümkündür. Zira kanunda tanımlanan küçük düşürücü suç kavramı temelde kişinin meydana getirdiği suç fiilinin toplum nezdinde itibarı zedeleyici, kişinin onurunu kırıcı nitelikte olması durumudur. O nedenle eşin işlemiş olduğu suçun küçük düşürücü suç olup olmadığı, somut olayın özelliğine bakılarak hakim tarafından takdir edilecek bir husustur⁶⁶.

Maddede düzenlenen ikinci boşanma sebebini oluşturan haysiyetsiz hayat sürme olgusu ise, toplum tarafından genel olarak kabul gören ve insan onurunun ayrılmaz bir parçası olarak nitelendirilen saygınlık ve şerefın zedelendiği veya hiçe sayıldığı bir yaşam sürdürülmesi şeklinde tanımlanabilir.

Madde kapsamında sayılan boşanma sebepleri kanun tarafından nispi boşanma sebebi olarak belirlenmiştir⁶⁷. Zira TMK m. 163’te “...*bu sebeplerden ötürü onunla birlikte yaşaması diğer eşten beklenemezse...*” denilmek suretiyle salt küçük düşürücü suç işlenmesi yahut haysiyetsiz yaşam sürmenin yeterli olmadığı, aynı zamanda meydana getirilen bu fiillerin ortak hayatı çekilmez kılması kanunen şart olarak belirlenmiştir⁶⁸. Bu nedenle örneğin hakim tarafından eşin küçük düşürücü nitelikteki suçlardan birini işlediği anlaşılsa dahi eğer bu suç diğer eş bakımından hoş görülebilir yahut ortak hayatı çekilmez kılacak nitelikte değilse, bu sebebe dayalı olarak açılmış bulunan boşanma davasının reddi gerekecektir. Bu noktada hakimın işlenen suç ve diğer eşin durumu bakımından takdir yetkisi bulunmaktadır. Elbette ortak hayatın çekilmez hale gelmesi unsuru somut olaya göre değişiklik gösterebilecektir. Bu

⁶⁶ Okumuş, 2012, s. 35-36; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 277; Nomer, H. N. ve Akbulut, P. E. (2020). *Medeni Hukuka Giriş Dersleri Bölüm I*. İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 39-40; Zevkliler, A. ve Acabey, M. B. (2021). *Medeni Hukuk*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 137; Baygın, C. ve Nar, A. (2022). *Medeni Hukuk Dersleri - I Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 95; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 20; Kılıçoğlu, 2025, s. 123; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 255; Akıntürk, T. ve Ateş, D. (2024b). *Medeni Hukuk*. İstanbul: Beta Basım, s. 76-78.

⁶⁷ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 255.

⁶⁸ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 114; Hatemi, 2023, s. 121; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 277-278; Reyhani Yüksel, 2023, s. 87.

doğrultuda hakim tarafından subjektif bir değerlendirme yapılarak sonuca varılacaktır⁶⁹.

TMK m. 163'te eşin bu sebeplere dayalı olarak her zaman boşanma davası açabileceği belirtilmiştir. Bu nedenle eş herhangi bir süre sınırlamasına tabi olmaksızın her zaman suç işleme veya haysiyetsiz hayat sürme nedenine dayalı olarak boşanma davası açabilecektir⁷⁰.

1.4.1.4.Terk

Terk sebebine dayalı boşanma davası, özel boşanma sebepleri arasında TMK'nin 164'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Terk sebebine dayalı boşanma davası mutlak ve kusura dayanan bir boşanma davasıdır⁷¹. Terk fiilinden anlaşılması gereken, eşlerden birinin haklı bir sebep olmaksızın ortak hayata son vermesi ve ayrı yaşamaya başlamasıdır⁷². Kimi zaman bu durum eşin ortak konuttan diğer eşi kovması biçiminde de gerçekleşebilir⁷³. Bahsedilen fiili ayrılık halinin kanunen 6 ay boyunca sürmüş olması gerekir. Ancak kanun tarafından terk sebebine dayalı olarak boşanma davası açılabilmesi için belli süreler öngörülmüştür.

Öncelikle terk fiiline maruz kalan eşin diğer eşi dönmesi ve bu fiile son vermesi için ihtar etmesi gereklidir⁷⁴. Terk fiiline maruz kalan eş bu ihtarı hakim ya da noter aracılığıyla gerçekleştirebilir. Hakim ya da noter tarafından kanunun lafzında da emredildiği üzere *'işin esasına girilmeksizin'* ihtarın yapılması gerekmektedir⁷⁵. Söz konusu ihtar en erken fiili ayrılığı takip eden 4'üncü ayın sonunda gerçekleştirebilir. Terk fiilinin ardından 4 aylık süre geçmeden yapılan ihtar dava şartını

⁶⁹ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 277; Kılıçoğlu, 2025, s. 123; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 255; Yılmaz, 2023b, s. 225.

⁷⁰ Kibar, 2020, s.645; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 277 ve 279; Kılıçoğlu, 2025, s. 121; Yılmaz, 2023b, s. 224.

⁷¹ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 115; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 171; Yılmaz, 2023b, s. 225; Reyhani Yüksel, 2023, s. 97.

⁷² Kılıçoğlu, 2025, s. 125; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 256.

⁷³ Y.2.HD., T. 28.05.2008, E. 2007/9169, K. 2008/7494, www.legalbank.net, (E.T.: 27.04.2024); Reyhani Yüksel, 2023, s. 91.

⁷⁴ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 282; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 171; Kılıçoğlu, 2025, s. 128-129; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 258-261; Reyhani Yüksel, 2023, s. 91.

⁷⁵ TMK m.164/2: *"Davaya hakkı olan eşin istemi üzerine hâkim veya noter, esasını incelemeyen yapacağı ihtar da terk eden eşe iki ay içinde ortak konuta dönmesi gerektiği ve dönmemesi hâlinde doğacak sonuçlar hakkında uyarıda bulunur..."*; Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 118; Hatemi, 2023, s. 122; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 282; Kılıçoğlu, 2025, s. 130.

sağlamayacaktır. Usulüne uygun biçimde gerçekleştirilmiş ihtarın ardından boşanma davası açılabilmesi için 2 ay geçmesi ve ihtarın muhatap eş tarafından karşılık bulmamış olması gerekmektedir. İhtarın hemen ardından, 2 aylık süre beklenmeksizin dava açılması durumunda mahkemece dava şartı oluşmadığından dava reddedilecektir. Yine diğer eşin ihtar neticesinde ortak yaşama geri dönmesi halinde de bu davanın açılması mümkün olmayacaktır.

O halde neticede terk fiiline maruz kalan eşin boşanma davası açabilmesi için fiili ayrılık süresinin en az 6 ay sürmüş olması, bu süre dahilindeki ilk 4 ayın ardından terke maruz kalan eş tarafından terk fiilinin sona erdirilmesi için diğer eşe hakim ya da noter aracılığıyla ihtar gönderilmesi ve söz konusu ihtarın üzerinden 2 ay geçmesi, diğer eşin bu 2 aylık süre içerisinde fiili ayrılığa son vermemiş olması gerekmektedir. Bu şartların sağlanması halinde terk nedenine dayalı olarak boşanma davası açılabilecektir. Öte yandan terk fiilini gerçekleştiren eşe gönderilecek ihtarın samimi olması gerekmektedir. Yargıtay konuya ilişkin vermiş olduğu kararlarında ihtarın diğer eşin eve dönmesi yönünde içten biçimde yapılması, aksi takdirde ihtarın geçerli bir ihtarın sonuçlarını doğurmayacağına hükmetmiştir⁷⁶. Yine bunların yanında fiili ayrılık döneminin 6 aylık süreyi aşması ancak terk fiiline maruz kalan eş tarafından diğer eşe ihtar yollanmaması durumunda da terk sebebine dayalı olarak boşanma davası açılması mümkün olmayacaktır⁷⁷.

Terk sebebine dayalı olarak açılacak boşanma davası kanun tarafından çerçevesi keskin çizgilerle belirlenmiş bir konudur. Kanunen belirlenen şartlar oluştuğu ve terk fiiline maruz kalan eş tarafından gereken yükümlülük yerine getirildiği takdirde hakim tarafından eşlerin boşanmasına karar verilmesi gerekecektir. Bu yönüyle de terk sebebine dayalı boşanma davası mutlak boşanma davası niteliğindedir. Hakimin eşler arasında meydana gelen olaylar bakımından takdir yetkisi bulunmamaktadır. Terk sebebiyle boşanma davası için kanun tarafından öngörülen şartların gerçekleşmesi boşanma kararı verilebilmesi için yeterlidir⁷⁸.

⁷⁶ Y.2. HD., T. 02.12.2003, E. 2003/10837, K. 2003/16271, www.legalbank.net, (Erişim Tarihi: 27.04.2024); Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 259.

⁷⁷ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 279; Kılıçoğlu, 2025, s. 128; Yılmaz, 2023b, s. 225.

⁷⁸ Reyhani Yüksel, 2023, s. 97.

Terk konusunda önem taşıyan diğer bir husus ise hakimin sınırlı biçimde takdir yetkisinin bulunduğu alandır. Terk sebebiyle boşanma davası kusura dayalı bir boşanma davasıdır. TMK m. 164'te terk fiilinin, terk eden eşin evlilik birliğinden kaynaklanan sorumluluklarından kaçınması yahut haklı bir neden olmaksızın ortak hayata devam etmemesi şeklinde gerçekleşmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır⁷⁹. Bu bakımdan hakim tarafından terk eyleminin haklı bir nedenin varlığı dahilinde gerçekleştiği tespit edilirse, terk sebebiyle boşanmanın şartları oluşmayacağından boşanma kararı verilemeyecektir⁸⁰. Örneğin eşlerden birinin çalışmak üzere ortak konuttan ayrılması ve bu nedenle fiili ayrılığın söz konusu olması halinde terk sebebine dayalı boşanma davası açılamaz. Ancak öte yandan eşlerden birinin belirli bir süre için çalışmak üzere ortak konuttan ayrılması ancak sürenin dolmasına rağmen ortak konuta dönmemesi halinde de terk sebebiyle boşanma davası açılabilir. Bu durumda kanımca zamanında ortak konuta dönmeyen eşin terk eylemi, ortak konuta dönülmesi gereken belirli sürenin sona ermesiyle başlayacaktır. Yine eşin şiddet tehlikesi altında bulunması nedeniyle ortak konuttan ayrılması veya uzaklaştırma kararı neticesinde eşin ortak konuttan ayrılması halinde fiili ayrılık halinin haklı neden kapsamında değerlendirilmesi gerekecektir.

Terk sebebiyle boşanma davasının şartlarının oluşmasının ardından eşin ortak hayata yeniden dönmüş olması bu sebebe dayalı olarak boşanma davası açılmasını engellemeyecektir⁸¹.

1.4.1.5.Akıl Hastalığı

Özel boşanma sebepleri arasında düzenlenen son sebep ise TMK m.165'te düzenlenen akıl hastalığı nedenine dayalı olarak açılacak boşanma davasıdır. Bu sebebe dayalı olarak açılacak boşanma davası nispi ve kusura dayanmayan bir boşanma davası niteliğindedir⁸².

⁷⁹ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 115; Kılıçoğlu, 2025, s. 126-127; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 257.

⁸⁰ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 279-280; Kılıçoğlu, 2025, s. 126-127; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 257; Reyhani Yüksel, 2023, s. 91.

⁸¹ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 118; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 260.

⁸² Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 119; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 172; Kılıçoğlu, 2025, s. 132; Yılmaz, 2023b, s. 226.

Davanın açılması bakımından kanun tarafından üç şart öngörülmüştür. Bunlardan ilki eşlerden birinin akıl hastalığına yakalanmasıdır⁸³. Akıl hastalığına tutulan eşin kusurunun bulunup bulunmaması açılacak dava bakımından önem arz etmez⁸⁴. Eşin hastalığa tutulmuş olması kanunun aradığı şartın gerçekleşmesi bakımından yeterlidir. Zaten akıl hastalığı bulunan bir eşin iradi biçimde hareket etmesi de kendisinden beklenemez. Öte yandan kanun akıl hastalığı terimini kullanmış olduğundan, başka hastalıklar nedeniyle bu sebebe dayalı olarak boşanma davası açılabilmesi mümkün değildir.

Açılacak davada, eşin akıl hastalığının boşanma davasının açıldığı anda mevcut olması gerekli ve yeterlidir. Evlenmeden önceki dönemde akıl hastalığının var olması halinde bu sebebe dayalı olarak boşanma davası açılıp açılmayacağı hususunda doktrinde görüş birliği bulunmamaktadır. Bir kısım yazar eşlerden birinin akıl hastalığına evlilik öncesi dönemde yakalandığı durumda bu sebebe dayalı olarak boşanma davası açılmayacağı görüşündedir⁸⁵. Öte yandan bir kısım yazar ise akıl hastalığının evlilik öncesi dönemde de var olmasının bu sebebe dayalı olarak boşanma davası açılmasını engellemeyeceğini, zira akıl hastalığının hangi tarihte başladığının öneminin bulunmadığını savunmaktadırlar⁸⁶. Kanaatime göre akıl hastalığının hangi boyutta olduğu açısından bir değerlendirme yapılması gerekecektir. Nişanlılık döneminde evlenme engeline neden olacak bir akıl hastalığı bulunan tarafın evlilik akdi zaten evlenme engeline tabi tutulması gerektiğinden, yapmış olduğu evlilik mutlak butlanla batıl olacaktır. Bu nedenle mutlak butlanla batıl olan bir evlilik bakımından akıl hastalığı nedenine dayalı olarak boşanma davası açılmayacağı kanaatindeyim. Öte yandan kanımca nişanlılık döneminde evlenme engeli yaratmayacak boyuttaki akıl hastalığının evliliğin ilerleyen dönemlerinde gittikçe şiddetli hale gelmesi durumunda diğer eş bakımından akıl hastalığına dayalı olarak boşanma davası açılabilmesi gerekmektedir.

⁸³ Kılıçoğlu, 2025, s. 131; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 261.

⁸⁴ Reyhani Yüksel, 2023, s. 98.

⁸⁵ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 261.

⁸⁶ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 119; Hatemi, 2023, s. 123.

Kanun tarafından öngörülen ikinci şart ise akıl hastalığının diğer eş bakımından ortak hayatı çekilmez hale getirmesidir⁸⁷. Kanunun saymış olduğu bu şart, akıl hastalığı nedenine dayalı boşanma davasının nispi yönünü ortaya koyar. Eğer eş için akıl hastalığı ortak hayatı çekilmez kılmıyorsa, o halde boşanma kararı verilemeyecektir. Bu noktada hakime somut olayı diğer eş yönünden subjektif biçimde yorumlama yetkisi ve görevi verilmiştir⁸⁸. Hakim önüne gelen uyuşmazlığı tarafların içinde bulunduğu somut koşullar dahilinde inceleyerek karara bağlayacaktır.

Öngörülen üçüncü ve son şart ise akıl hastalığının iyileşmeyecek boyutta olduğunun resmi sağlık kurulu raporuyla tespit edilmesidir⁸⁹. Belirtilmesi gerekir ki kısa süreli olarak eşlerden birinin akıl sağlığını kaybetmesi, örneğin eşlerden birinin akıl sağlığını geçici olarak yitirmesi durumunda bu sebebe dayalı olarak boşanma davası açılması mümkün olmayacaktır. Kanun resmi sağlık kurulu raporu alınmasını şart olarak belirlemiş olduğundan, hastalığın kişi üzerindeki etkisinin geçici ya da kalıcı olacağına ilişkin tespit tıp doktorları tarafından yapılacaktır⁹⁰.

Akıl hastalığı nedenine dayalı olarak açılacak dava bakımından kanun tarafından herhangi bir süre öngörülmemiştir. Bu doğrultuda hastalık devam ettiği müddetçe diğer eş tarafından şartları bulunduğu takdirde akıl hastalığı nedenine dayalı olarak boşanma davası açılabilir⁹¹.

1.4.2. Genel Boşanma Sebepleri

Genel boşanma sebepleri TMK m.166'da düzenlenmiştir. Anılan madde kapsamında yer alan evlilik birliğinin temelinden sarsılması, tarafların boşanma ile boşanmanın neticeleri hususunda anlaşmaya varması ve son olarak boşanma davasına ilişkin verilen ret kararının kesinleştiği tarihten itibaren geçen 1 yıllık süre içerisinde

⁸⁷ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 283; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 172; Kılıçoğlu, 2025, s. 132; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 262; Reyhani Yüksel, 2023, s. 99.

⁸⁸ Kılıçoğlu, 2025, s. Kılıçoğlu, 2025, s. 132.

⁸⁹ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 283; Kılıçoğlu, 2025, s. Kılıçoğlu, 2025, s. 132; Reyhani Yüksel, 2023, s. 98.

⁹⁰ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 262.

⁹¹ Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 172.

ortak hayatın kurulamaması; her biri ayrı boşanma sebepleri olmak üzere aynı madde kapsamında ele alınmıştır⁹².

Genel boşanma sebepleri özellikle eşler arasında zaman içerisinde meydana gelen olayların evlilik birliğini çökmez hale getirmesi neticesinde eşlerin ortak hayata devam etmelerinin mümkün olmadığı durumlar bakımından ihdas edilmiştir⁹³. Eşler arasında yaşanan olayların boşanmaya sebep verecek mahiyette olup olmadığının tespiti hakim tarafından somut olaya göre belirlenecektir⁹⁴. Örneğin eşin diğerine karşı ilgi göstermemesi durumunun tek seferlik veya birkaç günlüğüne yaşandığı varsayımında evlilik birliğinin temelinden sarsılmasından söz edilemeyebilir. Ancak eğer aynı fiil sürekli olarak devam eden, evlilik birliğini temelinden sarsan bir olgu haline gelmiş ise ve bu durum diğer eş açısından ortak hayatın sürdürülmesini imkansız kılıyor ise, hakim kararıyla tarafların boşanmasına karar verilmesi mümkündür. Sonuç olarak eşlerden birinin meydana getirdiği fiilin evlilik birliğinin devamını çökmez kılacak güçte olup olmadığına hakim vicdanen karar verecektir⁹⁵.

Öte yandan genel boşanma sebepleri, kimi zaman özel boşanma sebeplerini de içine alacak şekilde karşımıza çıkabilir. Örneğin eşlerden birinin diğerini aldatması neticesinde hak düşürücü sürelerle uygun olarak zina nedenine dayalı boşanma davası açmamış olan eş, söz konusu fiilin evlilik birliğini temelinden sarstığını ileri sürmek suretiyle genel sebeplere dayalı boşanma davası açabilecektir. Bunun gibi esasen özel boşanma sebeplerinin konusunu oluşturan ancak eşlerden birinin usul hukukuna uygun olarak süresinde açmamış olduğu boşanma talepleri bakımından da genel boşanma sebepleri uygulama alanı bulacaktır⁹⁶.

Genel boşanma sebepleri TMK m.166'da düzenlenmiş olmakla, tez çalışmamızın konusunu oluşturan boşanma sebepleri bu başlık altında incelenmiştir. Bu nedenle genel boşanma sebepleri olan evlilik birliğinin temelinden sarsılması,

⁹² Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 173; Kılıçoğlu, 2025, s. 133; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 263; Yılmaz, 2023b, s. 226.

⁹³ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 120; Hatemi, 2023, s. 125; Ünlütepe, 2019, s. 59.

⁹⁴ Reyhani Yüksel, 2023, s. 102.

⁹⁵ Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 173; Ünlütepe, 2019, s. 59.

⁹⁶ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 284.

eşlerin anlaşmalı olarak boşanması ve ortak hayatın yeniden kurulamaması nedeniyle boşanma davaları çalışmamızın ikinci bölümünde ayrıntılı olarak incelenecektir⁹⁷.



⁹⁷ Bkz: s.23.

İKİNCİ BÖLÜM

2. EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI NEDENİNE DAYALI BOŞANMA DAVALARI

2.1. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedenine Dayalı Boşanma Davalarının Açıklanması

2.1.1. Genel Olarak

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma davaları, TMK'nin 166'ncı maddesinde düzenlenmiştir. Madde başlığı altında üç farklı boşanma sebebine yer verilmiştir. Bu boşanma sebepleri birbirinden ayrı olarak düzenlenmiş olmasına rağmen temel olarak üçü için de evlilik birliğinin temelinden sarsılması hususu aranır. Ancak elbette bu üç neden arasında 'temelden sarsılma' hususunun varlığı açısından bir ayırım söz konusudur⁹⁸. Daha detaylı açıklamak gerekirse, ilk madde kapsamında sayılan (TMK m.166/1) evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına dayalı boşanma davasında kanun koyucu evlilik birliğinin artık taraflarca sürdürülemez denli sarsılmış ve ortak hayatın sürdürülemez duruma geldiği noktada boşanma kararı verilebileceğini düzenlemiştir. Bu noktada dikkat çekilmesi gereken şudur: temelden sarsılma hususu davacı tarafından ispat edilmesi gereken bir husustur. Davacı açmış olduğu davada ileri süreceği hususlar ve ispat vasıtaları yoluyla, artık evliliği sürdürmesinin kendisinden beklenemeyecek denli temelinden sarsıldığını, ortak hayatın çekilmez hale geldiğini kanıtlamak zorunda olacaktır. Öte yandan madde kapsamında sayılan diğer boşanma sebepleri olan eşlerin anlaşmalı olarak boşanması ve ortak hayatın kurulamaması (TMK m.166/3-4) nedenine dayalı boşanma davalarında 'temelden sarsılma' hususunda bir istisna getirilmiştir. Buna göre eşlerin sayılan bu diğer boşanma nedenlerine dayalı açmış oldukları boşanma davalarında kanun tarafından sayılan şartların meydana gelmesi, evlilik birliğinin temelinden sarsılması bakımından yeterli sayılmıştır⁹⁹. Kanun koyucu tarafından kanunun lafzında '*temelden sarsılmış sayılır*' ifadesine yer verilmesinden

⁹⁸ Kılıçoğlu, 2025, s. 134.

⁹⁹ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 125; Kılıçoğlu, 2025, s. 134.

anlaşılabacağı üzere eşlerin bu nedenlere dayalı açmış oldukları boşanma davalarında özel olarak evlilik birliğinin temelinden sarsıldığını ispat etmeleri şart değildir. Her ne kadar ispat şartı bakımından farklı hususlar öngörülmüş olsa da kanun tarafından TMK m.166’da sayılan tüm boşanma sebepleri bakımından aranan ortak husus ‘evlilik birliğinin temelinden sarsılması’ hususudur¹⁰⁰.

Sonuç olarak yukarıda açıkladığımız nedenden ötürü TMK m.166 kapsamında sayılan üç boşanma nedeni de kanımızca evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma davasının alt başlıklarını oluşturur niteliktedir. Bu nedenle tez çalışmamızda bu üç boşanma nedeni ayrıntılı olarak incelenecektir.

Bu noktada ayrıca evlilik birliğinin temelinden sarsılması kavramına değinilmesinde yarar vardır. Bu kavram temel itibarıyla eşler arasında, evliliğin esaslı noktalarında oluşan fikir ayrılıkları, duygusal bağın temelli zedelenmesi gibi olayları aşarak olgu niteliğini kazanmış durumlarda söz konusu olur. Somut olayın özelliğine göre temelden sarsılma hususunun varlığı değişkenlik gösterebilir¹⁰¹. Her ilişkinin kendine göre dinamikleri bulunduğundan, kanaatimce her evliliğin de kendine özgü olarak değerlendirilmesi adil ve doğru olandır. Örneğin bazı kişiler mizaç itibarıyla daha kırılgan iken bazı kişiler daha nüktedan bir kişiliğe sahiptir. Bunun da bir yansıması olarak evlilik içerisinde kişiliklerine bağlı beklentiler içerisinde olmaları muhtemeldir. Bu bağlamda yine bu kişilerin başka bir kişiye kıyasla daha alıngan ya da başka bir kişiye kıyasla daha hoşgörülü bir görünüme sahip olmaları mümkündür. Bu nedenle her evlilik açısından temelden sarsılma hususu farklı nedenlere bağlı olarak gelişebilir. Bu özelliğinden ötürü temelden sarsılma hususu hakim tarafından her evlilik açısından ayrı olarak değerlendirmeye tabi tutulmalıdır¹⁰².

¹⁰⁰ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 120; Kılıçoğlu, 2025, s. 134.

¹⁰¹ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 122.

¹⁰² Aynı yönde: Reyhani Yüksel, 2023, s. 102; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 126.

2.1.2. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayalı boşanma davası, genel boşanma sebepleri arasında TMK m.166/1’de düzenlenmiştir. Bu sebebe dayalı olarak açılacak boşanma davası nispi ve kusura dayanmayan bir boşanma davasıdır¹⁰³.

Bilindiği üzere evlenme, bir erkek ve bir kadının evlenme iradesini yetkili memur önünde açıklaması ile oluşan birlikteliktir¹⁰⁴. TMK m. 185’e göre evlilik akdinin başlangıcı ile birlikte eşler arasında evlilik birliği kurulmuş olmaktadır¹⁰⁵. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması, evlilik birliğinin hukuki olarak korunan esaslarının ciddi şekilde ihlal edilmesi veya tehlikeye atılması durumunu ifade eder. Bu durum, evlilik sözleşmesindeki temel yükümlülüklerin ciddi şekilde ihlal edilmesi veya evlilik birliğinin sağlıklı biçimde devam etmesini engelleyen koşulların ortaya çıkması olarak tanımlanabilir¹⁰⁶.

Taraflar arasındaki geçimsizlik sebebiyle evlilik akdi, fiili birliktelik hali ile evliliğin getirdiği yükümlülükleri yerine getirmenin yeniden mümkün olamayacağı kadar ciddi bir şekilde sarsıldığında evlilik temelinden sarsılmış sayılır¹⁰⁷. Bu sebebe dayalı olarak eşlerin boşanmalarına karar verilebilmesi için eşler arasında geçimsizlikten kaynaklanan olayların meydana gelmiş olması gerekmektedir. Manevi birliğin taraflar arasında ortadan kalkması ve mahkemenin sulh olunması girişiminin sonuç vermemesi durumunda, evlilik fikri olarak sona ermiş sayılacak ve evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı kabul edilecektir¹⁰⁸.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebine dayalı boşanma davasında, evliliğin sona ermesine neden olan olaylarda eşlerden birinin kusurlu olması şart değildir. Kusuru bulunmayan eşe karşı da bu dava açılabilir. Zira çalışmanın ilerleyen

¹⁰³ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 121; Zevkliler, Cumahoğlu ve Acabey, 2024, s. 284; Kılıçoğlu, 2025, s. 133; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 264; Yılmaz, 2023b, s. 227; Ünlütepe, 2019, s. 64; Reyhani Yüksel, 2023, s. 106.

¹⁰⁴ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 48; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 155; Kılıçoğlu, 2025, s. 199-200; Yılmaz, 2023b, s. 194; Erdem, M. ve Makaracı Başak, A. (2024). *Aile Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 51.

¹⁰⁵ Hatemi, 2023, s. 82.

¹⁰⁶ Kılıçoğlu, 2025, s. 135-136.

¹⁰⁷ Reyhani Yüksel, 2023, s. 103.

¹⁰⁸ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 121; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 173; Kılıçoğlu, 2025, s. 134.

bölümlerinde bahsedileceği üzere bu sebebe dayalı olarak açılmış bulunan davanın iki unsuru bulunmaktadır. Bunlar evlilik birliğinin temelinden sarsılması ve ortak hayatın çekilmez hale gelmesidir¹⁰⁹. TMK m.166/1'e dayalı olarak açılmış boşanma davasının unsurları arasında eşin kusurunun bulunmaması şart olarak sayılmamıştır. Bu nedenle eşlerin ikisinin de kusuru bulunmasa dahi yukarıda sayılan unsurlar gerçekleşmiş ise hakim tarafından boşanma kararı verilecektir¹¹⁰. Bunun yanında TMK m.166/2 gereğince davacı eşin daha ağır kusurlu olduğu durumda davalı eşin boşanmaya itiraz hakkı bulunduğu hükme bağlanmıştır¹¹¹.

2.1.3. Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılmasının Unsurları

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanmanın iki unsuru bulunmaktadır. Bunlar evlilik birliğinin temelinden sarsılması (objektif unsur) ve ortak hayatın çekilmez hale gelmesi (subjektif unsur) biçimindedir¹¹². Hakim tarafından söz konusu unsurların meydana gelip gelmediği tespit edilmek suretiyle boşanma davası karara bağlanacaktır¹¹³.

2.1.3.1. Objektif Unsur – Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması

TMK m.166/1'de düzenlenen evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma davası bakımından kanun tarafından aranan ilk unsur evlilik birliğinin sarsılmış olmasıdır. Bu durum eşler arasında ciddi ölçüde geçimsizlik, evlilik birliğinde korunacak menfaatin kalmaması biçiminde yorumlanabilir. Eşler arasındaki anlaşmazlığın boyutu artık geri dönülmesi mümkün olmayacak biçimde büyümüş ise evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı kabul edilir¹¹⁴.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması hali, hakim tarafından eşlerin bu noktaya gelene dek yaşadıkları olaylardan bağımsız olarak artık evliliği

¹⁰⁹ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 264.

¹¹⁰ YHGK., T. 25.12.1991, E. 2-543/ K. 663; YHGK. T. 16.7.2020, E. 2017/2-2838, K. 2020/584; mevzuat.sinerji.com.tr, (E. T. 25.05.2025); Açılabilirliği yönünde: Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 269.

¹¹¹ Dural - Ögüz - Gümüş, 2016, s.116; Kılıçoğlu, 2025, s. 137.

¹¹² Yücel, Ö. (2023). *Boşanma Hukukunda Kusur İlkesinden Kusurdan Bağımsızlığa Geçiş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 179.

¹¹³ Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 125.

¹¹⁴ Kılıçoğlu, 2025, s. 134; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 264; Ünlütepe, 2019, s. 153.

sürdürmelerinin kendilerinden beklenmemesi, birlikte yaşamının mümkün olmaması gibi değerlendirmelere tabi tutularak nesnel yorum yoluyla belirlenir¹¹⁵. Bu sebeple söz konusu unsur objektif unsur olarak da adlandırılır. Hakim tarafından yapılan yorum evlilik birliğinin sürdürülebilirliğine, eşlerin birliğin devamına dair motivasyonlarına ilişkindir¹¹⁶.

Elbette eşler arasında meydana gelen her olayın evlilik birliğinin temelinden sarstığı savunulamaz. Örneğin gerçekleşen her tartışma bu duruma sebebiyet vermeyecektir. Ancak zaman içerisinde eşlerin devamlı kavga etmeleri sonucu geçinemez hale gelip evlilik birliğini devam ettirme isteklerini yitirmeleri evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı biçiminde yorumlanmalıdır¹¹⁷.

Evlilik birliğinin eşlerden biri için temelinden sarsılması, bu sebebe dayalı olarak boşanma davası açılması için yeterlidir. Kanunun lafzından da anlaşılacağı üzere eşlerden yalnızca birinin bu davayı açması mümkündür. O halde eşlerin ikisi için de evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması şartı aranmayacaktır.

2.1.3.2. Subjektif Unsur – Ortak Hayatın Çekilmez Hale Gelmesi

TMK m.166/1 kapsamında düzenlenen evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma davası bakımından öngörülen ikinci unsur ise ortak hayatın çekilmez hale gelmesidir. Belirtilmesi gerekir ki kanunun öngördüğü iki unsurun bir arada bulunması gerekir. Aksi takdirde salt bu nedene dayalı olarak boşanma kararı verilmesi mümkün değildir¹¹⁸.

Ortak hayatın çekilmez hale gelmesi; eşler bakımından evli olmanın artık zahmet, eziyet haline gelmesi durumunda söz konusu olur¹¹⁹. Elbette evlilik birliğinin kurulmasıyla birlikte taraflar TMK m.185'te de belirtildiği üzere birlikte yaşamak, evlilik birliğinin getirmiş olduğu sorumlulukları beraberce üstlenmek ve mümkün olduğunca fedakarca hareket etmekle yükümlüdürler. Buna rağmen evlilik birliği içerisinde gerçekleşen birtakım hadiseler eşlerin artık bu yükümlülüklerini yerine

¹¹⁵ Yücel, 2023, s. 187.

¹¹⁶ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 264.

¹¹⁷ Kılıçoğlu, 2025, s. 135; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 265; Ünlütepe, 2019, s. 164.

¹¹⁸ Kılıçoğlu, 2025, s. 138; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 267.

¹¹⁹ Kılıçoğlu, 2025, s. 134-135.

getiremez hale gelmesine neden olabilir. Belirtilmesi gerekir ki ortak hayatın çekilmez hale geldiği bu raddenin her evlilik açısından subjektif biçimde yorumlanması gerekecektir¹²⁰. Zira evliliklerin ve eşlerin içinde bulundukları durumlar kendilerine hastır. Bazı eşler tarafından ortak hayatı çekilmez kılacak durumlara bazı eşlerin müsamaha göstermesi mümkündür. Bunda eşlerin yaşları, yaş farkları, yaşadıkları yer, meslekleri gibi birçok farklı değişken rol oynar. O halde hakim tarafından ortak hayatın çekilmez hale gelip gelmediğinin tespiti subjektif yorum yoluyla belirlenecektir. Bu nedenle söz konusu unsur subjektif unsur olarak da adlandırılmaktadır. Hakim somut olayın özelliklerine ve eşlerin içerisinde bulundukları duruma göre değerlendirme yaparak sonuca varacaktır. Subjektif unsur, evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenli boşanma davasına nispi karakter kazandıran unsurdur¹²¹.

2.1.3.3. Davalının, Davacının Daha Kusurlu Olduğu Def'ini İleri Sürmemiş Olması veya Hakim Tarafından Bu Def'inin Kabul Edilmemiş Olmaması

TMK m.166/1'de düzenlenen boşanma davası, yukarıda da bahsedildiği üzere¹²² kusura dayanmayan bir boşanma davasıdır¹²³. Bu nedenle bu dava bakımından davalının kusurlu olması şartı aranmayacaktır. Ancak TMK m.166/2'de davalıya bir def'i hakkı tanınmıştır. Buna göre eğer davalı, davacının kendisinden daha ağır kusurlu olduğunu iddia ediyorsa, bu durumda davacı tarafından açılmış davaya itiraz etme hakkı bulunacaktır¹²⁴. Kanun tarafından kullanılan 'itiraz' ifadesi, hukuki karşılık olarak def'i manasını taşımaktadır¹²⁵. Zira eğer hukuk tekniği bakımından 'itiraz' biçiminde yorumlanmış olsaydı, hakim tarafından davanın her aşamasında re'sen dikkate alınması ve hakkın doğumunu ortadan kaldıran bir sebep olarak

¹²⁰ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 267.

¹²¹ Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 126.

¹²² S. 24.

¹²³ Ünlütepe, 2019, s. 177; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 131.

¹²⁴ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 284; Kılıçoğlu, 2025, s. 136; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 269; Reyhani Yüksel, 2023, s. 107.

¹²⁵ Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 173; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 269.

karşımıza çıkması gerekirdi¹²⁶. Oysa kanunun lafzından da anlaşıldığı üzere ‘itiraz’ hakkı davalının bu hakkı kullanımına bağlıdır. Yani eğer davalı tarafından bu hakkın kullanılmaması tercih edilirse, hakim tarafından re’sen değerlendirme yapılarak davacının daha kusurlu olduğunun görülüp davanın reddedilmesi mümkün olmayacaktır. O halde kanunun lafzında ‘itiraz’ olarak sözü edilen bu hak hukuk tekniği açısından esas itibariyle def’i¹²⁷ niteliğini haizdir. Aksi yönde düşünen yazar Hatemi’ye göre ise bu savunma itiraz olarak nitelendirilmeli ve tarafın yapacağı bu yöndeki savunma hakim tarafından re’sen göz önünde bulundurulmalıdır¹²⁸. Yazarın bu görüşüne katılmamakla kanımca eşlerden birinin kullanacağı bu savunma def’i niteliğindedir.

Sonuç olarak davalı tarafından TMK m.166/2’de düzenlenen bu hakkın kullanılmasıyla beraber, davacının davalıdan daha ağır kusurlu olduğunun anlaşılması halinde davacı eş tarafından açılmış bulunan TMK m.166/1’e dayalı evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeni boşanma davasının hakim tarafından reddedilmesi mümkün olacaktır.

Diğer yandan yine aynı maddenin (TMK m.166/2) devamında yer alan cümlede söz konusu def’inin istisnasına yer verilmiştir. Buna göre eğer davalının söz konusu def’iyi kullanırken hakkını kötüye kullandığı ve evlilikte taraflar ile çocuklar açısından korunmaya değer yararın kalmadığının anlaşılması halinde hakim davalının ileri sürdüğü def’iyi dikkate almaksızın boşanmaya karar vermesi mümkün olacaktır¹²⁹. Kanun koyucu ihdas etmiş olduğu bu kanuni düzenleme yoluyla davalının söz konusu def’iyi kötü niyetli kullanması ve sırf dava süreçlerini sürüncemede bırakmak ya da davacıya sıkıntı vermek maksadıyla kullanmasının önüne geçmek adına bir güvence tesis etmeyi amaçlamıştır¹³⁰.

TMK m.166/1’de düzenleme alanı bulan evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma davaları bakımından aranacak unsurlar objektif

¹²⁶ Dural, M. ve Sarı, S. (2023). *Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri*. İstanbul: Filiz Kitabevi, s.128-129.

¹²⁷ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 123-124; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 269; Ünlütepe, 2019, s. 360; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 134.

¹²⁸ Aksi görüşte: Hatemi, 2023, s. 125.

¹²⁹ Kılıçoğlu, 2025, s. 136-137; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 270-271; Reyhani Yüksel, 2023, s. 108.

¹³⁰ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 271, Ünlütepe, 2019, s. 376.

anlamda evlilik birliğinin temelinden sarsılmış olması, subjektif olarak ortak hayatın çekilmez hale gelmesi ve davalı tarafından davacının daha ağır kusurlu olduğunun ileri sürülmemesi yahut bu itirazın hakim tarafından kabul görmemesi şeklindedir. Kanunun lafzından da yapılan çıkarım budur. Öte yandan kanunun uygulamasına bakıldığında, Yargıtay kararlarında¹³¹ davacı eşin davasında tam kusurlu olduğunun hakim tarafından anlaşılması halinde davanın reddedilmesi gerektiği yönünde kararlar verildiği görülmektedir. Yargıtay vermiş olduğu bu kararlarında davalının az da olsa kusurunun bulunması gerektiği¹³², aksi durumda davacının tam kusurlu olduğu davanın reddinin gerektiğini savunmaktadır. Yargıtay'ın bu uygulamasına yönelik açıklaması ise, tam kusurlu olan davacı eşin ortada hiçbir neden yokken evlilik birliğini temelden sarsacak davranışlar gerçekleştirerek birliğin temelini sarsması ve bu yolla boşanma davası açma hakkı kazanmasının dürüst kuralına aykırılık teşkil ettiği yönündedir¹³³.

Yargıtay kararlarında, kanun tarafından tam kusurlu eşin de dava hakkının bulunduğu ancak bu durumun hukukun genel ilkeleriyle bağdaşmayacağından ötürü davacı tarafından açılan boşanma davasının reddine karar verilmesi gerektiğine hükmetmiştir¹³⁴.

Kanun maddesinin lafzından yapılan çıkarımda tam kusurlu eşin de TMK m.166/1'de düzenlenen evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma davası açabileceği kabul edilmiştir. Kanun tarafından tam kusurlu davacı eşin dava açma hakkını ortadan kaldırır nitelikte herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir¹³⁵. Kanımca Yargıtay'ın tam kusurlu eşin dava hakkının bulunmaması ve kusuru bulunmayan davalı eşe karşı açılan davasının reddedilmesi gerektiğine ilişkin kararları yürürlükteki kanun maddesi ile bağdaşmamaktadır. Öte yandan

¹³¹ YGHK., 16.07.2020 T., 2017/2-2838 E., 2020/584 K.; mevzuat.sinerji.com.tr, (E. T.: 25.05.2025).

¹³² Yılmaz, Ç. (2016). Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Sebebiyle Boşanmada Tarafların Kusuruna İlişkin Yargıtay Kararı İncelemesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(2), s. 151.

¹³³ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 124; Kılıçoğlu, 2025, s. 136.

¹³⁴ Y.2.HD., T. 19.4.2016, E. 2015/16407, K. 2016/7878; mevzuat.sinerji.com.tr, (E. T.: 25.05.2025).

¹³⁵ Ünlütepe, 2019, s. 177 vd.

uygulamada tam kusurlu davacı eş tarafından açılan davaların Yargıtay'ın uygulaması ile bağdaşır biçimde reddedildiği görülmektedir¹³⁶.

2.1.4. Eşlerin Anlaşmalı Olarak Boşanması

Anlaşmalı boşanma yahut eşlerin evlilik birliğini sona erdirmeye hususunda anlaşmaları şeklinde isimlendirilebilen boşanma sebebi TMK m.166/3'te genel boşanma sebepleri arasında düzenlenmiştir. Söz konusu boşanma sebebi mutlak ve kusura dayanmayan bir boşanma sebebidir¹³⁷.

Kanun tarafından eşlerin anlaşma dahilinde boşanabilmeleri belli hususlar dahilinde mümkün kılınmıştır. Buna göre ilk olarak evlilik birliğinin en az 1 yıldır devam etmesi gereklidir¹³⁸. 1 yıllık süreyi aşmayan evlilikler bakımından söz konusu sebebe dayalı olarak boşanma davası açılması mümkün olmayacaktır. Bu şartı sağlayan evlilikler bakımından ise aranacak diğer unsur eşlerin evlilik birliğinin sona ermesinin sonuçları bakımından anlaşmaya varmalarıdır. Bilindiği üzere evlilik birliğini sona erdiren boşanma kararı ile boşanmanın fer'i niteliğindeki maddi-manevi tazminat talepleri, nafakaya ilişkin talepler, varsa çocukların velayetine ilişkin talepler de hükme bağlanır. İşte kanun tarafından da anlaşmalı olarak boşanacak eşlerin boşanmanın fer'i niteliğindeki bu hususlar dahilinde de anlaşmaya varması beklenmektedir. Eşlerin anlaşmaya vardığı hususların hakim tarafından uygun bulunması gerekmektedir. Aksi takdirde hakim uygun bulunmayan hususlar dahilinde yeniden düzenleme yaparak eşlerin kabulüne sunar. Eğer eşler hakim tarafından yapılan bu düzenlemeyi kabul ediyorsa, bu doğrultuda hakim tarafından boşanma kararı verilebilecektir¹³⁹.

Kanun eşlerden birinin tek başına açacağı davanın diğer eş tarafından kabul edilmesi yahut eşlerden ikisinin mahkemeye birlikte müracaat etmesi biçiminde söz konusu sebebe dayalı olarak boşanma davası açılabileceğini hükme bağlamıştır. Eşler mahkemeye müracaatlarını vekil aracılığıyla yapabilirler. Ancak boşanma iradelerini

¹³⁶ YHGK., T. 12.10.2021, E. 2017/3156, K. 2021/1209; mevzuat.sinerji.com.tr, (E. T.: 25.05.2025).

¹³⁷ Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 174; Yener, M. Z. (2021). Sosyal Medya Paylaşımlarının Boşanma Davasına Etkisi. *Adalet Dergisi*, (67), s.247; Kılıçoğlu, 2025, s. 138; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 272; Reyhani Yüksel, 2023, s. 111.

¹³⁸ Hoşbaş, İ. (2024). *Anlaşmalı Boşanma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 72.

¹³⁹ Hatemi, 2023, s. 127; Kılıçoğlu, 2025, s. 139; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 274; Hoşbaş, 2024, s. 90.

açıklayabilmeleri bakımından mutlaka hakim tarafından dinlenmiş olmaları gerekmektedir¹⁴⁰. Boşanma ve fer'ilerine ilişkin iradenin vekil aracılığıyla açıklanması mümkün değildir. Hakim tarafları bizzat dinlemeksizin bu sebebe dayalı olarak boşanma kararı veremez. Bu nedenle taraflar vekille temsil ediliyor olsa dahi hakim tarafından bizzat dinlenebilmeleri için duruşmada aslen hazır bulunmalıdır¹⁴¹.

Eşlerin bu boşanma sebebine dayalı olarak açmış oldukları boşanma davasında hakim tarafından kanunen öngörülen şartların gerçekleştiğinin anlaşılmasıyla birlikte boşanma kararı verilmesi gereklidir¹⁴². Zira kanunun lafzında da belirtildiği üzere aranan şartların oluşmasıyla birlikte evlilik birliği temelinden sarsılmış sayılır. Kanun madde kapsamında belirlenen şartlara hukuki bir sonuç bağlamış olmakla karine öngörmüştür. Bu nedenle hakimin şartların oluşmasının ardından evlilik birliğinin temelinden sarsılıp sarsılmadığı yahut ortak hayatın çekilmez hale gelip gelmediği şeklinde bir değerlendirme yapmaksızın boşanma kararı vermesi gerekmektedir¹⁴³. Bu yönüyle de anlaşmalı boşanma davası mutlak bir boşanma sebebi niteliğindedir.

Öte yandan her ne kadar kanun tarafından karine olarak evlilik birliğinin temelinden sarsıldığı öngörülmüş olsa da, hakim bu doğrultuda bir kusur değerlendirmesi yapamayacaktır. Zira anlaşmalı boşanma, tarafların kusuruna dayanmayan bir boşanma sebebidir. Hakim, kanun tarafından öngörülen şartların sağlandığını anladığı takdirde boşanma kararı vermekle yükümlüdür¹⁴⁴.

2.1.5. Eşlerin Anlaşmalı Olarak Boşanmasının Unsurları

Eşlerin boşanma hususunda anlaşmasına dayalı boşanma davası TMK m.166/3'te hüküm altına alınmıştır. Bu düzenlemede yine söz konusu boşanma sebebinin kabul görmesi bakımından bazı unsurların varlığı aranmıştır. Bu unsurlar evliliğin en az 1 yıl sürmüş olması, tarafların boşanma hususunda anlaşması, tarafların boşanmanın fer'ileri açısından da anlaşmaya varmış olması ve tarafların bu yöndeki boşanma iradelerini açıklamak üzere mahkemeye beraber başvurmuş olmaları ya da

¹⁴⁰ Reyhani Yüksel, 2023, s. 112.

¹⁴¹ Hatemi, 2023, s. 126; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 174; Kılıçoğlu, 2025, s. 140-141.

¹⁴² Reyhani Yüksel, 2023, s. 111.

¹⁴³ Zevkililer, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 285; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 272; Hoşbaş, 2024, s. 92.

¹⁴⁴ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 125; Kılıçoğlu, 2025, s. 138.

bir tarafın açmış olduğu davayı diğer tarafın kabul etmesidir. Kanun tarafından aranan bu unsurlar eşlerin anlaşmalı olarak boşanması bakımından aranan olmazsa olmaz şartlardır¹⁴⁵. Bu bakımdan bu nedene dayalı olarak açılmış bulunan boşanma davaları mutlak boşanma davaları olup hakim yapmış olduğu araştırma neticesinde söz konusu unsurların varlığına kanaat getirdiği takdirde başkaca bir araştırma yapmaksızın boşanma kararı vermelidir¹⁴⁶.

2.1.5.1. Evliliğin En Az 1 Yıl Sürmesi

Tarafların evlilik birliğinin sona erdirilmesi noktasında anlaşıldığı durumda, bu sebebe dayalı olarak (TMK m.166/3) açılacak davalar bakımından öngörülen ilk şart evliliğin en az 1 yıl sürmüş olmasıdır¹⁴⁷. Bu şarta ilişkin açıklamaya kanunun (TMK m.166/3) lafzında yer verilmiştir.

1 yıllık bu sürenin başlangıcı, evlilik akdinin kurulduğu andır¹⁴⁸. TMK m.142’de eşlerin nikah akdinin kurulduğu sırada olumlu irade beyanlarını açıklamasıyla beraber evliliğin kurulduğunu hüküm altına alınmıştır. O halde söz konusu andan itibaren 1 yılın geçmesiyle beraber evliliklerini sona erdirmek isteyen eşler bakımından TMK m.166/3 kapsamında boşanma mümkün olacaktır.

Kanunun bu noktada 1 yıllık süreyi şart olarak belirlemesinin birden fazla nedeni bulunmaktadır. 1 yıllık süre belirlenmesi yoluyla eşlerin evliliğin sona erdirilmesi gibi ciddi bir karara varmaları için düşünecek yeterli vakit sahibi olmaları amaçlanmıştır¹⁴⁹. Öte yandan evlilik, TMK’de düzenlendiği şekline de anlaşılabileceği üzere ciddi bir kurumdur. Eşler evlilik akdinin kurulmasının ardından pek çok farklı sorumluluğu üstlenmekte, diğer yandan evliliğin sonuçlarına da peşinen katlanmış durumda olmaktadır. Eşlerin birliğin kurulduğu sıradaki asıl ve yegane maksadı, evlilik birliğinin ne pahasına olursun olsun sürdürülmesi üzerinedir. Neticede makul bir kişi boşanmak için evlenmek istemez. O halde eşlerin bu kurumun tüm

¹⁴⁵ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 285.

¹⁴⁶ Kılıçoğlu, 2025, s. 139.

¹⁴⁷ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 285; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 174; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 272; İçöz Demirel, D. ve Kömür, E. (2024). *Anlaşmalı Boşanma Protokolünün Düzenlenmesi ve İhlali*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 37; Reyhani Yüksel, 2023, s. 111.

¹⁴⁸ Reyhani Yüksel, 2023, s. 111.

¹⁴⁹ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 271-272; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 136; Reyhani Yüksel, 2023, s. 111.

sorumluluklarını üstlenerek yola çıktığı düşünüldüğünde, yine evliliğin sona erdirilmesinin zorlaştırılması ve eşlerin olabildiğince birliği ayakta tutmaya çalışmaları amaçlanmıştır¹⁵⁰.

Kanunun lafzından da anlaşılacağı üzere evliliğin kurulmasından itibaren 1 yıllık sürenin geçmesi yeterli sayılmıştır. Eşlerin ayrıca bu 1 yıllık süre içerisinde beraber yaşama şartı bulunmamaktadır. Bu bakımdan kanunda yer alan söz konusu düzenlemeye ilişkin doktrinde yapılan bir eleştiri oldukça haklıdır. Buna göre söz konusu kanuni düzenlemenin maksadı eşlerin birbirini iyice tanımadan ve birbirleriyle yeterli vakti geçirmeden boşanabilmelerinin önüne geçmektir. O halde öngörülen 1 yıllık süre boyunca beraber yaşama şartının da kanun tarafından aranması gerektiği yazarlar tarafından haklı olarak savunulmuştur¹⁵¹.

2.1.5.2. Tarafların Boşanma Hususunda Anlaşması

Eşlerin anlaşmalı olarak boşanması (TMK m.166/3) bakımından aranan diğer şart, eşlerin ortak iradelerinin artık evlilik birliğinin sona ermesi, birliğin devam edemeyeceği noktasında ortak bir zeminde birleşmesidir. Eşler ortak olarak alınan bu karar neticesinde artık birliği devam ettirmek istememelidir¹⁵².

Tarafların boşanma yani evlilik birliğini artık devam ettirmeyerek sona erdirmeye noktasında anlaşma sağlaması, madde kapsamında aranan şartlardan biridir. Ancak bu husus tek başına yeterli değildir. Aynı zamanda eşlerin söz konusu boşanma irade beyanlarına ek olarak boşanmanın mali sonuçları ile çocukların durumu konusunda yani boşanmanın fer'i niteliğindeki hususlar bakımından da makul zeminde anlaşmaya varmış olmaları kendilerinden beklenir¹⁵³.

Boşanmanın fer'i olarak bahsetmiş olduğumuz hususları kısaca açıklamakta fayda vardır. Buna göre boşanma davalarında hakim tarafından salt boşanma konusunda karar verilmez, aynı zamanda talep durumuna bağlı olarak maddi-manevi tazminat; tedbir, iştirak ve yardım nafakası; çocuklar var ise çocukların velayeti ve

¹⁵⁰ Kılıçoğlu, 2025, s. 138; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 272.

¹⁵¹ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 125.

¹⁵² Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 174; Kılıçoğlu, 2025, s. 139; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 271.

¹⁵³ Kılıçoğlu, 2025, s. 139; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 274.

velayet kendisine bırakılmayan tarafla kişisel ilişki kurulması, eşin soyadına ilişkin hususlar da karara bağlanır. İşte hakim tarafından takdir edilen ve boşanmanın yanında karar verilen bu hususlar boşanmanın fer'i olarak isimlendirilir¹⁵⁴.

İşte eşlerin boşanma hususunda anlaşmaya vararak evliliği sona erdirmeye kararı aldıkları durumda, boşanmanın fer'i niteliğindeki bu hususlarda da anlaşmaya varmaları, söz konusu anlaşmanın da hakim tarafından uygun bulunması gerekir.¹⁵⁵ Hakim tarafından anlaşma uygun bulunmadığı takdirde düzeltilebilir. Eşlerin bu şekilde boşanabilmeleri için hakim tarafından uygun bulunan anlaşmayı kabul etmeleri gerekmektedir¹⁵⁶.

Eşlerin boşanmanın sonuçları hakkında varmış olduğu anlaşmayı hakime yazılı olarak sunmaları şart değildir¹⁵⁷. Eşler bu iradelerini duruşma sırasında sözlü olarak da beyan edebilirler¹⁵⁸.

2.1.5.3. Tarafların Hakim Tarafından Bizzat Dinlenmiş Olması

Bilindiği üzere boşanma davasında taraflar avukat aracılığıyla temsil edilebilir¹⁵⁹. Ancak eşlerin anlaşmasına dayalı (TMK m.166/3) bu boşanma sebebi bakımından eşlerin boşanma konusundaki gerçek iradelerinin hakim tarafından anlaşılabilmesi bakımından mahkemede bizzat ve asıl olarak hazır bulunmaları ve hakim tarafından herhangi bir vekil olmaksızın iradelerinin ortaya çıkarılması amaçlanmıştır¹⁶⁰. Öte yandan bu durum tarafların söz konusu boşanma sebebine dayalı davalarda (TMK m.166/3) avukat tarafından temsil edilmeleri bakımından engel değildir. Önemli olan boşanma iradesini taşıyan eşlerin, yani davanın asillerinin duruşma sırasında hazır bulunmalarıdır.

¹⁵⁴ Hatemi, 2023, s. 127; Yücel, 2023, s. 104.

¹⁵⁵ Zevkililer, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024a, s. 285; Reyhani Yüksel, 2023, s. 117.

¹⁵⁶ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 272; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 142; Reyhani Yüksel, 2023, s. 119.

¹⁵⁷ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 127; Kılıçoğlu, 2025, s. 140; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 274.

¹⁵⁸ Kılıçoğlu, 2025, s. 140; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 274; Hoşbaş, 2024, s. 88.

¹⁵⁹ Kılıçoğlu, 2025, s. 140; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 273.

¹⁶⁰ Kılıçoğlu, 2025, s. 141; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 273; İçöz Demirel ve Kömür, 2024, s. 53; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 137-138.

2.1.5.4. Tarafların Boşanma İradesini Beraberce Mahkemeye Açıklamaları Yahut Bir Tarafın Açmış Olduğu Davanın Diğer Tarafça Kabul Edilmesi

Eşlerin boşanma iradelerini mahkemeye açıklamaları için bu yönde bir dava açmaları gerekmektedir. Bu davayı açarken birlikte başvurmanın yanı sıra bir tarafın açmış olduğu davanın diğer eş tarafından kabul edilmesi şeklinde de irade açıklaması mümkündür¹⁶¹. Bu noktada bahsedilmesi gereken önemli husus şudur: eşin kabul ettiği davanın mutlaka bu başlık altında inceleme konusu yaptığımız eşlerin anlaşmasına dayalı (TMK m.166/3) boşanma davası olması şart değildir. Boşanma davasını herhangi bir sebebe dayalı olarak açmış olan davacı eşin davasının diğer eş olan davalı eş tarafından kabul edilmesi halinde de bu unsur yerine getirilmiş sayılır. Yani örneğin davacı eş tarafından evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı açılmış boşanma davasının da davalı eş tarafından kabulü halinde yine TMK m.166/3 kapsamındaki şart sağlanmış olur. Yine bu noktada şunun vurgulanmasında fayda vardır: kanun koyucu tarafından eşlerin anlaşmalı olarak boşanmasını düzenleyen TMK m.166/3'te, eşlerin ikrarının hakimi bağlamayacağına ilişkin hükme istisna getirilmiştir. Buna göre söz konusu boşanma nedenine dayalı boşanma davasında tarafların ikrarı hakimi bağlayacaktır¹⁶². Ayrıntılı biçimde açıklamak gerekirse örneğin davacı eş tarafından onur kırıcı davranış nedeniyle açılmış olan boşanma davasında diğer eş tarafından onur kırıcı davranışın ikrar edilmesi kural olarak hakimi bağlamaz. Ancak eğer yine aynı sebepten açılmış bulunan davada davalı eşin onur kırıcı davranış ikrarının yanında aynı zamanda davayı kabul etmesi halinde, artık TMK m.166/3 gereğince davalı eşin ikrarı hakimi bağlayacaktır. Bu nedenle de hakim tarafından davanın kabulüne göre hüküm kurulması gerekeceğinden madde kapsamındaki düzenleme davanın sonucu bakımından önem taşımaktadır¹⁶³.

¹⁶¹ Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 174; Kılıçoğlu, 2025, s. 140; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 273.

¹⁶² Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 274; Hoşbaş, 2024, s. 95-96.

¹⁶³ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 126; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 274.

2.1.6. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamaması

TMK m.166/4'te düzenlenen ortak hayatın yeniden kurulamamasına dayalı boşanma sebebi, genel boşanma sebepleri arasında yer almaktadır¹⁶⁴. Söz konusu boşanma sebebi kusura dayanmayan mutlak bir boşanma sebebidir¹⁶⁵.

Ortak hayatın yeniden kurulamamasına dayalı olarak bir boşanma davası açılabilmesi için öncelikle eşler arasında daha önce açılmış bir boşanma davası bulunmalı ve bu boşanma davası ret ile sonuçlanmış olmalıdır. Bu boşanma davasının hangi sebepten görüldüğü önemli değildir. Önemli olan herhangi bir sebepten ötürü taraflar arasında açılan davanın reddedilmiş olmasıdır. Bu ret kararının kesinleşmesini ardından bir yıl içerisinde taraflar arasında ortak hayat yeniden sağlanamamışsa, ortak hayatın yeniden kurulamaması sebebine dayalı olarak boşanma davası açılabilecektir. Kanun ortak hayatın kurulamaması bakımından '*her ne sebeple olursa olsun*' ifadesini kullanmıştır. Bu nedenle eşlerin hangi sebepten ötürü fiilen ayrı yaşadığının önemi bulunmamaktadır. Hakim tarafından eşlerin ayrı yaşamasının nedeni inceleme konusu yapılmaksızın salt fiili ayrılığın tespiti yapılmakla boşanma kararı verilecektir¹⁶⁶.

Kanun tarafından öngörülen şartların gerçekleşmesiyle birlikte hakimın takdirine yer olmaksızın boşanma kararı verilecektir. Bu nedenle ortak hayatın yeniden kurulamaması sebebine dayalı olarak açılacak boşanma davası mutlak boşanma davası niteliğindedir. Kusura dayanmamasının bir sonucu olarak, hakim tarafların hangi sebepten fiilen ayrı yaşadıklarını araştırma konusu yapmaksızın uyuşmazlığı karara bağlayacaktır¹⁶⁷. Önemli olan tarafların boşanmanın reddi hususundaki kararın kesinleşmesinin ardından bir yıllık süre içerisinde fiilen ayrı yaşamış olmalarıdır. Bu durumun tespiti boşanma kararı için gerekli ve yeterlidir¹⁶⁸.

Eldeki tez çalışması henüz ortaya çıkmadan önceki dönemde, söz konusu kanuni düzenleme kapsamında ortaya konulmuş süre üç yıldır. Eşlerin boşanma veya ayrılık davasının kesinleşmesini takiben geçen üç yıllık sürenin ardından ortak hayatın

¹⁶⁴ Aksi yönde: Hatemi, 2023, s. 123, yazar söz konusu boşanma sebebinin özel boşanma sebebi olduğu görüşündedir.

¹⁶⁵ Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 145; Reyhani Yüksel, 2023, s. 125.

¹⁶⁶ Yener, 2021, s.247; Tekben, 2021, s. 1110; Kılıçoğlu, 2025, s. 142.

¹⁶⁷ Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 145.

¹⁶⁸ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 286; Kılıçoğlu, 2025, s. 142.

yeniden kurulamadığını ispat etmeleri halinde söz konusu sebebe dayalı olarak boşanabilmekteydi. Kanımca üç yılı hüküm altına alan söz konusu düzenleme, insan ömrü de nazara alındığında kayda değer biçimde uzundu. Eşlerin içinde bulunmayı istemediği ve daha öncesinde taraflardan biri veya ikisi vasıtasıyla boşanma doğrultusundaki iradelerini mahkemeye açıklamış çiftlerin bu denli uzun bir süre boyunca evli kalmalarını ve evlilikten doğan yükümlülöklere tabi olmalarını beklemek, eşlerin kişilik haklarını zedeler nitelikte olmakla onların iradesine ters düşmekte ve çeşitli olumsuzluklara mahal verebilmekteydi. Örneğin zaten boşanmayı isteyen eşlerin üç yıllık süre içerisinde evlilik dışı ilişki yaşamaları hatta bu süre içerisinde evlilik dışı çocuk sahibi olmaları dahi mümkündü. Bu durum nesep karışıklığına dahi sebebiyet verecek ölçüde problemlere yol açabilirdi. Ancak öte yandan olumsuz bir eleştirim ise şudur: kanun koyucunun eski düzenleme gereğince taraflara üç yıl gibi uzun bir süreyi tanıması hem eşlerin evliliklerine yeniden şans vermesi hem de evlilik birliğinin kendilerine yüklediği sorumlulukların ciddiyetinin farkına varmaları bakımından önemliydi. Yine de kanımca önceki düzenlemede yer alan üç yıllık süre hayli uzun olmakla söz konusu sürenin kısaltılarak mevcut haliyle bir yıl olarak belirlenmesi, boşanma iradesini daha önceden açıklamış eşlerin boşanma sonrasındaki yeni hayata adapte olabilmeleri açısından daha sağlıklı hale getirilmiştir. Elbette şu da bir gerçektir ki, süre hususu ele alınırken eşlerin evliliğe yeniden şans vermesi için gereken zaman da hesaba katılarak değerlendirme yapılması gerekir.

Nitekim Anayasa Mahkemesi'nin (AYM) 22.02.2024 T. ve E. 2023/116, K. 2024/56 S. ilâmı ile söz konusu boşanma sebebini içeren madde iptal edilmiştir¹⁶⁹. Kararda ortak hayatın yeniden kurulamamasına ilişkin boşanma sebebi bakımından aranan üç yıllık fiili ayrılık şartı, aile kurumunun korunması ve kişi varlığı ile aile varlığının korunması hakları bakımından ele alınmıştır. Bu doğrultuda kanunen öngörülen üç yıllık sürenin taraflara yüklemiş olduğu külfetin aile kurumunun korunmasından beklenecek yararı aşar nitelikte eşlere zarar verdiği, sürenin ölçölölük ilkesine aykırı olduğuna hükmedilerek söz konusu kanun hükmü (TMK m.166/4) iptal edilmiştir. İptal kararının söz konusu ilâmın Resmi Gazete'de yayınlandığı 19.04.2024 tarihinden itibaren 9 ay sonra, 19.01.2025 tarihinde yürürlüğe gireceği

¹⁶⁹ Kılıçoğlu, 2025, s. 141-142.

kararlaştırılmıştır. Bu kararı takiben 14.11.2024 tarihinde kabul edilen 7532 S. Noterlik Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 13'üncü maddesinde düzenlenen değişiklik ile söz konusu üç yıllık sürenin bir yıl olarak yeniden belirlenmesine karar verilmiştir. Sonuç itibariyle mevcut düzenlemeye göre herhangi bir sebepten ötürü eşlerden birinin açmış olduğu boşanma davasının reddinin kesinleşmesinin ardından bir yıllık süre geçmesiyle birlikte eşler arasında halen ortak hayatın kurulamadığı ispatlanabilirse, eşlerin bu düzenleme kapsamında (TMK m.166/4) boşanması mümkün olacaktır. Boşanma yoluna bir kez girmiş, üstelik yargı süreçlerinin uzunluğu göz önüne alındığında davanın kesinleşmesini beklemiş ve buna rağmen hala ortak hayatı aralarında tesis edememiş eşlerin, toplumsal ve bireysel faydaları açısından mevcut düzenleme yoluyla öngörölen 1 yıllık süre kanımca çok daha adil görünmektedir.

2.1.7. Ortak Hayatın Yeniden Kurulamamasının Unsurları

Ortak hayatın yeniden kurulamaması nedenine dayalı boşanma davası (TMK m.166/4) bakımından kanunen aranan belli şartlar bulunmaktadır. Bu şartlar aşağıda açıklanacaktır.

2.1.7.1. Taraflar Arasında Önceden Açılmış Bulunan Herhangi Bir Nedene Dayalı Boşanma Davasının Reddedilmesi ve Söz Konusu Hükümün Kesinleşmesi

Bu sebebe dayalı olarak açılmış boşanma davası (TMK m.166/4) bakımından kanunun aradığı ilk şart evlilik birliğini oluşturan taraflar arasında daha öncesinde herhangi bir sebebe dayalı olarak açılmış bir boşanma davası bulunması ve söz konusu davanın kesinleşmiş olmasıdır. Taraflar arasında önceden görölen bu boşanma davasının türü önemli deęildir¹⁷⁰. Önemli olan taraflar arasında herhangi bir türdeki boşanma davasının görölmesidir. Bu boşanma davasının hakim tarafından reddedilmesi ve söz konusu kararın kesinleşmesi gerekir. Kesinleşmemiş karar bakımından inceleme konusu boşanma nedeninin (TMK m.166/4) uygulama alanı

¹⁷⁰ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 285; Kılıçoğlu, 2025, s. 142; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 275-276; Reyhani Yüksel, 2023, s. 122.

bulması mümkün olmayacaktır¹⁷¹. Yabancı mahkemelerce verilmiş olan boşanma davasının reddi kararları bakımından ise eldeki boşanma nedeninin uygulama alanı bulabilmesi için yabancı mahkemelerce verilmiş söz konusu kararın Türk mahkemelerince tanınması ve bunu takiben bu kararın da kesinleşmiş olması gerekir¹⁷². Bu durum bakımından şartın sağlandığı an Türk mahkemelerinin söz konusu kararı tanımaya ilişkin vermiş olduğu kararın kesinleştiği andır.

Bahsetmek gerekir ki kanun tarafından aranan şart davanın reddedilmesidir. Taraflar arasında önceden görülmüş olan boşanma davasının eşlerden birinin vazgeçmesi, feragati gibi nedenlerle son bulması durumunda TMK m.166/4'te düzenlenen eşler arasında ortak hayatın kurulamamasına dayalı olarak boşanma davası açılması mümkün olmayacaktır¹⁷³. Gerekli olan hakimın davayı reddetmesidir. Bunun dışında davayı sona erdiren herhangi bir durum bakımından inceleme konusu boşanma sebebine (TMK m.166/4) dayalı olarak boşanma davası açılması söz konusu olamaz¹⁷⁴.

2.1.7.2. Taraflar Arasında Önceden Görülen Boşanma Davasının Reddi Kararının Kesinleşmesinden İtibaren Bir Yıllık Sürenin Geçmiş Olması

Eşler arasında ortak hayatın tesis edilememesine dayalı boşanma sebebi (TMK m.166/4), eşlerin daha öncesinde herhangi bir nedenle açmış olduğu boşanma davasının reddi kararının kesinleşmesinden itibaren bir yıllık süre geçmesinin ardından açılabilir. Yukarıda 2.1.4. no'lu başlıkta açıkladığımız üzere¹⁷⁵ öngörülen bu bir yıllık süre, yürürlükteki mevcut düzenleme öncesi üç yıl olarak belirlenmişti. Üç yıllık süre geçim zorluğu yaşayan eşler bakımından oldukça uzun ve aşırı derecede külfet yükleyen bir zaman dilimi yaratmaktaydı. Sürenin bir yıla indirilmesine ilişkin karar kanımca bu nedenle yerindedir.

¹⁷¹ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 129; Hatemi, 2023, s. 124; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 174; Kılıçoğlu, 2025, s. 142.

¹⁷² Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 129; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 276.

¹⁷³ Aksi yönde: Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 143.

¹⁷⁴ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 129; Kılıçoğlu, 2025, s. 142. Aksi görüşte: Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 275-276.

¹⁷⁵ S. 37.

2.1.7.3. Taraflar Arasında Ortak Hayatın Kurulamamış Olması

Şimdiye kadar yapmış olduğumuz açıklamalar ışığında TMK m.166/4 kapsamında eşler arasında ortak hayatın kurulamamasına dayalı olarak açılacak boşanma davaları bakımından aranacak ilk şart daha öncesinde bir boşanma davası açılması ve bu davanın reddedilerek kesinleşmesi, ikincisi ise kesinleşme kararından itibaren bir yıllık sürenin geçmiş olmasıdır. Bu madde kapsamında olmazsa olmaz diğer şart ise boşanma davası açacak eşler arasında ortak hayatın yeniden tesis edilememiş olması, eşlerin fiili olarak beraber olmaması ya da diğer bir ifadeyle eşlerin fiilen ayrılmış olmasıdır¹⁷⁶. Fiili ayrılık kanunun öngördüğü bir yıllık süre boyunca devam etmelidir. Eşlerin bu bir senelik süre boyunca zaman zaman bir araya gelmeleri inceleme konusu davanın (TMK m.166/4) açılması bakımından engel değildir¹⁷⁷. Önemli olan bir araya gelişin niteliğidir. Eğer eşler evlilik birliğini yeniden tesis etmek üzere bir araya geliyorsa bu durum artık eşler arasında ortak hayatın kurulamamasına dayalı olarak boşanma davası (TMK m.166/4) açılmasını engeller¹⁷⁸. Zira bu durum aslında halen evliliğin kurtarılabileceği intibası yarattığından, söz konusu sebebe dayalı olarak boşanma davası açılması mümkün olmayacaktır. Ancak belirtilmesi gerekir ki eşler arasında kısa süreli bir araya gelişler ortak hayatın kurulduğunu kesin olarak göstermez¹⁷⁹. Yine diğer taraftan kanun tarafından öngörülen bir yıllık süre boyunca eşler arasında fiili ayrılığın devam etmiş olmasının yanı sıra bu nedene dayalı olarak (TMK m.166/4) açılan dava sırasında da eşlerin fiili ayrılığının devam etmesi, diğer bir deyişle eşler arasında ortak hayatın tesis edilememiş olması gereklidir. Yani fiili ayrılık süresi salt bir yıllık süre içerisinde aranmamakta, buna ek olarak açılmış dava sırasında da fiili ayrılık halinin devamı şart olarak aranmaktadır. Örneğin taraflar arasında herhangi bir nedene dayalı olarak açılmış bulunan boşanma davasının reddinin kesinleşmesinin ardından 3 yıllık süre geçmesini takiben TMK m.166/4'e dayalı boşanma davası açılmış olsun. Bu durumda taraflar arasındaki fiili ayrılık

¹⁷⁶ Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 174; Kılıçoğlu, 2025, s. 143; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 276; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 145.

¹⁷⁷ Reyhani Yüksel, 2023, s. 126.

¹⁷⁸ Hatemi, 2023, s. 124; Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 130; Kılıçoğlu, 2025, s. 143.

¹⁷⁹ Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 146.

durumu hem üç yıl boyunca devam etmiş olmalı hem de davanın açıldığı sırada da fiili ayrılık durumu devam etmelidir.

2.2. Kusur

Boşanma davasında kusur, eşlerin meydana getirdiği fiillere göre hakim tarafından tayin edilir. Bununla birlikte her boşanma sebebi kusura dayanmamaktadır. Nitekim evlilik birliğinin sarsılması başlığını taşıyan ve TMK m.166'da düzenleme alanı bulan yukarıda detaylıca açıkladığımız üç ayrı boşanma nedeni de kusura dayanmayan boşanma sebeplerindendir¹⁸⁰. Bunun sonucu olarak TMK m.166/1'de düzenlenen evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma davası bakımından davalı eşin kusursuz olduğu durumda dahi dava açma hakkı olduğunu yukarıda belirtmiştik¹⁸¹. Aynı madde kapsamında sayılan TMK m.166/3-4'te düzenlenen eşlerin anlaşmalı olarak boşanması ve ortak hayatın yeniden kurulamamasına dayalı boşanma davaları bakımından da aynı durum söz konusudur. Davalı eşin kusuru bulunmasa dahi söz konusu davalar davacı eş tarafından açılabilir. Saymış olduğumuz boşanma sebepleri bakımından (TMK m.166/1-3-4) aranan şartlar sağlandığı takdirde hakim tarafından kusur durumu göz önünde bulundurulmaksızın boşanma kararı verilecektir.

Kural olarak evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı (TMK m.166/1) boşanma sebebi de kusura dayanmayan bir boşanma sebebi olmasına rağmen, TMK m.166/2'de buna ilişkin istisna getirilmiştir. Buna göre davalı eş tarafından davacı eşin kendisine kıyasla daha ağır kusurlu olduğu yönünde davaya itiraz edildiği takdirde, hakim tarafından kusur durumunun tespiti yapılacak ve eğer davalı eşin iddiasında haklı olduğu anlaşılacak olur ve davacı eşin davalı eşe göre daha ağır kusurlu olduğu görülürse, o zaman davacı eş tarafından açılan dava hakim tarafından reddedilecektir¹⁸². Bu noktada dikkat çekilmesi gereken diğer husus şudur: aynı maddenin devamına göre (TMK m.166/2) davalı eşin söz konusu itirazının hakkın kötüye kullanılması biçiminde olduğu ve evliliğin devamında çocuklar ve eşler bakımından korunmaya değer yarar kalmadığı anlaşılırsa o halde yine boşanma kararı

¹⁸⁰ Kılıçoğlu, 2025, s. 133; Ünlütepe, 2019, s. 177.

¹⁸¹ Bkz: s. 29.

¹⁸² Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 173; Kılıçoğlu, 2025, s. 137.

verilecektir. Kanun koyucu tarafından istisna getirilerek özellikle davalı tarafından davanın sürüncemede bırakılması ve kötü niyetli olarak boşanmanın önüne geçilebilmesi gibi durumlar bertaraf edilmek istenmiştir¹⁸³. Yine eklemek gerekir ki davalı eşin davacı eşin açmış olduğu boşanma davasına itirazını düzenleyen TMK m.166/2 hükmü, münhasıran evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma (TMK m.166/1) sebebi bakımından düzenlenmiş olup inceleme konumuzu oluşturan diğer boşanma nedenleri olan eşlerin anlaşmalı olarak boşanması (TMK m.166/3) ve ortak hayatın yeniden kurulamamasına dayalı (TMK m.166/4) boşanma sebepleri bakımından bu hüküm uygulama alanı bulamayacaktır¹⁸⁴.

2.3. Görevli ve Yetkili Mahkeme

Bir anlaşmazlık veya uyuşmazlığın çözümünün hukuk mahkemelerince sağlanması ile ilgili olarak Türk mahkemelerinde talepte bulunmadan evvel, bu uyuşmazlığın giderilmesi için öncelikli olarak yargı yetkisinin bulunup bulunmadığı, devamla uyuşmazlığın hangi yargı yoluna tabi olduğu ve bu konunun medeni yargıyı ilgilendirip ilgilendirmedığı tespit edilmelidir. Tüm bu tespitlerin ardından çözümü istenen uyuşmazlığın hangi mahkeme tarafından çözüleceği görev kuralının içerisine girmekte, hangi yerdeki görevli mahkeme tarafından çözüleceği ise yetki kuralının içerisine girmektedir¹⁸⁵.

Görev ve yetki kavramları birbirinden ayrı olsa da bu iki kavramı da içerisine alacak nitelikte olan “salahiyet” kelimesi kullanılmaktadır. Geniş anlamda mahkemenin salahiyeti, mahkemelerin hem görevi hem de yetkisini nitelendirmek için kullanılmaktadır. Çalışmamızın konusunu oluşturan ve medeni yargının görev alanına tabi boşanma davaları hususunda görevli olan mahkeme aile mahkemeleridir¹⁸⁶. Çalışmanın devamında mahkemelerin görevi ve yetkisi bakımından temel açıklamalar yapılacak olup aile mahkemelerinin ve boşanma davasına yönelik olarak görev ve yetki durumu incelenecektir.

¹⁸³ Kılıçoğlu, 2025, s. 136.

¹⁸⁴ Kılıçoğlu, 2025, s. 136.

¹⁸⁵ Atalı, M. ve Ermenek, İ. (2023). *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 92.

¹⁸⁶ Akkaya, T. (2017). *Medeni Usul Hukuku Bakımından Boşanma Davası*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 262.

2.3.1. Görevli Mahkeme

Evlilik birliği içerisindeki eşlerden biri, evlilik birliğinin temelinden sarsılması ile ilgili olarak boşanma talep etmek istediğinde, bu davayı hangi mahkemede açacağını bilmekle yükümlüdür. Hukuk Muhakemeleri Kanunu (HMK) m. 1 hükmü doğrultusunda mahkemenin görevi kanun ile belirlenmektedir. AY. m.142 uyarınca mahkemelerin görev yönünden yetkisi ancak kanun yoluyla düzenlenebilir. Bir anlaşmazlığın hangi hukuk mahkemesi tarafından çözüme kavuşturulacağı, görev yönünden yetkiye göre belirlenir. Görev yönünden yetki ise uyuşmazlık konusunun hangi yerde bulunan mahkeme tarafından çözüme kavuşturulacağını belirlemeye yardımcı olan kurallardır¹⁸⁷. Bu kurallar, dava değeri, dava konusu ve niteliği gibi faktörlere dayanarak, hangi mahkemenin davayla ilgileneceğini belirlemektedir.

Birinci derece mahkemeler, özel mahkemeler ve genel mahkemeler olmak üzere iki kategoriye ayrılır. Görev kurallarına dayanarak, hangi davalara özel mahkemelerin, hangi davalara ise genel mahkemelerin bakacağı belirlenir. Bu kurallar, davanın türü, konusu ve niteliği gibi faktörlere göre uygulanır. Dolayısıyla, davaların hangi mahkemede görüleceğine dair karar, görev kuralları tarafından belirlenir. Öncelik olan, davanın genel mahkemeler nezdinde görülmesi ve genel mahkemeler tarafından karara bağlanmasıdır. Özel mahkemeler, istisnai nitelikte olup özel mahkemelerin bakmakla görevli olduğu uyuşmazlık türleri ve görevi de ayrıca kanun ile düzenlenmiştir. Bu özel mahkemelerden birisi de Aile Mahkemeleridir. 4787 S. ve 09.01.2003 tarihli kanun ile aile mahkemelerinin görev alanı belirlenmiştir. 4787 S. Kanun'un 1. maddesinde aile mahkemelerinin görevinin, aile hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların, dava ve işlerin görülmesi olduğu açıklanmıştır¹⁸⁸.

4787 S. kanunun 2. maddesinde açıklandığı üzere aile mahkemeleri her ilde ve merkez nüfusu yüz bin üzerinde olan üzerinde olan ilçelerde kurulmaktadır¹⁸⁹. Yine

¹⁸⁷ Atalı ve Ermenek, 2023, s. 89; Kuru, B. ve Aydın, B. (2022). *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 44; Pekcanitez, H., Atalay, O. ve Özkes, M. (2021). *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 62.

¹⁸⁸ Atalı ve Ermenek, 2023, s. 75; Kuru ve Aydın, 2022, s. 53; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, s. 49; Tanrıver, S. (2024). *Medeni Usul Hukuku Cilt I*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 172-173; Akkaya, 2017, s. 262; Topak, S. (2021). *Boşanma Davalarında Yargılama Usulü*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 142.

¹⁸⁹ Atalı ve Ermenek, 2023, s. 74; Tanrıver, 2024, s. 173.

aynı maddenin 2. fıkrasında kanunda belirtilen şartı taşımadığından ötürü aile mahkemesi kurulamayan yerlerde aile mahkemesi tarafından bakılacak uyuşmazlıklar, dava ve işlere Hakimler ve Savcılar Kurulu tarafından belirlenen Asliye Hukuk Mahkemesince bakılacağı düzenlenmiştir¹⁹⁰. Aile mahkemelerinin görevi ise 4. maddede açıklanmış olup boşanma davalarına bakmakla görevli olan mahkemenin de aile mahkemesi olduğu hususunun bu madde ile hüküm altına alındığı görülmektedir. Sonuç olarak konumuz olan boşanma davalarının görüleceği mahkemenin aile mahkemesi olduğu bu kanunun ilgili maddeleri ile belirlenmiştir. Bu açıklamadan hareketle, inceleme konumuzu oluşturan boşanma sebepleri bakımından görevli olan mahkeme aile mahkemeleridir¹⁹¹.

2.3.2. Yetkili Mahkeme

Uyuşmazlığa bakmakla görevli olan mahkemenin hangi mahkeme olduğunun yani hangi mahkemenin görevli olduğunun tespitinin ardından uyuşmazlık konusu dava veya işe hangi yerdeki görevli mahkemenin bakacağını tespit edilmesi gerekmektedir. Uyuşmazlığın çözümü ile görevli olan mahkemenin coğrafi bakımdan yani yer bakımından davaya bakabilmesi hususu yetki kuralları içerisine girmektedir¹⁹². Diğer bir deyişle uyuşmazlığın hangi yerdeki görevli mahkeme tarafından çözüleceği durumu yetki kuralını belirtmektedir¹⁹³. AY'nin 142. maddesinde yer aldığı üzere mahkemelerin yetkisi kanun ile düzenlenmektedir. Bu kapsamda mahkemelerin yetkisi HMK ile birlikte düzenlenmiştir. Yetki kuralının sınırları, HMK m. 5 vd. hükümleri ile beraber düzenlenmiştir. HMK m. 5 ile mahkemelerin yetkisinin, diğer kanunlarda yer alan yetkiye yönelik hükümlerin saklı kalması kaydıyla HMK hükümlerine tabi olduğu, m. 6'da ise davalının yerleşim yerinin genel yetkili mahkeme olduğu hükme bağlanmıştır.

¹⁹⁰ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 17.

¹⁹¹ Tanrıver, 2024, s. 173; Atalı ve Ermenek, 2023, s. 75; Kuru ve Aydın, 2022, s. 53; Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 13; Hatemi, 2023, s. 128; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 286; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 175; Kılıçoğlu, 2025, s. 146; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 283; Yılmaz, 2023b, s. 228; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 151; Reyhani Yüksel, 2023, s. 129; Topak, 2021, s. 144.

¹⁹² Kuru ve Aydın, 2022, s. 61; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, s. 72; Tanrıver, 2024, s. 249; Gençcan, Ö. U. (2021). *Boşanma Davaları Bağlamında Medeni Usul Hukuku (Boşanma Usul Hukuku)*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 218.

¹⁹³ Atalı ve Ermenek, 2023, s. 92.

Boşanma davalarına yönelik hangi mahkemenin yetkili olduğuna ilişkin özel yetki kuralı, HMK ile düzenlenmemiştir. Boşanma davasının görüleceği mahkemelerin yetkisi, TMK m.168 ile hükme bağlanmıştır. Boşanma davalarında yetkili mahkeme TMK m.168 ile hüküm altına alınmış olduğundan ötürü HMK m.7’de yer almamaktadır. TMK m.168’e göre boşanma davalarında yetkili mahkeme eşlerden birinin yerleşim yeri veya eşlerin davanın açılmasından evvel son altı ay içerisinde beraber oturdukları yer mahkemesidir¹⁹⁴. Boşanma talep eden taraf yani davacı eş, TMK m.168 kapsamında belirtilen bu iki yerde yani eşlerden birinin yerleşim yerinde veyahut eşlerin son altı ay içerisinde beraber yaşamış oldukları yer mahkemesinden birinde açabilmektedir. Davacının bu hakkı seçimlik bir hak olup bu iki yer mahkemesinden birinde boşanma davasını açabilmektedir. Ancak davacı eş tarafından bu iki yetkili mahkeme dışında bir boşanma davası açılması durumunda yani yetkisiz aile mahkemesinde açılmış olan boşanma davasında davalı eşin yetki itirazında bulunma hakkı vardır¹⁹⁵. Davalı eşin yetki itirazında bulunması halinde mahkeme, HMK m. 20 uyarınca yetkili mahkemeye gönderilmesine karar verilmektedir¹⁹⁶. Sonuç olarak boşanma davalarında yetki TMK m.168 ile hüküm altına alınmış olup eşlerden birinin yerleşim yeri veya eşlerin davanın açılmasından evvel son altı ay içerisinde beraber oturdukları yer aile mahkemesidir¹⁹⁷.

2.4. Taraf ve Dava Ehliyeti

2.4.1. Taraf Ehliyeti

2.4.1.1. Genel Olarak

Açılacak olan herhangi bir davada taraf ehliyeti hususu, HMK m. 50’de düzenlenmiştir ve hükme bağlanmıştır. Taraf ehliyeti, herhangi bir kimsenin görülmekte olan davada, davalı ya da davacı olabilme ehliyetini yani açılmış olan ya

¹⁹⁴ Tanrıver, 2024, s. 261; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, s. 74-75; Kılıçoğlu, 2025, s. 147; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 282; Akkaya, 2017, s. 265; Topak, 2021, s. 163.

¹⁹⁵ Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, s. 83; Tanrıver, 2024, s. 275; Akkaya, 2017, s. 274.

¹⁹⁶ Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, s. 84; Tanrıver, 2024, s. 277; Akkaya, 2017, s. 279.

¹⁹⁷ Tanrıver, 2024, s. 261; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, s. 74-75; Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 133; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 286; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 175; Kılıçoğlu, 2025, s. 147; Yılmaz, 2023b, s. 228; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 149; Akkaya, 2017, s. 265; Gençcan, 2021, s. 224.

da açılabilir bir davada taraf olabilme yetisini açıklamaktadır¹⁹⁸. Söz konusu HMK m.50'ye göre kanun deyiimiyle medeni haklardan yararlanma ehliyetine haiz kişilerin hepsi, aynı zamanda taraf ehliyetine de sahip olacaktır.

Tam ve sağ doğmuş olan ceninin ana rahmine düşmesi ile gerçek kişinin taraf ehliyeti başlamakta olup, kişi hakkında gaiplik kararı verilmesi veya ölüm nedeniyle kişinin sona ermesinin gerçekleşmesiyle beraber taraf ehliyeti sonlanmaktadır¹⁹⁹. Davada taraf ehliyetinin olup olmadığı hususu hakim tarafından re'sen göz önüne alınması gereken bir husustur. Zira taraf ehliyeti HMK m.114 kapsamında dava şartı olarak düzenlenmiştir²⁰⁰.

Boşanma davası açmaya ehil olan kişiler, evlilik birliğinin tarafları olan eşlerdir²⁰¹. Boşanma davası açma yetkisi, ancak ve ancak eşlere ait olmasından ötürü, boşanmayı talep etme hakkı kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olarak nitelendirilmektedir. Boşanmayı talep edebilecek evlilik birliği içerisindeki eşler haricinde kalan üçüncü kişilerin ise boşanma talebinin eşlere sıkı sıkıya bağlı bir hak olması sebebiyle boşanma talebinde bulunabilmesi mümkün kılınmamıştır²⁰². Evlilik birliğinin dışarısında olan üçüncü kişilerin bu davayı açabilme hakkı bulunmamaktadır. Dolayısıyla eğer evlilik birliği içerisindeki eşlerin ortak çocuğu var ise, boşanmaya ilişkin dava süreci ve yaratacağı sonuçlar her ne kadar ortak çocuğu etkileme ihtimaline sahip ise de boşanma davasında ortak çocuğun taraf sıfatı bulunmamaktadır²⁰³.

Boşanma davasında taraflar, evlilik birliği içerisindeki eşlerdir²⁰⁴. Ancak eşler arasındaki evliliğin kanuna ve usulüne uygun olarak yapılması gerekmektedir. Kişi, TMK m.11 gereği 18 yaşını doldurmasıyla beraber ergin olacağı için, evlenebilecektir.

¹⁹⁸ Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, s. 146; Tanrıver, 2024, s. 561; Atalı ve Ermenek, 2023, s. 143; Kuru ve Aydın, 2022, s. 106; Kılıçoğlu, A. M. (2023). *Medeni Hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi, s. 231; Akıntürk ve Ateş, 2024b, s. 128.

¹⁹⁹ Tanrıver, 2024, s. 564; Kılıçoğlu, 2023, s. 197; Baygın ve Nar, 2022, s. 303-326; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 57-62; Akıntürk ve Ateş, 2024b, s. 111-117; Tekinay, S. S. (1987). *Medeni Hukuka Giriş Dersleri*. Filiz Kitabevi: İstanbul, s. 206-209.

²⁰⁰ Atalı ve Ermenek, 2023, s. 133; Kuru ve Aydın, 2022, s. 133; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, s. 147.

²⁰¹ Akkaya, 2017, s. 281; Reyhani Yüksel, 2023, s. 129; Gençcan, 2021, s. 429.

²⁰² Akkaya, 2017, s. 281; Gençcan, 2021, s. 431; Topak, 2021, s. 173.

²⁰³ Akkaya, 2017, s. 282.

²⁰⁴ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 279; Akkaya, 2017, s. 281; Topak, 2021, s. 172.

Ancak evlenmede yaş ile ilgili olarak istisnai haller bulunmaktadır. Örneğin TMK m. 124 hükmü gereği 17 yaşını dolduran bir kişi evlenebilmektedir. Yine aynı kanun maddesinin devamı incelendiğinde 16 yaşını dolduran bir kimse ise hakimın karar vermesi üzerine evlenebilmektedir. Tüm bu çerçevede taraflar evlenmiş ise taraflar artık ergin kılınmış ve boşanma talep edebilme açısından taraf ehliyetine sahip olmuş sayılacaktır²⁰⁵.

2.4.1.2. Eşlerden Birinin Vefat Etmesi Halinde

Eşlerin boşanmaya ilişkin davasının kesinleşmesi ile beraber eşler TMK m. 181 doğrultusunda birbirlerinin mirasçısı olamayacaklardır. Eşlerden birinin vefatı halinde, kişilik sona ereceğinden ötürü taraf ehliyeti de ortadan kalkacaktır²⁰⁶. Dolayısıyla ölü bir kişiye karşı dava açılması mümkün olmayacaktır. Sağ kalan eş, eşinin vefat etmesiyle beraber evlilik birliği sona erdiği için boşanma davası açamayacaktır. Bunun yanında vefat eden eşin mirasçılarının da boşanma davası açabilme yetkisi bulunmamaktadır fakat bu durumun bir istisnası bulunmaktadır. Boşanma davası devam ederken davanın tarafları olan eşlerden birinin vefat etmesi halinde, boşanma davası konusuz kalacaktır²⁰⁷. Ancak TMK m. 181/2 hükmü, bu durumun istisnasını açıklamaktadır. Bu madde gereği, sağ kalan eşin boşanmada kusurlu olduğunu ispat etmek amacıyla vefat eden eşin mirasçılarına davayı takip yetkisi²⁰⁸ verilmiştir²⁰⁹. Getirilen düzenleme değerlendirildiğinde boşanma davasının açılmasına kendi kusuruyla sebebiyet veren eşin, sağ kalan eşin mirasçısı olmasının hakkaniyetle bağdaşmayacağı ve bu kapsamda düzenleme getirildiği anlaşılmaktadır²¹⁰.

Eşlerden birinin vefatı halinde, vefat eden eşin mirasçılarının devam eden boşanma davasından haberdar edilmesine ilişkin özel bir yasal düzenleme

²⁰⁵ Kılıçoğlu, 2023, s. 232; Baygın ve Nar, 2022, s. 346; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 66.

²⁰⁶ Akkaya, 2017, s. 284.

²⁰⁷ Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 173; Kuru ve Aydın, 2022, s. 107; Akkaya, 2017, s. 284; Gençcan, 2021, s. 475; Kaya Gökmen, G. (2021). *Boşanma Davası Sırasında Ölen Eşin Mirasçılarının Boşanma Davasına Devam Etmesi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 50; Topak, 2021, s. 177.

²⁰⁸ Dava takip yetkisi hakkında bilgi için: Atalı ve Ermenek, 2023, s. 145; Kuru ve Aydın, 2022, s. 118; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, s. 149-151; Tanrıver, 2024, s. 585.

²⁰⁹ Tanrıver, 2024, s. 565; Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 133; Kılıçoğlu, 2025, s. 182; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 174; Kuru ve Aydın, 2022, s. 107; Akkaya, 2017, s. 286.

²¹⁰ Kılıçoğlu, 2025, s. 179.

bulunmamaktadır²¹¹. Mevzuatta bu durumu açıkça düzenleyen bir hükme yer verilmemiştir. Her ne kadar mevzuatta yer almasa da, Yargıtay'ın yerleşik içtihatları ve uygulaması gereği ölen eşin mirasçılarının davadan haberdar edilmesi suretiyle söz konusu boşanma davasına devam edip etmeyeceklerinin sorularak mirasçılardan cevap verilmesinin bekleneceği ve gelen cevap üzerine bir sonuca varılması gerekliliği olduğu, aksi takdirde bu durumun bir bozma nedeni olduğunu belirtmiştir²¹². Mirasçılar tarafından davaya katılım sağlanmayacağı bildirilmiş ise hakim tarafından dava konusuz kaldığından ötürü karar verilmesine yer olmadığı yönünde karar verilmesi gerekmektedir²¹³.

Vefat eden eşin mirasçılarının davayı takip yetkisi, yalnızca kusur yönünden bir takip yetkisidir. Mirasçıların doğrudan doğruya boşanma talep edebilmeleri söz konusu değildir. Dava devam ederken eşlerden birinin vefat etmesi üzerine vefat eden eşin mirasçılarının ispat ile mükellef olduğu durum, sağ kalan eşin boşanmada kusurunun olduğunun ispatı noktasındadır²¹⁴. Vefat eden eşin mirasçılarının, sağ kalan eşin boşanmada kusuru olduğunu ispatlayamaması halinde kusurdan bahsedilmesi mümkün olmayacaktır²¹⁵.

Boşanma davası devam ederken bir eşin vefatı halinde mirasçıların yalnızca boşanma davasını takip yetkisi bulunmakta olup mirasçılar davaya devam ederken eşlerin vefat etmeden önce dayanmadığı boşanma sebeplerine dayanabilmeleri olanaksızdır. Evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebiyle açılan bir boşanma davasında birliğin devamının sağlanamayacak hale geldiğine ilişkin hangi sebep ileri sürüldüyse mirasçılar da o sebepler ile bağlıdır. Vefat eden eşin mirasçılarının yeni bir boşanma sebebi ileri sürebilmesi mümkün değildir²¹⁶.

²¹¹ Kılıçoğlu, 2025, s. 182; Akkaya, 2017, s. 296; Kaya Gökmen, 2021, s. 57; Topak, 2021, s. 190.

²¹² Y.2.HD., T. 16.10.2019, E. 2019/5950, K. 2019/10255; mevzuat.sinerji.com.tr, (E.T.: 25.05.2025); Aynı yönde: Tanrıver, 2024, s. 564; Akkaya, 2017, s. 296.

²¹³ Kaya Gökmen, 2021, s. 60.

²¹⁴ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 295; Akkaya, 2017, s. 288-290; Gençcan, 2021, s. 441; Topak, 2021, s. 180.

²¹⁵ Kılıçoğlu, 2025, s. 182; Gençcan, 2021, s. 472.

²¹⁶ Gençcan, 2021, s. 465; Topak, 2021, s. 194.

Mirasçıların, vefat eden kişinin süresinde delil sunmaması ya da hiç delil sunmaması halinde muris eşin adına yeni bir delil sunabilmeleri mümkün değildir²¹⁷. Muris eşin süresinde delil sunmaması halinde, mirasçıların yalnızca davayı takip yetkisi bulunmasına ilişkin yasal düzenlemenin sınırlarından ötürü usul kuralları açısından bir esneklik tanınmamıştır. Örneğin vefat eden eşin tanık deliline dayanması ancak henüz tanık isim ve adreslerini bildirilmemiş olması halinde mirasçılar yasal sürelerle ve hakimın vermiş olduğu ara karar gereği verilen sürelerle uyarak boşanmadaki kusur durumunu ispatlamak adına tanık listesi verebileceklerdir. Ancak vefat eden eşin davacı ise dava dilekçesinde, davalı ise davaya cevap dilekçesinde, replik ve düplik dilekçelerinde tanık deliline dayanılmaması halinde eş yerine geçip tekrardan tanık deliline dayanabilmesi mümkün kılınmamıştır²¹⁸. Bu durum da mirasçıların boşanmanın tarafı olmaması²¹⁹ ve kanunca miras haklarına halel gelmemesi için getirilen düzenlemenin sınırlarından kaynaklanmaktadır.

2.4.2. Dava Ehliyeti

Dava ehliyeti, fiil ehliyetine ilişkin TMK m. 9 hükmü uyarınca kendi eylemleri ile hak elde edebilen ve borç altına girebilen kimselerin HMK m. 51 hükmü uyarınca kendisine kanun tarafından verilmiş olan medeni hakları kullanabilme ehliyeti olarak açıklanabilir²²⁰. Dava ehliyetine sahip olmayan kimselerin ise kendi başlarına bir talepte bulunabilmeleri mümkün olmayacaktır²²¹.

Fiil ehliyetine sahip olan kişiler, temyiz kudretinden yoksun olmayan, ergin olan ve kısıtlı olmayan kişiler olarak açıklanabilmektedir²²². TMK m. 9 kapsamında fiil ehliyetine sahip, temyiz kudreti bulunan ve haklarında bir kısıtlılık olmayan kişiler

²¹⁷ Tanrıver, 2024, s. 566; Akkaya, 2017, s. 292; Gençcan, 2021, s. 473.

²¹⁸ Gençcan, 2021, s. 465.

²¹⁹ Atalı ve Ermenek, 2023, s. 145; Kuru ve Aydın, 2022, s. 107; Topak, 2021, s. 194.

²²⁰ Tanrıver, 2024, s. 573; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, s. 148; Atalı ve Ermenek, 2023, s. 143-144; Kuru ve Aydın, 2022, s. 114; Baygın ve Nar, 2022, s. 335; Akıntürk ve Ateş, 2024b, s. 128.

²²¹ Kılıçoğlu, 2023, s. 231-232; Akıntürk ve Ateş, 2024b, s. 128.

²²² Oğuzman, M. K., Seliçi, Ö. ve Oktay-Özdemir, S. (2024). *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*. İstanbul: Filiz Kitabevi, s. 61; Baygın ve Nar, 2022, s. 334; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 65.

dava açabilecek ve takip edebilecekleri gibi, kendilerine karşı açılan davaları da takip edebileceklerdir²²³.

Dava ehliyeti, yine taraf ehliyeti gibi HMK m. 114/1 hükmü ile dava şartı olarak belirlenmiş bir husustur²²⁴. Dava ehliyeti bir dava şartı olduğu gibi tarafların dava ehliyetini haiz olup olmadığı mahkeme hakimince kendiliğinden incelenmek zorundadır. Bu durum dava şartı olarak sayıldığı için taraflar da karşı tarafta olan eşin dava ehliyetini haiz olmadığını davanın her aşamasında ileri sürebilecektir²²⁵.

Boşanma davası açacak eşin boşanma talebi kişiye sıkı sıkıya bağlı olan bir hak olup dava açacak eşlerin dava ehliyetine sahip olması yasal bir zorunluluktur. Boşanma talep edecek eşler doğrudan kendileri mahkemeye başvurup dava açabilecekleri gibi bu talebini özel vekaletname ile yetkilendirmiş olduğu vekili aracılığıyla da yapabilmektedir. Boşanma davası açacak olan eş tam ehliyetli bir birey ise boşanma davasını açıp yürütebilecek veya kendisini özel vekaletname ile yetkilendirmiş bir vekil aracılığıyla temsil ettirebilecektir²²⁶.

Boşanma davası açmayı talep eden eşin sınırlı ehliyetli olması halinde yasal danışmanından veya vasisinden onay alma zorunluluğu bulunmamaktadır²²⁷. Yasal danışmanlık başlığı altında yer alan TMK m. 429 hükümlerine bakıldığında sınırlı ehliyet sahibi kişilerin yasal danışman onayı almaksızın gerçekleştirebileceği işlemler tahdidi olarak yer almaktadır. Kanunca sayılan tahdidi işlemler incelendiğinde ise boşanma davası açmak veya boşanma talep etme işleminin yer almadığı görülmektedir. Aslında bu durum, kişinin sınırlı ehliyetli olması ve yasal danışman atanması halinde fiil ehliyetinin tamamen sona ermemesinden kaynaklanmaktadır. Boşanma talep etmek isteyen eş, kendisi davayı takip edebileceği gibi özel yetkili vekaletname vererek kendisini vekil aracılığıyla temsil ettirebilecektir²²⁸.

²²³ Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, s. 148; Atalı ve Ermenek, 2023, s. 144; Kuru ve Aydın, 2022, s. 114; Kılıçoğlu, 2023, s. 232; Akıntürk ve Ateş, 2024b, s. 129.

²²⁴ Tanrıver, 2024, s. 573; Atalı ve Ermenek, 2023, s. 133; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, s. 208.

²²⁵ Atalı ve Ermenek, 2023, s. 134; Kuru ve Aydın, 2022, s. 133; Tanrıver, 2024, s. 573.

²²⁶ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 136; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 70; Akkaya, 2017, s. 307; Gençcan, 2021, s. 430.

²²⁷ Atalı ve Ermenek, 2023, s. 144; Akkaya, 2017, s. 300; Tekinay, 1987, s. 224.

²²⁸ Atalı ve Ermenek, 2023, s. 150.

Kişinin temyiz kudretini haiz küçük olması ve kısıtlı olması halinde sınırlı ehliyetsiz olarak değerlendirilecektir²²⁹. Sınırlı ehliyetsiz kişiler boşanma davası bakımından dava ehliyetine sahiptirler. Mahkemeye başvurup dava açabilmeleri için yasal temsilciye ihtiyaç duymaksızın boşanma davası açma hakkına sahiptirler²³⁰. Kişiye sıkı sıkıya bağlı haklar dışında bir dava açtıkları takdirde davayı yasal temsilcileri takip edecektir. Ancak boşanma talebi kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan ötürü bu kişiye sıkı sıkıya bağlı hakkı kullanırken dava ehliyetine sahiptirler²³¹. Yine kişinin sınırlı ehliyetli olduğu haldeki gibi kendileri dava açabilecekleri gibi özel yetkili vekaletname vererek kendisini vekil aracılığıyla temsil ettirebileceklerdir.

TMK m. 11 hükmü gereği evlenmiş olan bireyler ergin kılınmıştır. Küçüğün temyiz kudretini haiz olması halinde, evlenmeyle beraber ergin kılındığından ötürü dava ehliyeti bulunmaktadır. Yine bu kişiler de kendileri dava açabilecekleri gibi özel yetkili vekaletname vererek kendisini vekil aracılığıyla temsil ettirebileceklerdir.

Temyiz kudretinden yoksun, ergin olmayan ve kısıtlanmış kişiler tam ehliyetsiz olarak belirlenmiştir²³². Kişinin temyiz kudretinden yoksun olması halinde mahkemeye başvurması veya herhangi bir hukuki işlem yapması halinde bu işlem hiçbir sonuç meydana getirmeyecektir. Örneğin akıl hastası olan ve temyiz kudretinden yoksun bir kişinin dava ehliyeti bulunmamakla beraber mahkemeden herhangi bir talepte bulunma hakkı yoktur²³³. Bu kişiler TMK m. 15 gereği davada yasal temsilcileri ile temsil edileceklerdir. Ancak boşanma talebi, kişiye sıkı sıkıya bağlı bir hak olduğundan ötürü bu hakkın yasal temsilci tarafından ileri sürülmesi ve boşanma talep edilebilmesi kanun tarafından mümkün kılınmamıştır. Bu durum tam ehliyetsiz kişinin haklarının korunmasını engelleyici nitelikte olup kişilik haklarının

²²⁹ Baygın ve Nar, 2022, s. 373-374; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 75; Akıntürk ve Ateş, 2024b, s. 131.

²³⁰ Atalı ve Ermenek, 2023, s. 144; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, s. 149; Kuru ve Aydın, 2022, s. 115; Kılıçoğlu, 2023, s. 241 vd; Baygın ve Nar, 2022, s. 375; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 280-281; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 155; Reyhani Yüksel, 2023, s. 130; Akkaya, 2017, s. 301; Oğuzman, Seliçi ve Oktay-Özdemir, 2024, s. 115; Serozan, R. (2017). *Medeni Hukuk*. İstanbul: Vedat Kitapçılık, s. 443.

²³¹ Atalı ve Ermenek, 2023, s. 144; Kuru ve Aydın, 2022, s. 115; Gençcan, 2021, s. 482.

²³² Kılıçoğlu, 2023, s. 234-235; Baygın ve Nar, 2022, s. 356; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 71; Akıntürk ve Ateş, 2024b, s. 135; Oğuzman, Seliçi ve Oktay-Özdemir, 2024, s. 90; Serozan, 2017, s. 434.

²³³ Akıntürk ve Ateş, 2024b, s. 137; Kuru ve Aydın, 2022, s. 115; Pekcanitez, Atalay ve Özkes, 2021, s. 148.

ihlaline ağır şekilde yol açabilecek bir durumdur²³⁴. Bu hakkın yasal temsilci tarafından kullanılamayacağı görüşü bulunsa da Yargıtay, kişilik haklarına zarar gelmesi ve kişinin yararına bulunması halinde ve bu hakların korunabilmesi için tam ehliyetsiz kişiyi temsilen, yasal temsilcinin boşanma talebinde bulunabileceğini kabul etmektedir^{235 236}.

Kişinin vesayet altına alınması ve tam ehliyetsiz olması halinde yasal temsilcinin boşanma davası açabilmesi ve boşanma talep edebilmesi için sulh hukuk mahkemesinden boşanma davası açmaya yönelik olarak dava açma izni alması gerekmektedir. Sulh hukuk mahkemesi hakimi bu talebin boşanma talep edecek olan tam ehliyetsizin yararına olup olmadığını değerlendirecek ve eğer kişinin menfaatine olacağına kanaat getirirse söz konusu boşanma davası açma iznini yasal temsilciye verecektir²³⁷.

Tam ehliyetsiz bir kişinin yasal temsilcisi, tam ehliyetsiz kişi adına boşanma davası açmak için mahkemeden izin alabilecekken aynı zamanda kısıtlı adına boşanmaya ilişkin olarak bir avukata dava vekaletnamesi de verebilecektir. Verilecek olan bu vekaletname yine diğerleri gibi özel yetkili bir vekaletname olmak zorundadır.

2.5. Dayandığı Yasal Düzenleme

Evlilik birliğinin temelinden sarsılması bir genel boşanma sebebi olarak TMK'nin 166. maddesinde düzenlenmiş bulunmaktadır. Genel boşanma sebepleri önceden belirli olay ve davranışlara bağlı olmayan, olayın öncesinde kesin ve net bir şekilde tespit edilebilmesi mümkün olmayan ve bundan ötürü eşlerden evliliğin devamının beklenemeyeceği durumların hasıl olmasını ifade etmektedir. Uygulamada evlilik birliğinin temelinden sarsılması, şiddetli geçimsizlik olarak da ifade edilmektedir²³⁸.

²³⁴ Akkaya, 2017, s. 306.

²³⁵ Y.2.HD., T. 05.05.2016, E. 2015/14539, K. 2016/9244; mevzuat.sinerji.com.tr, (E. T.: 25.05.2025); Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 281; Akkaya, 2017, s. 306; Gençcan, 2021, s. 488.

²³⁶ Aksi yönde: Serozan, 2017, s. 436.

²³⁷ Baygın ve Nar, 2022, s. 370; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 281; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 155-156; Y.2.HD., T. 02.05.2012., E. 2012/4824, K. 2012/11556; mevzuat.sinerji.com.tr, (E. T. 25.05.2025).

²³⁸ Kılıçoğlu, 2025, s. 134; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 264.

TMK m.166/1-2 kapsamında eşlerin evlilik ile ortak yaşam sürdürmelerinin eşlerden beklenmeyecek kadar temelinden sarsılmış olması durumunda eşlerin boşanma davası açma hakkı düzenlenmiştir. Devamında davalı tarafın bu boşanma davasında davacının kusurunun daha ağır olduğunu itiraz ile ileri sürme hakkı olduğuna ilişkin düzenleme yer almaktadır. Eğer bu itiraz HMK m.29 yani hakkın kötüye kullanılması durumunu haiz ise ve eşlerin evliliğe devamının davalı ve çocuklar yönünden bir yararı kalmamış ise boşanmaya karar verileceği hükmüne bağlanmıştır.

Madde hükmünden hareketle söylenebilmektedir ki, evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle boşanma ile ilgili olarak kesin ve net bir ayrım yahut özel bir durum bulunmamaktadır. Kanun koyucu, evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle boşanma hakkında genel bir düzenleme yapmış ve TMK’de evlilik birliğini sarsacak olaylar tahdidi olarak saymamıştır²³⁹. Bu yönden her çeşit davranış, olay ve olgu evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle boşanmanın içine alınmıştır. Zira kanun koyucu tarafından her özel olayın bir kanun maddesine bağlanması mümkün değildir. Bundan dolayı kanun koyucunun bu düzenlemeyi yapmaktaki amacı, her çeşit davranışın boşanma sebebi olabileceği düşünülerek tahdidi olarak düzenlenmiş olan özel boşanma sebepleri dışındaki evlilik birliğini zedeleyen ve eşlerden evlilik birliğinin devamının beklenemeyeceği olayların da boşanma sebebi olmasını sağlamaktır²⁴⁰.

Genel boşanma sebebi olan evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına dayalı olarak açılan boşanma davasında TMK m. 166/1’de düzenlenen hususların oluşup oluşmadığını hakim kendisi tespit edecektir. Bu yüzden genel boşanma sebeplerinden biri olan evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına dayalı boşanma davası nispi bir boşanma sebebidir²⁴¹. Hakim tarafından bu boşanma davasında evlilik birliğinin devamının taraflardan beklenemeyecek durumda olması veya evlilik birliğinden beklenen faydanın ortadan kalkması ile evlilik birliğinin temelinden sarsılması birlikte

²³⁹ Kılıçoğlu, 2025, s. 134; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 264.

²⁴⁰ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 120; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 173; Kılıçoğlu, 2025, s. 134.

²⁴¹ Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 173.

göz önüne alınmaktadır. Bahsi geçen hususlar hakim tarafından HMK m.4 uyarınca hakkaniyet ilkesi göz önüne alınarak değerlendirilecektir²⁴².

Yine çalışmamızın konusunu oluşturan diğer boşanma sebebi olan eşlerin anlaşmalı olarak boşanmasına dayalı boşanma sebebi TMK m.166/3'te düzenlenmiştir. İnceleme konumuz olan diğer boşanma sebebi olan ortak hayatın yeniden kurulamamasına dayalı boşanma sebebi ise TMK m.166/4'te düzenlenmiştir. Bu iki boşanma sebebi de mutlak ve kusura dayanmayan, genel boşanma sebeplerindendir²⁴³. Hakimin takdir yetkisi TMK m.166/1'de düzenlenen evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına dayalı boşanma davalarına kıyasla daha dardır. Hakim tarafından yapılması gereken kanun kapsamında sayılan boşanma şartlarının oluşup oluşmadığını tespit etmektir.

2.6. Davanın İspatı

İspat, davaya konu edilen herhangi bir olayın gerçekleşip gerçekleşmediğini veya iddia edilen hususların var olup olmadığına yönelik olarak hakimin kanaatini oluşturmak amacıyla yapılan bir ikna faaliyetidir²⁴⁴. İspata konu olaylar veya iddia edilen hususlar, davanın tarafları arasında anlaşmazlık bulunan vakılardır²⁴⁵. TMK m. 6 hükmüne göre taraflar, dayanmış oldukları vakıaları ve bunların varlıklarını ispat ile yükümlüdür. Bu hükümden hareketle taraflar, ileri sürmüş oldukları iddiaları ve vakıaları delillerle ispat edebildikleri ölçüde davanın lehine sonuçlanmasını sağlayabileceklerdir²⁴⁶.

Taraflar, iddialarını ispat edemediği ve hakimin ispat konusunda kanaatinin olumlu olmaması halinde iddiaları ve davasında ne kadar haklı olursa olsun davanın lehine sonuçlanması mümkün olmayacaktır²⁴⁷. Zira açılacak olan bir davada iddia eden taraf, davaya konu etmiş olduğu iddiasını ispat etmekle mükelleftir. Aksi takdirde

²⁴² Hatemi, 2023, s. 128-129.

²⁴³ Kılıçoğlu, 2025, s. 133.

²⁴⁴ Kuru ve Aydın, 2022, s. 238; Dural ve Sarı, 2023, s. 207; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, s. 331.

²⁴⁵ Kuru ve Aydın, 2022, s. 239; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, s. 332; Gençcan, 2021, s. 872.

²⁴⁶ Akıntürk ve Ateş, 2024b, s. 99; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, s. 332.

²⁴⁷ Kuru ve Aydın, 2022, s. 238; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, s. 332.

iddiasını ispat edemeyen taraf, buradan kendi lehine hak elde edemeyecek, davanın lehine sonuçlanması mümkün olmayacaktır²⁴⁸.

İspatın konusu, HMK m. 187’de yasal düzenleme altına alınmıştır. Söz konusu maddenin birinci fıkrası hükümleri incelendiğinde taraflar arasında bir anlaşmazlık bulunan ve bu anlaşmazlığın çözümünü sağlayacak çekişmeli vakıaların, ispatın konusunu oluşturmakta olduğu anlaşılmaktadır²⁴⁹. Madde hükmünden hareketle taraflar arasında gerçekleşen bir uyuşmazlık yoksa ve çekişme yoksa ispat için delil gösterilmesi gerekmediği gibi mahkeme tarafından da bu hususlar hakkında delil toplanmayacak, araştırma faaliyeti gerçekleştirilmeyecektir. HMK m. 187/2 düzenlemesinde iddiaların veya vakıaların herkes tarafından bilinmesi ve taraflarca bu iddia veya vakıaların ikrar edilmiş olunması halinde ispata konu olmayacağı belirtilmiştir²⁵⁰.

Evlilik birliği içerisindeki eşlerin boşanma hususundaki talebini dayandırmış, temellendirmiş olduğu vakıalar, ispat edilmesi gerekli olan hususlardır. HMK m.25 düzenlemesi gereği taraf, yani boşanma davası söz konusu olduğunda iddia eden eş bu boşanma talebini dayandırdığı vakıalara ilişkin delilleri mahkemeye sunmak ve ispat etmekle yükümlüdür²⁵¹. Örnek olarak açılmış olan bir boşanma davasının reddine ilişkin kararın kesinleşmesinin üzerinden 1 yıl geçmiş olması ve ortak hayatın yeniden kurulamaması halinde, ortak hayatın kurulamadığı taraflarca ispata matuftur. Ancak eşler arasında boşanmanın reddine ilişkin verilen kararın kesinleşmesinden itibaren 1 yıl geçmesine rağmen ortak hayatın yeniden kurulamadığı hususunda bir anlaşmazlık yoksa ve her iki taraf da bu durumu kabul ediyorsa ispatlanacak bir husus kalmayacaktır. Zira her iki eş de bu hususu ikrar etmiş olacaklardır.

Evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına nedenine dayalı olarak açılan boşanma davasının ispatı için somut ve hukuka uygun deliller kullanılmalıdır²⁵². Bir

²⁴⁸ Akıntürk ve Ateş, 2024b, s. 100; Kuru ve Aydın, 2022, s. 238.

²⁴⁹ Akkaya, 2017, s. 442.

²⁵⁰ Atalı ve Ermenek, 2023, s. 245; Kuru ve Aydın, 2022, s. 240; Pekcanıtez, Atalay ve Özkes, 2021, s. 343; Gençcan, 2021, s. 873.

²⁵¹ Akkaya, 2017, s. 441; Çelik, F. (2019). *Boşanma Davalarında İspat ve Deliller*. Ankara: Adalet Yayınevi, s. 67.

²⁵² Gençcan, 2021, s. 874.

olayın ispatı için sunulan delilin uygunluğuna dair kararı hakim takdir edecektir²⁵³. AY'nin m.38/6'ya göre, kanuna aykırı şekilde elde edilmiş bulguların delil olarak kabul edilmesi mümkün değildir²⁵⁴. AY'nin m.36/1'e göre ise herkes, yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma hakkını, meşru yollarla kullanmak zorundadır. Bireyler haklarını savunurken hukuka uygun olmayan yöntemlere başvuramazlar. Diğer bir ifade ile hukuka aykırı şekilde elde edilen delillerin boşanma davasına konu edilmesi, mahkemeye sunulduğu takdirde de hükme esas alınabilmesi mümkün değildir. Aynı zamanda ispat, AİHS m. 6 hükmü doğrultusunda izah edilen adil yargılanma hakkının bir parçası ve temel bir hak olarak düzenlenmiş bulunmaktadır.

Boşanma davalarına ilişkin yargılama usulü TMK m.184'te yasal düzenleme altına alınmıştır. Bu maddede ilk olarak boşanma davasının genel olarak HMK düzenlemelerine bağlı kılındığı hükmü yer almaktadır. Devamında ise boşanma davasına özgü yargılama usulünü ve sınırlarını içeren düzenlemelere yer verilmiştir²⁵⁵. Madde metni incelendiğinde görülmektedir ki söz konusu düzenlemede hakimın delilleri hangi hususlar kapsamında değerlendireceği açıklanmıştır. TMK m. 184 uyarınca aile mahkemesi hakimi, kesin deliller ile bağlı olmayacaktır. Hakim, delilleri serbestçe değerlendirebilecektir²⁵⁶. Burada boşanma davası diğer dava türlerinden farklı bir konumda yer almaktadır. Toplanan deliller, hakim tarafından serbest şekilde değerlendirilebilecek ve kesin delil-takdiri delil ayrımı yapılmayacaktır. Aile, toplumun temel taşı olup boşanma davaları da toplumu etkileyebilecek nitelikte olduğundan dolayı hakimın vicdani kanaati ön planda tutulmuş, bu doğrultuda taraflara delil serbestisi tanınmıştır²⁵⁷.

TMK m.184/1 hükmü incelendiğinde boşanma talebi ile ilgili olarak eşler arasında uyuşmazlık olan hususlar ile ilgili olarak ileri sürülmüş olan deliller

²⁵³ HMK m.189; Nomer ve Akbulut, 2020, s. 39-40; Zevkliler ve Acabey, 2021, s. 137; Dural ve Sarı, 2023, s. 72-73; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 20; Tanrıver, 2024, s. 194.

²⁵⁴ AY. m.38.

²⁵⁵ Tanrıver, 2024, s. 194; Kılıçoğlu, 2025, s. 195-196; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 283; Yılmaz, 2023b, s. 229; Akkaya, 2017, s. 442-443.

²⁵⁶ Çelik, 2019, s. 182.

²⁵⁷ Kılıçoğlu, 2025, s. 197; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 283; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 153; Çelik, 2019, s. 182.

değerlendirilirken, bu delillerin ispata matuf olup olmadığı durumu hakimın vicdani kanaatine bırakılmıştır²⁵⁸. Hakimın, taraflarca ileri sürülen iddiaların doğruluğu hususunda tüm dosya kapsamını ele alarak değerlendirmesi ve bu iddiaların doğruluğunun kuvvetle muhtemel olduğuna kanaat getirmesi vicdani kanaat olarak değerlendirilmektedir²⁵⁹.

Evlilik birliği içerisindeki eşlerin boşanma hususundaki talebini dayandırmış, temellendirmiş olduğu vakıalar, ispat edilmesi gerekli olan hususlardır. HMK m.25 düzenlemesi gereği tarafların, yani boşanma davası söz konusu olduğunda iddia eden eşin bu boşanma talebini dayandırdığı vakıalara ilişkin delilleri mahkemeye sunmak ve ispat etmekle yükümlü olduğunu söylememiz mümkündür. HMK m.187/2 yasal düzenlemesine göre ikrar, taraflar arasındaki uyuşmazlığa konu vakıaların artık çekişmeli halden çıkması ve bu husustaki anlaşmazlığın sona ermesi manasına gelmektedir²⁶⁰. İkrar, iddia eden tarafın ispat yükümlülüğünün ortadan kalkması manasına gelmektedir²⁶¹. Genel kural böyleyken TMK m. 184/3 ile getirilen yasal düzenleme gereği boşanma davasında ikrar, tarafların ispat yükümlülüğünü tamamen ortadan kaldırmayacaktır. Boşanma davası devam ederken taraflardan birinin iddia edilen vakıaları ikrar etmesi, diğer taraf açısından ispat külfetinin sonra ermesi manasına gelmemektedir²⁶². Hakim, boşanma davasında tarafların birinin ikrarı söz konusu ise sadece bu ikrar ile bağlı kalmayacak olup tüm delilleri değerlendirerek taraflar hakkında boşanma kararı verilip verilmeyeceğine vicdani kanaatine göre hükmedecektir²⁶³.

²⁵⁸ Tanrıver, 2024, s. 194.

²⁵⁹ Kılıçoğlu, 2025, s. 196; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 283; Yılmaz, 2023b, s. 229; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 153.

²⁶⁰ Atalı ve Ermenek, 2023, s. 265; Kılıçoğlu, 2025, s. 196; Kuru ve Aydın, 2022, s. 254; Pekcanitez, Atalay ve Özekes, 2021, s. 337.

²⁶¹ Akkaya, 2017, s. 443.

²⁶² Kılıçoğlu, 2025, s. 196; Tanrıver, 2024, s. 194; Akkaya, 2017, s. 443.

²⁶³ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 284; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 153; Tanrıver, 2024, s. 194; Akkaya, 2017, s. 443; Gençcan, 2021, s. 940; Çelik, 2019, s. 132.

2.7. Güncel Kararlar Işığında Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma Davaları

TMK m. 166 kapsamında düzenlenen evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeni gerekçe gösterilerek görülen boşanma davalarında, eşlerin boşanmalarına karar verilebilmesi için gerçekleşmiş olması gereken olay veya durumlara TMK m. 166 ve devamında açıkça ve ayrıntılı olarak yer verilmemiştir. Bu durum, aslında evlilik birliğinin temelinden sarsılması sebebinin genel bir boşanma sebebi olarak düzenlenmesinden kaynaklanmaktadır. Zira evlilik birliğinin temelinden sarsılması sonucunu doğurabilecek olay ve durumların önceden tespit edilebilmesi tam olarak mümkün olmayıp bunlar kanun metninde tahdidi olarak sayılamamıştır. Kanunun metninde tahdidi olarak belirlenmemiş olan ve önceden tespit edilebilmesi mümkün olmayan bu olay ve durumların, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına neden olduğu ve evlilik birliğinin devam etmesinin artık eşler tarafından çekilmez hale geldiği mahkemece tespit olunduğu halde, genel boşanma sebebinin gerçekleştiği manasına gelmektedir.

Eşler arasında yaşanmış olan evlilik birliğini bozan ve temelinden sarsan olayların, eşler arasındaki geçimsizliğin hangi durumlarda ortaya çıkabileceğinin kanun koyucu tarafından tek tek, sınırlı olarak sayılabılmesinin imkanı yoktur²⁶⁴. İnsanların davranışları, hem zaman hem de mekan açısından değişiklik gösterebilmekte ve toplumsal yaşantının süregeldiği vakit içerisinde gerçekleşebilecek değişiklikler de bu davranışları biçimlendirmektedir. Toplumun sürekli olarak değişen yapısı göz önüne alındığında, farklı vakitlerde ve farklı yerlerde eşler arasında anlaşmazlığa neden olacak durumların ortaya çıkabilmesi mümkündür. Hukuk sisteminin ve kanun koyucunun da bu değişikliklere anında ayak uydurabilmesi mümkün değildir. Bu nedenledir ki, kanun koyucu tarafından eşlerin arasında ortaya çıkabilecek tüm anlaşmazlıkların bire bir ayrıntılı şekilde madde metni haline getirilmesi yerine genel bir boşanma sebebi olarak düzenlendiği görülmektedir.

Toplumsal yaşamda ortaya çıkabilecek sınırsız sayıda anlaşmazlık, evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına sebebiyet verebilmektedir. Bu durum göz önünde

²⁶⁴ Ünlütepe, 2019, s. 63.

bulundurulduğunda, eşler arasında boşanmaya sebep olabilecek her olayın kanun kapsamında ayrı ayrı düzenlenmesi mümkün değildir. Çünkü evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına ilişkin karineler veya olaylar ne kadar kapsamlı biçimde belirlenirse belirlensin, toplumun sürekli değişen doğası nedeniyle her zaman öngörülemeyen bazı durumlar ortaya çıkabilmektedir.

Zamanla değişen toplumsal koşullar, hukuk kurallarının durağan yapısı karşısında esneklik gerektirmektedir. İşte bu nedenle kanun koyucu evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenini genel bir boşanma nedeni öngörmüş ve bu genel ilkenin dayanağını oluşturan, evlilik birliğini temelden sarsacak nitelikteki olayların tespiti ile olayların değerlendirilmesini hakimın takdirine bırakmıştır²⁶⁵. Bu olaylar tahdidi olarak belirlenmediğinden ve olayların değerlendirmesinin hakimın takdirine bırakılmasından mütevellit, evlilik birliğini temelinden sarsan olay ve durumların tespiti için Yargıtay kararları büyük önem arz etmektedir. Çalışmanın devamında Yargıtay kararları değerlendirilecektir.

Yargıtay bir kararında, davalı kadının ev hanımı olduğu, evlilik birliğinden sadır olan giderlere ancak emeği ile yardım etme olanağı bulunduğu, hamilelikten sonra davalı tarafın ailesinin davacıyla anlaşmazlık yaşamasına karşın rağmen erkek eş tarafından bağımsız konut temin edilmediği, davalının eşini istemediği ve eşi ile çocuğu ile ilgilenmemesi sebeplerini boşanma sebebi olarak saymıştır²⁶⁶.

Diğer bir Yargıtay kararında düğün tarihine yakın bir zamanda *“bu evlilikliği yapmayacağım”* ifadesini kullanan ve ardından *“yeni bir başlangıç yaparak düğün merasimini icra edelim”* cümlesiyle eşi karşı barışma girişimine rağmen eşlerin birlikte yaşamaktan kaçtığı, ortak hayatın fiilen kurmasını istemedikleri değerlendirilerek her iki tarafın da kusurlu olduğuna kanaat getirilmiştir²⁶⁷.

Başka bir Yargıtay kararında resmi nikahlı eşlerin düğün tarihini ileride yapmayı kararlaştırdıkları, düğün gününün belirlendiği, ancak düğünün belirlendiği tarihte yapılmadığı, somut olayda örf ve adet gereği tarafların arasında bir anlaşma

²⁶⁵ Ünlütepe, 2019, s. 66.

²⁶⁶ YHGK., T. 26.11.2014, E. 2013/2-1416 K. 2014/956, www.legalbank.net, E.T.:23.05.2025.

²⁶⁷ YHGK., T. 03.06.2020, E. 2017/2-2651 K. 2020/333, www.legalbank.net, E.T.: 23.05.2025.

olduğunun tespit edildiği, belirtilen tarihte düğünün gerçekleşmemesinden ötürü davacı kadın eşin çevresine ve ailesine karşı küçük düşüp erkek eşe karşı olan güveninin bitmesinin evlilik birliğinin temelinden sarsılması sonucunu doğurduğu hükme bağlanmıştır²⁶⁸. Oysaki Yargıtay, 1965 tarihinde vermiş olduğu bir kararında “*Koca, düğün merasimi yapmaya zorlanamaz*” ibaresini kullanarak, kocanın düğün yapmamasını evlilik birliğinin temelinden sarsılması (şiddetli geçimsizlik) nedeniyle boşanma sebebi olarak kabul etmemiştir²⁶⁹. Ancak güncel Yargıtay kararlarında düğün merasiminin gerçekleştirilmemesinin evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedeniyle boşanma sebebi olarak kabul edilmekte olduğu görülmektedir.

Eşlerin birlikte almış olduğu karar neticesinde ayrı yaşamaya başlamaları üzerine kadın eşin işi ve geliri olduğunu bilen erkeğin, kadın eşin kullanmakta olduğu kredi kartlarını iptal ettirmesi, kendisini arayan kayınvalidesine de “*manyak karı*” ifadesini kullandığı yer almaktadır. Yargıtay, bu durumda erkek eşin tam kusurlu olduğunu, kadın eşe ise atfedilebilecek herhangi bir kusur olmadığını değerlendirmiş ve bu doğrultuda hüküm kurmuştur²⁷⁰.

Yargıtay’ın yine benzer bir kararında davalı erkeğin davacı kadın eş ile ortak yaşamı için kullanılmak amacıyla asgari yaşam koşullarına sahip ayrı bir konut sağlamasının gerekip gerekmediği ve ayrı bir konut sağlanmamasının evlilik birliği içerisinde olan eşler arasında birlikte yaşamayı temelinden sarsacak düzeyde bir anlaşmazlık yaratıp yaratmadığı hususunu değerlendirmiştir. Bu kararda erkek eşin, kadın eşin talebi doğrultusunda erkek eşin ailesinden ayrı, bağımsız bir konutta ortak yaşamı sürdürmeye yanaşmadığı ve bu talebe karşılık vermediği, kadın eşi kendi ailesi ile birlikte yaşamaya zorlamasını bir boşanma nedeni olarak saymıştır. Her ne kadar bazı üyeler tarafından davacı kadının erkek eşe kaçmak suretiyle evlendiği ve erkek eşin ailesinin ekonomik durumunu bildiği ileri sürülmüş ise de bu kararda söz konusu görüşün çoğunluk tarafından kabul edilmediği görülmüştür²⁷¹.

²⁶⁸ YHGK., T. 21-03-2019, E. 2017/2-1931 K. 2019/340, www.legalbank.net, E.T.: 23.05.2025.

²⁶⁹ Y.2.HD., T. 30. 03.1965, E. 1051, K. 1699, www.legalbank.net, E.T.: 23.05.2025.

²⁷⁰ YGHK., T. 21.09.2021, E. 2017/2-2733 K. 2021/1053, www.legalbank.net, E.T.: 23.05.2025.

²⁷¹ YGHK., T. 09.03.2016, E. 2014/2-725 K. 2016/280, www.legalbank.net, E.T.: 23.05.2025.

Erkek eşin, kadın eşin psikolojik rahatsızlığıyla ilgilenmediği ve ailesini ortak yaşam alanına kabul etmediği tespit edilmiştir. Buna karşılık, kadın eşin “...*demek ki ben buraya ait değilim. Beni çok sevdiğine inandığım birinin yanına gidiyorum. Beni herkes affetsin...*” şeklindeki beyanı içeren mektubu yazarak evden ayrılmasının sadakat yükümlülüğünü ihlal ettiğine karar vermiştir. Yargıtay, karara konu boşanmaya neden gösterilen olaylar silsilesinde başkasının yanına gideceği beyanatını içeren terk mektubu yazan ve sadakat yükümlülüğüne aykırı davranan kadın eşin, erkek olan eşin kendisine karşı gerçekleştirmiş olduğu kusurlu davranışlarına karşılık olduğunun gözetilmesi gerektiğini beyan ederek her iki tarafın da en azından eşit kusurlu olması gerektiği yönünde değerlendirme yapmış ve hüküm kurmuştur.

Yargıtay diğer bir kararında somut olayda tarafların komşuları olan tanıkların, davacı kadının erkek eş tarafından evden kovulduğuna tanıklık ettikleri durumda eş tarafından kovulma eyleminin doğası gereği hakaret niteliği taşıdığına ve evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına hükmetmiştir²⁷².

Yargıtay tarafından, başka bir somut olayda davacı erkek eşin aileyi ekonomik olarak zorlayacak nitelikte harcamalar yapmasının evlilik birliğinden doğan görevlerini ihmal ettiği ve yerine getirmediğine delalet edeceği değerlendirilmiştir. Kararın devamında, eşlerin boşanma süreci devam ederken erkek eşin “*sizi süründüreceğim*” beyanında bulunduğu ve bu beyanın tehditkar olduğundan bahisle erkek eşin evlilik birliğinin temelinden sarsılmasında ağır kusurlu olduğu yönünde hüküm kurulmuştur²⁷³.

Diğer bir kararda erkek eşin, rıza doğrultusunda davalı kadın eşi Konya iline göndermesinin akabinde “*telefonlara cevap vermemek ve aramamak*” sebebiyle açılan boşanma davasında her iki taraf açısından bu durumu evlilik birliğinin temelinden sarsılması olarak kabul etmiş ve her iki eşin de eşit kusurlu olduğuna kanaat getirmiştir²⁷⁴.

²⁷² YGHK., T.11.02.2021, E. 2017/2-2644 K. 2021/68, www.legalbank.net, E.T.: 23.05.2025.

²⁷³ YGHK., T. 28.03.2019, E. 2019/2-126 K. 2019/379, www.legalbank.net, E.T.: 23.05.2025.

²⁷⁴ YGHK., T. 21.03.2019, E. 2017/2-2719 K. 2019/341, www.legalbank.net, E.T.: 23.05.2025.

Yargıtay kararında davalı kadın eşin, erkek eşi eve almadığı ve erkek eşe “şizofren” ithamında bulunduğu, buna karşılık erkek eşin de kadın eşe “koca kafalı, salak, manyak” ifadelerinde bulunduğu bir olayda Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, iki eşin de boşanmada eşit kusurlu olduğuna kanaat getirmiştir²⁷⁵.

Diğer bir Yargıtay kararında eşlerin tartışması ve fiziksel şiddet uyguladığı ve eşlerin bu durum neticesinde yargılanarak mahkumiyetlerine karar verildiği, bundan sonra ise davacı erkek eşin müşterek eve kilidi kırmak suretiyle girdiği ve daha sonrasında eve gelen kadın eşin eşyalar hususunda tekrardan tartışma yaşadığı, erkek eşin bu olaylar gerçekleşirken kadın eşin babasına hakaret ettiği tespit edilmiştir. Devamında erkek eşin evin kirasını ve diğer faturaları ödememesinin evlilik birliğinden doğan görevleri yerine getirmemesi olarak değerlendirilmiş, bu sebeple erkek eşin boşanmada daha fazla kusurlu olduğuna kanaat getirilmiştir²⁷⁶.

Yargıtay, terk sebebi ile ilgili olarak önüne gelen bir uyuşmazlıkta, davacının kendisine gönderilen terk ihtarından sonra davacı eş tarafından TMK m. 166/1 gerekçe gösterilerek evlilik birliğinin temelinden sarsılmasına dayalı boşanma davası açılmasında hukuki yararı olup olmadığı ve iyiniyet kuralları ile bağdaşıp bağdaşmadığı hususunu tartışmıştır. Terke dayalı boşanma davasını açmakta hukuki yararı olan eşin ancak terk eden eş olduğunu, diğer eşin dönüşünü haksız bir şekilde engelleyerek ortak konutu terk etmeye zorlayan eşin terke dayalı boşanma davası açamayacağını değerlendirmiştir. Devamla davalı kadın eşin iddia edilen gibi terk edilen değil, erkek eşin terke zorlandığı tespit edilmiş ve bu nedenle tarafların TMK m.166 çerçevesinde evlilik birliğinin temelinden sarsıldığına kabulü gerektiğine kanaat getirilmiştir²⁷⁷.

Yargıtay kararında davacı erkek eşin kadın eşe yönelik “defol, cehenneme git” ifadesini kullandığı, devamında gelişen olaylarda erkek eşin kadın eşi toplum içinde konuşma tarzı, giyimi, köy kökenli oluşu ve hizmetçi gibi davranmakla itham ederek küçük düşürücü ifadeler kullanmasının da, kadının hem bireysel onuruna hem de evlilik birliğine duyulan saygıya açık bir şekilde zarar verdiği , tüm bu davranışların

²⁷⁵ YGHK. T. 14.03.2019, E. 2017/2-2067 K. 2019/296, www.legalbank.net, E.T.: 23.05.2025.

²⁷⁶ YGHK. T. 09.05.2018, E. 2017/2-1581 K. 2018/1050, www.legalbank.net, E.T.: 23.05.2025.

²⁷⁷ YGHK. T. 13.03.2015, E. 2013/2-1688 K. 2015/1032, www.legalbank.net, E.T.: 23.05.2025.

davalı kadının eşine duyduğu güveni sarsmış ve evlilik birliğini temelden zedelemiş olduğu tespit edilmiş ve taraflar açısından boşanma gerekçesi olarak değerlendirilmiştir.



3. EVLİLİK BİRLİĞİNİN TEMELİNDEN SARSILMASI NEDENİYLE BOŞANMANIN SONUÇLARI

Yukarıda açıklanan boşanma sebepleri olan evlilik birliğinin temelinden sarsılması (TMK m.166/1), eşlerin anlaşmalı olarak boşanması (TMK m.166/3) ve ortak hayatın yeniden kurulamaması (TMK m.166/4) nedenlerine dayalı olarak boşanmış olmaları, tarafların hayatı açısından birtakım sonuçlar doğurmaktadır. Bu anlamda taraflar gerek hukuki gerekse de mali bazı sonuçlara katlanmakla yükümlü olacaklardır. Boşanmanın sonuçlarının oluşabilmesi için mahkemece verilen boşanma kararının kesinleşmesi gerekmektedir²⁷⁸. Kararın kesinleşmesinin ardından aşağıda açıklanan sonuçlar meydana gelecektir. Çalışma kapsamında yukarıda bahsi geçen boşanma sebepleri ekseninde boşanmanın sonuçları açıklanacaktır.

3.1. Hukuki Sonuçları

3.1.1. Medeni Durum

Öncelikle boşanma kararının kesinleşmesini takiben eşlerin medeni durumu değişmektedir. Kararın kesinleşmesinden itibaren artık eşler ‘bekar’ olmakla, yeniden evlenebilirler²⁷⁹. Buna ek olarak eşlerin evlenmeyle birlikte elde ettikleri ergin olma ve kayın hısımlığı gibi kazanımları korunmaya devam edecektir²⁸⁰.

3.1.2. Kadının Soyadı

Eşlerin hukuki durumunda değişiklik yaratan diğer bir durum da soyadıdır. Şu an yürürlükte olmayan TMK m.187’de evlenen kadının evlilikle birlikte eşinin soyadını alacağı düzenlenmiştir. Anılan hüküm AYM’nin 22.02.2023 tarih ve E. 2022/155, K. 2023/38 S. kararı doğrultusunda iptal edilmiştir. İptal kararı 28.01.2024 tarihinden itibaren yürürlüğe girmiştir²⁸¹. Buna rağmen gerekli hukuki düzenleme yapılmadığından ötürü ²⁸² uygulamada evlilik için ilgili kuruma

²⁷⁸ Hatemi, 2023, s. 132; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 176.

²⁷⁹ Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 168; Reyhani Yüksel, 2023, s. 134.

²⁸⁰ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 292; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 176; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 291; Yılmaz, 2023b, s. 231; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 169.

²⁸¹ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 177; Kılıçoğlu, 2025, s. 157 vd; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 120.

²⁸² Kılıçoğlu, 2025, s. 159.

başvurulduğunda kadına ya müstakbel eşinin soyadını seçmesi ya da kendi soyadıyla beraber müstakbel eşinin soyadını kullanması arasında seçim yaptırılmaktadır. Bu nedenle her ne kadar bahsi geçen hüküm (TMK m.187) iptal edilmiş olsa da, uygulamada kadının, erkeğin soyadını kullanmaya devam etmesi nedeniyle soyadına ilişkin açıklamaya yer verilecektir.

Evlilik ile beraber eşinin soyadını alan kadın, boşanma ile beraber TMK m.173/1 uyarınca evlenmeden önceki soyadını geri alacaktır. Eğer kadının, boşanmış olduğu eşinin soyadını kullanmasında bir menfaati bulunur, bu durum erkek eşe zarar vermeyecek nitelikte olur ve kadın tarafından bu soyadının kullanımı talep edilirse, o halde mahkemece kadının menfaatinin tespiti halinde boşanmış olduğu eşine ait soyadını kullanmasına hakim tarafından izin verilebilecektir²⁸³. Buna ilişkin yasal düzenlemeye TMK m.173/2’de yer verilmiştir. Haklı menfaatin varlığı bakımından kadının boşanmış olduğu eşinin soyadını kullandığı dönemde şöhret sahibi olması ve bu soyadı ile çevresi tarafından tanınıyor olması yahut kadının çocuğu ile aynı soyadını kullanmak istemesi örnek gösterilebilir. Yine aynı maddenin (TMK m.173) devamında ise; kadının boşanmış olduğu eşinin soyadını kullanması bakımından koşulların değişmiş olduğu durumda erkek eşin talebi halinde kadının soyadının kullanılması bakımından verilen iznin kaldırılabilceği hükme bağlanmıştır. O halde bu sefer kadının eski eşinin soyadını kullanma hakkının elinden alınabilmesi için kadının soyadını kullanmasının erkek eşe zarar verici nitelikte olması ve kadının soyadını kullanmaktaki menfaatinin sona ermesi gerekmektedir²⁸⁴.

Kanaatimce öncelikle kadının boşanma neticesinde eski soyadını kazanması bakımından yapılan düzenleme, boşanma iradesini göstermiş eşler bakımından oldukça mühim ve elzemdır. Zira özellikle bizim çalışmamızda konu edilen evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma davaları (TMK m.166/1-3-4) bakımından tarafların artık evliliklerini sürdüremeyeceği ve çoğunlukla da evlilik sonrasında artık bir araya dahi gelmek istemeyecekleri aşikârdır. Böylesi bir durumda,

²⁸³ Kılıçoğlu, 2025, s. 155; Kocabaş, G. (2022). *Evlenmenin Kadının Soyadına Etkisi*. İstanbul: Legal Yayıncılık, s. 182; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 171.

²⁸⁴ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 146; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 292; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 177; Kılıçoğlu, 2025, s. 155; Kocabaş, 2022, s. 182; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 169-170.

kadın eşin artık erkek eşin soyadını kullanmak istememesi doğaldır. Öte yandan erkek eş de kendi soyadının kadın eş tarafından kullanılmasını istemeyebilir. Bu anlamda kanunda yer alan bu düzenleme kanımca yerindedir. Madde kapsamında kadın eş boşanma sonrasında menfaati doğrultusunda boşandığı eşinin soyadını kullanmasına yönelik izin verilmesi son derece önemli ve gereklidir. Özellikle kadınların evlilik sonrasında hayatlarında yaşamış oldukları birtakım gelişmeler onların artık tüm hayatını etkiler duruma gelebilmektedir. Tabiri caizse soyadları, kendilerinin hayatta edindiği yer, kimlikleri haline gelmekte, hatta bazen bazı durumlarda onlar açısından ‘marka’ değeri bile oluşturmaktadır²⁸⁵. Bu açıdan kadının menfaatinin korunması anlamında kanunda yer alan bu düzenleme son derece mühimdir. Yine diğer taraftan boşanmanın tarafı olan erkek eş, kadın eşin menfaatinin son bulması ve kadının soyadını kullanmasının kendisine zarar vermesi karşısında kadının soyadını kullanma hakkının son bulmasını da talep edebilmektedir. Bu durum erkek açısından manevi tatmin duygusu yaratmakta ise de, kanaatimce kadının menfaati aslında hiçbir zaman kaybolmamaktadır. Çünkü evlilikle birlikte artık gerek sosyal gerekse ekonomik anlamda kadının kimliği bambaşka bir soyadı altında şekillendirilmektedir. Kadına ait kimlik belgesi, banka kartları, sosyal örgütlere ait kimlik kartlarında hep bu soyadı yer almaktadır. Boşanma sonrası tüm bunların değiştirilmesi, tıpkı evliliğin başında olduğu gibi yine kadının üzerine kalan bir yükür²⁸⁶. Yine kadın eş, yapmış olduğu sözleşmelerde bu soyadını kullanmaktadır. Bu nedenlerden ötürü kadının doğrudan maddi bir menfaati olmasa bile manevi menfaati devamlı sürmektedir. Öte yandan kanun tarafından erkek eşin kadın eşin soyadını kullanmasını engellemesi bakımından iki şartın bir arada gerçekleşmesi öngörülmüş; kadın eşin menfaatinin son bulmasının yanında, soyadının kullanımının erkek eşe zarar verici nitelikte olması şartı da aranmıştır. Bu nedenle kanun tarafından erkek eşin de bu noktada oluşabilecek muhtemel zararlarının önüne geçilebilmesi ve taraflar arasındaki menfaat dengesinin korunması bakımından TMK m.173/2 hükmü kanımca son derece önemlidir.

²⁸⁵ Aksi görüşte: Hatemi, 2023, s. 134, yazar, soyadının kişiler hukuku bağlamında bir marka olarak nitelendirilemeyeceğini ileri sürmekte, bu nedenle kadının boşandığı eşinin soyadını hakim izniyle kullanabilmesi yönündeki hükmü eleştirmektedir. Yazara göre kadın eş, mevcut düzenlemenin aksine hakim izniyle değil, erkek eşin izni doğrultusunda soyadını kullanabilmelidir.

²⁸⁶ Aynı yönde: Kılıçoğlu, 2025, s. 156; Kocabaş, 2022, s. 181.

3.1.3. Eşlerin Artık Birbirine Mirasçı Olamaması

Yine boşanmanın diğer hukuki sonuçlarından birisi ise eşlerin artık birbirlerine mirasçı olamamalarıdır. TMK m.181 uyarınca boşandıkları andan itibaren eşler arasındaki mirasçılık ilişkisi sona ermektedir²⁸⁷. Anılan madde kapsamında genel bir açıklama yapılarak boşanan eşlerin birbirine karşı mirasçı olamayacağı belirtilmiş, aynı maddenin ikinci fıkrasında ise başka bir hususa değinilmiştir. Eşler arasında boşanma davası devam ettiği sırada davanın tarafın olan eşlerden birinin ölmesi durumunda, ölen eşin mirasçılarının davaya devam ederek sağ kalan eşin boşanma davasının açılmasına neden olan olaylarda kusurlu olduğunu ispatlamaları halinde, sağ kalan eşin ölen eşe mirasçı olması mümkün olmayacaktır²⁸⁸. Söz konusu düzenleme kapsamında davalı eşte aranacak kusur, boşanmayı sebep verecek kuvvette olmalıdır. Nitekim Yargıtay da bu minvalde karar vermektedir²⁸⁹.

Bu düzenleme kanımca hakkaniyete uygundur. Zira sağlığında boşanma iradesinin eşler tarafından mahkemeye taşınmış olması ve bir tarafın henüz kendisini ifade etme şansı bulmadan vefat etmesi halinde, sağ kalan eşin haksız biçimde ölen eşe mirasçı olmasının önüne geçilmiştir.

3.1.4. İddet Müddeti

İddet müddeti, kadının bekleme süresi biçiminde de ifade edilmektedir. Boşanmanın sonuçlarından biri olan ve TMK m.132’de ifadesini bulan iddet müddeti, boşanmanın ardından kadının üç yüz gün geçmedikçe evlenemeyeceğini düzenlemektedir. Bu hükmün amacı nesep karışıklıklarını önlemektir²⁹⁰. Yine öte yandan aynı maddenin (TMK m.132) ikinci fıkrasında kadının doğum yapmasının ardından iddet müddetinin sona ereceği düzenlenmiştir. Maddenin (TMK m.132) son fıkrasında ise kadının iddet müddetinin kaldırılmasını isteyebileceği haller

²⁸⁷ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 146; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 292; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 177; Kılıçoğlu, 2025, s. 179; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 294; Yılmaz, 2023b, s. 232; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 172; Reyhani Yüksel, 2023, s. 136.

²⁸⁸ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 147; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 292; Kılıçoğlu, 2025, s. 182; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 294.

²⁸⁹ Y.2.HD., 27.11.2019 T., E. 2019/3673, K. 2019/11598; mevzuat.sinerji.com.tr, E.T.: 25.05.2025.

²⁹⁰ Hatemi, 2023, s. 59; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 292; Kılıçoğlu, 2025, s. 94; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 80; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 62.

düzenlenmiştir. Buna göre kadının üç yüz günlük süre içerisinde hayatına devam ederek yeniden evlenebilmesi için kadının hamile olmadığına tespitinin ardından iddet müddeti kaldırılabilir, diğer taraftan eğer boşanmış eşler yeniden birbiriyle evlenmek isterlerse bu kez yine kadının iddet müddeti kaldırılabilir. İddet müddetinin kaldırılması mahkemeden istenecek ve haklı sebeplerin varlığı halinde hakim tarafından iddet müddetinin kaldırılmasına karar verilecektir²⁹¹.

3.1.5. Velayet

Müşterek çocuğu bulunan eşler bakımından boşanma neticesinde hakim tarafından somut olayın koşulları göz önünde bulundurularak çocuğun üstün yararı doğrultusunda²⁹² velayet taraflardan birine verilecektir²⁹³. Velayetin ortak biçimde tesis edilmesi de mümkündür²⁹⁴. Çocuğun velayetine ilişkin hakim tarafından verilecek karar, çocuğun üstün yararı gözetilmek suretiyle tarafların boşanma davasındaki kusur durumundan bağımsız biçimde karara bağlanır²⁹⁵.

Hakim kararıyla müşterek çocuğun velayetinin taraflardan birine verilmesiyle birlikte, diğer eş açısından velayet hakkı sona erer²⁹⁶. Hakim, velayeti kendisine bırakılmayan eş ile müşterek çocuk arasında uygun ölçüde kişisel ilişki kurulmasını sağlayacaktır²⁹⁷. Öte yandan velayeti kendisine bırakılmayan eşin çocuğun bakım giderleri ve diğer ihtiyaçlarının karşılanması yönünden sorumluluğu devam edecektir²⁹⁸. Bu nedenle velayet kendisine bırakılmayan eş tarafından müşterek çocuk lehine ödenmek üzere iştirak nafakasına hükmedilmesi gerekmektedir. İştirak nafakası hakim tarafından re'sen kararlaştırılması gereken bir nafaka türüdür²⁹⁹.

²⁹¹ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 145; Hatemi, 2023, s. 130; Zevkliler, Cumaloğlu ve Acabey, 2024, s. 292; Dural ve Sarı, 2023, s. 210.

²⁹² Reyhani Yüksel, S. (2020). *Velayet Hakkı ve Anayasal Sınırları*. İstanbul: Legal Yayıncılık, s. 29; Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 386.

²⁹³ Hatemi, 2023, s. 188; Özdemir, H. ve Ruhi, A. C. (2018). *Çocuk Hukuku (Ders Kitabı)*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık, s. 262; Zevkliler, Cumaloğlu ve Acabey, 2024, s. 308-309; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 177; Kılıçoğlu, 2025, s. 189; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 313; Yılmaz, C. (2023a). *Velayet Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 64; Yılmaz, 2023b, s. 232; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 178; Reyhani Yüksel, 2023, s. 136.

²⁹⁴ Çakır, N. (2020). *Boşanma Sonrası Ortak Velayet*. Ankara: Yetkin Yayınları, s. 68.

²⁹⁵ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 150.

²⁹⁶ Özdemir ve Ruhi, 2018, s. 271; Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 384.

²⁹⁷ Özdemir ve Ruhi, 2018, s. 221; Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 152.

²⁹⁸ Özdemir ve Ruhi, 2018, s. 271.

²⁹⁹ İştirak nafakasına ilişkin açıklamalarımız için bkz: s. 76.

Boşanma neticesinde müşterek çocuğun velayetine ilişkin düzenleme TMK m.336/3'te yer almaktadır. Hükümün lafzına göre boşanma neticesinde çocuğun velayeti taraflardan birine verilecektir. Ancak hüküm velayetin birlikte kullanılmasını yasaklar nitelikte değildir. Bu nedenle hakimin geniş takdir yetkisi göz önünde bulundurularak müşterek çocuğun velayeti, anne ve baba tarafından birlikte kullanılmak üzere tesis edilebilecektir³⁰⁰. Birlikte velayet, velayet hakkının taraflara sağladığı yetki ve görevlerin anne ve baba tarafından ortak biçimde kullanılması anlamına gelmektedir. Birlikte velayetin kullanımı açısından tarafların yetki ve görevleri paylaşarak kullanması mümkün değildir³⁰¹. Anne ve baba, çocuğun bakımı ve gözetimi noktasında alınacak her karar bakımından ortak olarak hareket etmek ve görüş bildirmekle yükümlüdür. Eşlerin boşanma sonrasında dahi müşterek çocuk hakkında alınacak tüm kararlar bakımından bir araya gelebilmesi ve bu çerçevede asgari düzeyde de olsa iletişimlerini devam ettirmesi her zaman mümkün olmayabilir. Bu nedenle birlikte velayetin hakim tarafından kararlaştırılması için eşlerin birlikte velayetin sorumluluklarını gereği gibi yerine getirebileceklerinden emin olması gerekir. Birlikte velayet, anne ve babanın bu sorumluluk duygusunu taşıdığı düşünüldüğünde çocuk açısından da en faydalı yol olarak görünmektedir³⁰². Zira bu yolla müşterek çocuk taraflarla daha fazla iletişim kurabilecek ve boşanmadan daha az hasar alarak hayatına devam edebilecektir³⁰³.

Velayete ilişkin hakim tarafından verilen karar nihai bir karar değildir³⁰⁴. Nitekim TMK m.183'de sayılan durumların oluşması halinde hakim re'sen veya talep üzerine velayetin değiştirilmesine karar verebilir³⁰⁵. Velayet TMK m.348'de sayılan haller gerçekleştiği takdirde kaldırılabilir³⁰⁶. Ayrıca TMK m.349'da velayet kendisine bırakılan eşin evlenmesi halinde çocuğun menfaati gerektiriyorsa velayetin

³⁰⁰ Reyhani Yüksel, 2020, s. 75.

³⁰¹ Reyhani Yüksel, 2020, s. 71; Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 385.

³⁰² Reyhani Yüksel, 2020, s. 52; Aksi yönde: Hatemi, 2023, s. 188; Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 149.

³⁰³ Reyhani Yüksel, 2020, s. 72.

³⁰⁴ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 151.

³⁰⁵ Reyhani Yüksel, 2020, s. 54; Özdemir ve Ruhi, 2018, s. 268; Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 393, 151.

³⁰⁶ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 396; Kılıçoğlu, 2025, s. 656-658.

değiştirilebileceği yahut kaldırılabilirliği düzenlenmiştir³⁰⁷. Velayet her iki taraf bakımından kaldırıldıysa çocuğa vasi atanacaktır³⁰⁸.

3.1.6. Zamanaşımının Ortadan Kalkması

Eşlerden birinin boşanma davası açması durumunda boşanmaya konu edilen boşanma sebebi ile ilgili olarak zamanaşımı kesilecektir³⁰⁹. Ancak eşler arasındaki boşanma davasının devam ettiği süre boyunca ve boşanmanın kesinleşmesi üzerine eşlerin birbirlerinden olan alacakları hususunda zamanaşımının nasıl değerlendirileceği önem arz etmektedir.

Eşler arasındaki boşanma davası devam ettiği süre boyunca eşlerin birbirlerinden olan alacakları için zamanaşımı kuralı Türk Borçlar Kanunu (TBK) m. 153 düzenlemesi ile hükme bağlanmıştır. Bu maddenin 3. fıkrasında evlilik devam ettiği süre boyunca eşlerin birbirlerinden olan alacakları için zamanaşımının duracağı emredici bir hüküm olarak düzenlenmiştir³¹⁰. TBK m.153/3 gereği boşanma davası kesinleşinceye değin zamanaşımı süresi işlemeyecektir. Boşanma davasının kesinleşmesinin ardından söz konusu zamanaşımı işlemeye devam edecektir³¹¹.

3.2. Mali Sonuçları

Boşanmanın mali sonuçları maddi-manevi tazminat, eşlerden birinin diğerine ödemesi gereken yoksulluk nafakası ve velayet kendisine bırakılmayan eşin müşterek çocuğa ödemekle yükümlü olduğu iştirak nafakası biçimindedir³¹².

Yukarıda sayılanlardan iştirak nafakası dışında kalan mali sonuçlar talebe bağlıdır³¹³. Fakat bu talebe bağlı hususlar bakımından mutlaka boşanma davası sırasında talep zorunluluğu bulunmamaktadır³¹⁴. TMK m.178'e göre boşanma davası sırasında talep konusu edilmeyen bu alacaklar bakımından, boşanma davasının

³⁰⁷ Hatemi, 2023, s. 191; Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 397-398; Kılıçoğlu, 2025, s. 658; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 420-421.

³⁰⁸ Özdemir ve Ruhi, 2018, s. 271; Hatemi, 2023, s. 191; Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 398; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 421.

³⁰⁹ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 149.

³¹⁰ Reyhani Yüksel, 2023, s. 136.

³¹¹ Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 294; Yılmaz, 2023b, s. 232; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 175.

³¹² Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 157.

³¹³ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 157.

³¹⁴ Reyhani Yüksel, 2023, s. 152.

kesinleşmesinin ardından geçen 1 yıllık süre içerisinde de bu alacakların talep edilmesi mümkündür³¹⁵. Kanun tarafından belirlenen 1 yıllık bu süre zamanışımı niteliğindedir³¹⁶. Bu nedenle hakim tarafından re'sen dikkate alınmayacaktır³¹⁷.

3.2.1. Maddi Tazminat

Maddi tazminat, eşlerin evlilik birliği içerisinde uğradıkları maddi zararların tazminine dönük bir tazminat türüdür. Boşanma davasının fer'i niteliğinde talep halinde görülmektedir. Taraflardan birinin talebi olmaması durumunda hakim tarafından kendiliğinden maddi tazminata hükmedilmesi mümkün değildir. Maddi tazminat hukuki düzenlemesini TMK m.174'te bulmaktadır. Bu madde kapsamında boşanma davasında daha az kusurlu olan eşin talebi halinde³¹⁸ kusurlu diğer eşten maddi tazminat isteyebileceği düzenlenmiştir. O halde maddi tazminat talebi için talep eden eşin diğer eşten daha az kusurlu olması şarttır³¹⁹. Yine söz konusu maddede boşanma neticesinde talep eden eşin '*mevcut veya beklenen bir menfaatinin*' zedelenmiş olması gerekmektedir³²⁰. Tazminatın talep edilebilmesi için talep eden tarafın menfaatlerinin boşanma yüzünden zarar görmesi, yani boşanma ile meydana gelen olaylar arasında illiyet bağının bulunması gereklidir³²¹. Neticede hakim dosyadaki delilleri değerlendirerek maddi tazminatın şartlarının oluşup oluşmadığını inceleyecek ve uygun miktarda tazminata hükmedilmesine karar verecektir³²².

3.2.2. Manevi Tazminat

Manevi tazminat da TMK m.174/2'de düzenlenmiştir. Boşanmayı meydana getiren olaylar taraflar bakımından sarsıcı, onarılması zor birtakım durumlar yaratabilir. Bu bağlamda kanun koyucu tarafından bu zarara uğrayan tarafın menfaatlerinin uygun ölçüde tazmin edilmesi amaçlanmıştır. Düzenleme gereğince

³¹⁵ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 168.

³¹⁶ Reyhani Yüksel, 2023, s. 144; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 302.

³¹⁷ Kılıçoğlu, 2025, s. 176-177.

³¹⁸ Yılmaz, 2023b, s. 234; Reyhani Yüksel, 2023, s. 140.

³¹⁹ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 157-158; Hatemi, 2023, s. 138; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 299; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 178; Kılıçoğlu, 2025, s. 160; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 298; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 192.

³²⁰ Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 194; Reyhani Yüksel, 2023, s. 142.

³²¹ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 299; Kılıçoğlu, 2025, s. 161.

³²² Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 159; Nomer ve Akbulut, 2020, s. 39-40; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 300; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 196.

manevi tazminatın kapsamı ‘kişilik hakkına yönelik saldırı’ bağlamında değerlendirilmiştir. Yani eğer boşanmayı meydana getiren olaylarda taraflardan birinin meydana getirdiği davranışlar diğer tarafın kişilik haklarına saldırı niteliğini taşıyor ise, saldırının muhatabı olan eş diğer eşten manevi tazminat talep edebilecektir. Söz konusu düzenlemede yer alan ‘kişilik hakkına saldırı’ ifadesi genel olarak eşlerden birinin diğerine karşı küfür, hakaret, şiddet gibi eylemleri ve yine diğer eşin kutsal saydığı değerler bakımından kötü, aşağılayıcı sözlerin sarf edilmesi biçiminde özetlenebilir³²³. Bu anlamda kişilik hakkına saldırı ifadesine sınırlı sayma yoluyla örnek verilmesi mümkün olmayacaktır. Bazı evlilikler bakımından kişilik hakkına saldırı niteliği taşımayacak bazı eylemlerin, bazı evlilikler bakımından bu şekilde adlandırılacak olması mümkündür. Örneğin bazı kişiler günlük konuşmada küfür veya kötü söz yoluyla anlaşılarak geçim sağlayabilir ancak bazı kişiler ise küfür veya kötü söze hiç tahammül edemeyebilir. O nedenle boşanmaya neden olaylarda tarafın meydana getirdiği eylemlerin kişilik hakkına saldırı niteliği taşıyıp taşımadığı her olay özelinde ayrı olarak değerlendirilmesi gereken ve hakim tarafından karara bağlanacak bir husustur³²⁴. Eklemek gerekir ki tazminat talebinde bulunacak eşin kanunun lafzında (TMK m.174/2) belirtildiği üzere diğer eşe kıyasla daha az kusurlu olması gerekmektedir³²⁵.

Kanımca maddi ve manevi tazminatın düzenlenmiş olması, tarafların eylem ve sonuçlarına karşılık gelen duruma katlanması manasını taşır. Bu nedenle boşanmanın fer’i niteliğinde görülen maddi ve manevi tazminat talepleri eşler bakımından önemli ve gereklidir. Ancak yine de belirtmek gerekir ki gerek maddi gerekse de manevi tazminatın taraflardan birini zenginleştirme, diğerini de yoksullaştırma yolu olmadığı unutulmamalı, hakim tarafından bu ilke doğrultusunda değerlendirme yapılarak taraflar arasında menfaat dengesi korunmalıdır³²⁶.

³²³ Nomer ve Akbulut, 2020, s. 96-97; Zevkliler ve Acabey, 2021, s. 138; Kılıçoğlu, 2023, s. 318; Dural ve Sarı, 2023, s. 111; Baygın ve Nar, 2022, s. 483; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 91; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 302; Antalya ve Topuz, 2024, s. 128; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 197-198.

³²⁴ Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 305-306; Nomer ve Akbulut, 2020, s. 39-40; Zevkliler ve Acabey, 2021, s. 137.

³²⁵ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 160; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 305; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 178; Kılıçoğlu, 2025, s. 163; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 302; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 198.

³²⁶ YHGK., T. 11.05.2016, E. 2014/2-936, mevzuat.sinerji.com.tr, E.T.: 25.05.2025.

3.2.3. Nafaka

Boşanmanın ardından hakim tarafından eşlerden birinin diğerine ödemesi bakımından kararlaştırılan nafaka türüne yoksulluk nafakası denir³²⁷. Müşterek çocuklar bakımından çocuk kendisine bırakılmayan eş bakımından ödenmesine karar verilen nafaka türü ise iştirak nafakasıdır. Boşanma davasının devamı sırasında sayılan iki nafaka türü de (yoksulluk ve yardım nafakası) tedbir nafakası olarak isimlendirilir³²⁸. Davanın kesinleşmesinin ardından ise tedbir nafakası yukarıda sözü geçen ve aşağıda anlatılacak isimlerine kavuşur.

3.2.3.1. Yoksulluk Nafakası

Yoksulluk nafakası, yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek eşe diğer eş tarafından ödenecek paradır. Kanuni düzenlemesi TMK m. 175'te yer almaktadır. Kanunun lafzından da anlaşılacağı üzere yoksulluk nafakası talep halinde hükmedilebilecek, hakim tarafından kendiliğinden değerlendirilmesi mümkün olmayan bir nafaka türüdür³²⁹. Talep halinde boşanma davası süresince eşlerden birinin diğerine ödemesi gereken nafaka ise tedbir nafakası olacaktır³³⁰.

Bu nafaka türü bakımından kanun tarafından iki şart aranmıştır. Bunlardan ilki talep eden tarafın boşanma nedeniyle yoksulluğa düşmesi, ikincisi ise talep eden eşin kusurunun daha ağır olmamasıdır. Şartların oluşması halinde yoksullukla karşı karşıya kalan eş, diğer eşten yoksulluk nafakası talep edebilecektir. Uygulamada yoksulluk nafakası çoğunlukla kadın eş lehine hükmedilmektedir³³¹. Yoksulluk nafakasının takdiri bakımından hakim yine kanunun (TMK m.175) lafzında yer aldığı üzere nafaka yükümlüsünün ödeme gücünü göz önünde bulundurmalıdır³³². Tazminat hususunda olduğu gibi nafaka bakımından da taraf menfaatleri arasındaki dengenin sağlandığı,

³²⁷ Kılıçoğlu, 2025, s. 167.

³²⁸ Özdemir ve Ruhi, 2018, s. 123.

³²⁹ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 161; Kılıçoğlu, 2025, s. 168; Akbulut, M. B. (2022). *Türk Medeni Kanunu Kapsamında Yoksulluk Nafakası*. Ankara: Seçkin Yayıncılık, s. 57; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 305; Yılmaz, 2023b, s. 235; Reyhani Yüksel, 2023, s. 148.

³³⁰ Özdemir ve Ruhi, 2018, s. 123; Hatemi, 2023, s. 130; Reyhani Yüksel, 2023, s. 148.

³³¹ YHGK., T. 21.03.2018, E. 2017/2-1584, K. 2018/503; YHGK., T. 01.05.2002, E. 2002/2, K. 2002/397-399; YHGK., T. 11.03.2021, E. 2017/2-2653, K. 2021/249; YHGK., T. 15.03.2022, E. 2019/2-107, K. 2022/318; mevzuat.sinerji.com.tr, E.T.: 25.05.2025.

³³² Akbulut, 2022, s. 69-71; Yılmaz, 2023b, s. 235; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 206-207; Reyhani Yüksel, 2023, s. 151.

nafaka yükümlüsünün zorluğa düşmeyeceği, nafaka alacaklısının da yoksulluğuna neden olmayan meblağda nafaka tutarına hükmedilmesi gerekecektir. Belirtmek gerekir ki kanunda da herhangi bir süre sınırı öngörülme-yen yoksulluk nafakası, mahkemelerce verilen kararlarda da sınırlamaya tabi olmaksızın süresiz olarak hükmedilmektedir³³³. Yoksulluk nafakasının kaldırılabilmesi bakımından TMK m.176/3'te bazı düzenlemelere yer verilmiştir. Taraflardan birinin ölmesi; nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi, evli olmaksızın bir kişiyle gayriresmi birliktelik yaşaması, maddi durumunun düzelmesi, haysiyetsiz bir yaşam sürmesi durumlarında yoksulluk nafakası kaldırılabilir³³⁴.

Kanaatimce, özellikle uygulamada yalnızca kadın lehine hükmedilmesi bakımından yoksulluk nafakası kanunun öngördüğü biçimde uygulanmamaktadır. Günümüzde kadının iş hayatına katılım oranı, geçmiş dönemdekine kıyasla çok daha yüksektir³³⁵. Bu nedenle kanun her ne kadar bundan önceki yıllarda kadın lehine yorumlanmış ve yeri geldiğinde kadının maddi durumunun erkekten daha iyi olduğu durumda dahi erkek lehine nafaka hükmedilmemesi yoluna gidilmiş ise de, yoksulluk nafakası kadın-erkek arasındaki eşitliğin sağlanması bakımından erkek lehine de uygulanmalıdır. Yine öte yandan yoksulluk nafakasına süresiz olarak hükmedilmesi, özellikle eşler bakımından bazı sıkıntıları beraberinde getirmektedir³³⁶. Evlilik süresi kısa olan, örneğin 1-2 sene evli kalmış ve devamında boşanmış eşlerin 20-30 sene diğer eşe yoksulluk nafakası ödemesi uygulamada karşılaşılan bir durumdur. Yine boşanmış eşlerin evlilik süresi uzun olsa dahi boşanma sonrasında taraflardan birinin hayatına devam ederek yeniden evlenmesi halinde dahi önceki eşine karşı nafaka yükümlülüğü devam etmektedir. Bu noktada nafaka yükümlülüğü külfet haline dönüşerek boşanmış eşin kurmaya çalıştığı yeni hayata da tesir etmekte, onu da zorlaştırır hale gelmektedir. Kanun tarafından yalnızca nafaka alacaklısının yeniden evlenmesi durumunda yoksulluk nafakasının sona ereceği hüküm altına alınmıştır.

³³³ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 164; Hatemi, 2023, s. 137; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 306; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 178; Kılıçoğlu, 2025, s. 170; Akbulut, 2022, s. 89; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 308; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 210; Reyhani Yüksel, 2023, s. 152.

³³⁴ Kılıçoğlu, 2025, s. 171-175; Akbulut, 2022, s. 123-149.

³³⁵ Türkiye İstatistik Kurumu (2025). İşgücü İstatistikleri, 2024. TÜİK Haber Bülteni, 54059, E.T.: 25.05.2025, data.tuik.gov.tr.

³³⁶ Kamu Denetçiliği Kurumu. (2019). *Çocuk Tesliminde Hak İhlallerine ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Özel Rapor*. Ankara: Kamu Denetçiliği Kurumu Yayınları, s. 67-70.

Yani nafaka yükümlüsünün evlenmesi, yoksulluk nafakasını sona erdiren bir sebep olarak sayılmamıştır.

Bu sorunların çözümü bakımından yoksulluk nafakası ödeme yükümlülüğü öncelikle süreli hale getirilmelidir. Süre, tarafların evlilik süresi ve sosyo-ekonomik durumları göz önünde bulundurularak belirlenmelidir. Hakim tarafından nafakanın her durumda ödeneceği asgari bir süre belirlenmelidir. Bu süre boyunca nafaka yükümlüsü şartlar ne olursa olsun nafaka ödemekle yükümlü olmalıdır (Nafakanın kaldırılmasını gerektiren haller saklı kalmak kaydıyla.). Bir de hakim tarafından azami bir süre belirlenmeli ve nafaka yükümlüsü nafakanın kaldırılmasını gerektiren bir sebebin bulunmaması halinde bu süre boyunca nafaka ödemeye devam etmeli ve bu sürenin bitiminde nafaka ödeme yükümlülüğü sona ermelidir. Eğer asgari sürenin aşılmasından itibaren nafaka yükümlüsü nafakanın kaldırılmasını gerektirecek bir durumu ileri sürerek nafakanın kaldırılmasını talep ederse, artık yoksulluk nafakasının ödenmesi sona erecektir. Örnekle açıklamak gerekirse; 2 yıl süren bir evliliğe ilişkin verilen boşanma kararıyla birlikte, hakim tarafından 2 yıllık azami nafaka yükümlülüğü süresi belirlenmiş olsun. Nafaka yükümlüsü eşin boşanma kararının kesinleşmesini takip eden 1 yıllık süre içerisinde evlenmesi durumunda, her halde 1 yıl içerisinde nafaka ödemeye devam etmeli, 1 yıllık sürenin geçmesinin ardından ise evliliği nedeniyle nafaka yükümlülüğünün sona ermesini talep edebilmelidir. Nafaka yükümlüsü eşin evlenmediği varsayımında ise yükümlü eş 2 yıl boyunca nafaka ödedikten sonra artık nafaka yükümlülüğü ortadan kalkmalıdır. Şahsi kanaatimce getirilecek bu düzenleme taraf menfaatleri açısından daha yararlı olacaktır.

Belirtmek gerekir ki yoksulluk nafakası durum ve koşulların değişmesi halinde TMK m.176/4 kapsamında talep halinde yeniden düzenlenebilecektir³³⁷.

3.2.3.2. İştirak Nafakası

İştirak nafakası da velayeti kendisine bırakılmayan eşin yükümlü olduğu, müşterek çocuk için ödenecek paradır³³⁸. İştirak nafakası TMK m.182/3'te hukuki

³³⁷ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 166; Zevkliler, Cumalıoğlu ve Acabey, 2024, s. 308; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 178; Kılıçoğlu, 2025, s. 171-175; Yılmaz, 2023a, s. 179; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 213; Reyhani Yüksel, 2023, s. 152.

³³⁸ Reyhani Yüksel, 2023, s. 139.

ifadesini bulmaktadır. Velayet kendisine bırakılmayan eş çocuğun giderlerine katılmakla yükümlüdür. Bu noktada çocuğun üstün yararı gözetilmek suretiyle nafaka yükümlüsü tarafından iştirak nafakası ödenmesi gerekecektir³³⁹. Çocuğun bakım ve giderlerinin gözetilmesinin yanında hakim tarafından nafaka yükümlüsü olan velayet kendisine bırakılmayan eşin maddi durumu da göz önünde bulundurulacaktır. Eğer bu eş maddi anlamda yetersiz ve çocuğun bakım masraflarını karşılamak bir yana kendi giderlerini dahi karşılayamayacak durumda ise, o zaman iştirak nafakasına hükmedilmez³⁴⁰.

İştirak nafakasının boşanma davasının devamı süresince görünüm biçimi tedbir nafakasıdır³⁴¹. Boşanma davasına ilişkin kararın kesinleşmesiyle beraber şartları sağlandıysa iştirak nafakası ismiyle ödenmeye devam edecektir³⁴².

İştirak nafakası hakim tarafından re'sen göz önünde bulundurularak takdir edilir. Bu nedenle talebe bağlı mali sonuçlardan olan maddi-manevi tazminat ve yoksulluk nafakasında olduğu gibi iştirak nafakası bakımından TMK m.178'de öngörülen zamanaşımı süresi geçerli olmayacaktır³⁴³. Hakim tarafından re'sen göz önünde bulundurulacak iştirak nafakasından feragat mümkün olmayacaktır. Ancak Yargıtay'ın aksi yönde kararları mevcuttur³⁴⁴. Bu noktada Yargıtay'ın görüşüne katılmamız mümkün değildir. Çünkü zayıf durumda olan çocuğun korunması, bakım ve giderlerinin sağlanması için ödenen iştirak nafakasından feragatin sonuç doğurması, iştirak nafakasının niteliği ile bağdaşmayacaktır³⁴⁵.

³³⁹ Özdemir ve Ruhi, 2018, s. 134; Zevkliler, Cumaloğlu ve Acabey, 2024, s. 314; Kılıçoğlu, 2025, s. 191; Akıntürk ve Ateş, 2024a, s. 320; Yılmaz, 2023b, s. 233; Erdem ve Makaracı Başak, 2024, s. 186-187.

³⁴⁰ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 155.

³⁴¹ Zevkliler, Cumaloğlu ve Acabey, 2024, s. 288; Kılıçoğlu, 2025, 148-149; Özdemir ve Ruhi, 2018, s. 122; Hatemi, 2023, s. 130.

³⁴² Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 155.

³⁴³ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 168.

³⁴⁴ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 154.

³⁴⁵ Aynı yönde: Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 154.

Çocuğun reşit olması ya da evlenmesi hallerinde iştirak nafakası yükümlülüğü sona erecektir³⁴⁶. Çocuğun ergin olduktan sonra iştirak nafakası talep etme hakkı yoktur. Eğer şartları oluştuysa çocuk yardım nafakası talep edebilecektir³⁴⁷.



³⁴⁶ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 155; Özdemir ve Ruhi, 2018, s. 151; Zevkliler, Cumahıoğlu ve Acabey, 2024, s. 313; Helvacı ve Erlüle, 2023, s. 178; Kılıçoğlu, 2025, s. 193-195.

³⁴⁷ Dural, Oğuz ve Gümüş, 2024, s. 155; Özdemir ve Ruhi, 2018, s. 157.

SONUÇ

Evlilik birliğini sona erdirmeye anlamına gelen boşanma için 4721 S. TMK kapsamında belli sebepler öngörülmüştür. Eşlerin evlilik birliğine son vermek adına kanunen belirlenen bu sebeplere uygun biçimde mahkemeye müracaat etmeleri gerekmektedir. Bu sebeplerin haricinde eşlerin evlilik birliğini sona erdirmeleri mümkün olmayacaktır. Söz konusu boşanma sebepleri ise TMK'nin 161-166'ncı maddeleri arasında düzenlenmiştir. Kanunun sistematığına göre ilk olarak belli olgulara dayalı olan yani özel boşanma sebepleri olarak adlandırılan boşanma sebepleri düzenlenmiş (TMK m.161-165), son olarak ise (TMK m.166) genel boşanma sebepleri ele alınmıştır.

Çalışmamızın konusunu oluşturan evlilik birliğinin temelinden sarsılması nedenine dayalı boşanma davası ise üç adet boşanma sebebini içerir biçimde TMK m.166'da düzenlenmiştir. Özellikle bu üç boşanma sebebinden ilki olan evlilik birliğinin temelinden sarsılması (TMK m.166/1) kapsamında açılan boşanma davaları, uygulamada boşanma davaları arasında en sık karşılaşılan boşanma davası türlerinden biridir. Bunun sebebi kanımca genel ve nispi bir boşanma sebebi olan bu boşanma davası türünün, özel boşanma sebeplerine kıyasla kanunen belirlenmiş şartlarının daha az olması ve buna bağlı olarak ispat olanağının da daha geniş olmasındandır. Yine çalışma konumuzu oluşturan diğer boşanma sebebi olan tarafların boşanma hususunda anlaşmasına dayalı boşanma davası ise uygulamada en sık karşılaşılan diğer bir boşanma davası türüdür. Bunun da sebebi kanımca bu boşanma sebebine dayalı olarak açılacak boşanma davasının diğerlerine kıyasla en hızlı şekilde sonuç vermesidir. Zira şartların sağlanması halinde açılacak bu dava hızlı biçimde bitirilmekte, tarafların boşanması sağlanmaktadır.

Öncelikle TMK m.166/1'e dayalı olarak açılacak boşanma davaları, kusura dayanmayan nispi bir boşanma davası türüdür. Nitekim kanunen aranan iki şart bulunmakta olup bunlardan ilki evlilik birliğinin temelinden sarsılması, ikincisi ise ortak hayatın çekilmez hale gelmesidir. Sayılan iki şartın bir arada gerçekleşmesi gerekecektir. Öte yandan söylenebilir ki bu şartların meydana gelmesi bakımından her zaman tarafların kusuru bulunmayabilir. Bazen eşlerin kusuru olmaksızın üçüncü

kişilerden ya da doğal bazı nedenlerden kaynaklı olarak evlilik birliği temelinden sarsılmış ve ortak hayat eşler bakımından çekilmez hale gelmiş olabilir. Taraflardan birinin geçirmiş olduğu bir hastalık sonucu kusuru bulunmaksızın üreme yetisini kaybetmesi buna örnek olarak gösterilebilir. Ancak Yargıtay tarafından davalının az da olsa kusurunun bulunması gerektiği yönünde kararlar verilmektedir. Yargıtay'ın görüşünün aksine kanımca davalının kusuru bulunmasa dahi eşler arasında evlilik birliğinin temelinden sarsılması mümkündür. Zaten bu durum TMK m.166/1'de düzenlenen boşanma sebebinin kusura dayanmayan bir boşanma sebebi olmasının doğal bir sonucudur.

Yine öte yandan Yargıtay vermiş olduğu kararlarında tam kusurlu davacı eşin dava hakkının bulunmadığı, açmış olduğu davasının reddedilmesi gerektiğini savunmaktadır. Kanımca yine bu durum da kanunun lafzıyla bağdaşmamaktadır. Zira her ne kadar davacı eşin boşanmaya neden olan olaylarda tam kusurlu olduğu anlaşılabilir, bu durum artık evliliğin devamını imkansız kılacak bir hale bürünmüş, kanuni ifadesiyle evlilik birliğini temelinden sarsmış ve ortak yaşamı çekilmez hale getirmiş olabilir. Bu durumda tarafların kanunun öngördüğü (TMK m.166/1) boşanma şartlarını sağlıyor olmalarının yanı sıra eğer şartlarını taşımıyorsa davacı tam kusurlu eşin bir başka boşanma sebebine dayalı olarak boşanma talep edemeyeceği bir gerçektir. Sonuçta tam kusurlu davacı eşin tamamen kusurlu olmasına karşın artık bu evliliğin içerisinde bulunmak istemediği, evliliği devam ettiremeyeceği ortadadır. Boşanmayı talep eden tam kusurlu eşin davasının reddedilmesi, artık devam ettiremeyeceği bir evliliğin içinde bulunmak zorunda bırakılması, adeta bununla cezalandırılması manasını taşıyacaktır. Hatta taraflar arasında evlilik sonrasında dahi korunabilecek bir menfaat, bir bağ kaldıysa dahi, davanın reddinin ardından bu bağın kopması yüksek bir ihtimaldir. Bu nedenle kanımca yapılması gereken tam kusurlu davacı eşin davasının reddedilmemesi, boşanmanın fer'ileri yönünden ise eşler arasındaki kusur dengesi oranında bir karar verilmesidir.

TMK m.166/3'te düzenlenen eşlerin boşanma hususunda anlaşması nedenine dayalı boşanma davası bakımından kanun tarafından 1 sene boyunca eşlerin evli kalması şart olarak sayılmıştır. Bu düzenlemenin amacı eşlerin birbirini yeterince tanımadan boşanma kararı almasının önüne geçilmesi ve evliliklerin mümkün mertebe

ayakta tutulabilmesidir Öte yandan madde kapsamında eşlerin 1 senelik bu süre içerisinde fiilen bir arada bulunması şart olarak gösterilmemiştir. Bunun bir sonucu olarak ortak hayatı hiç tesis etmemiş eşler de bu kanun maddesinden yararlanarak anlaşmalı olarak boşanabileceklerdir. Kanun koyucunun söz konusu madde (TMK m.166/3) kapsamındaki amacına hizmet etmesi bakımından, 1 yıllık sürenin eşler tarafından fiilen birlikte geçirilmesi şartı aranması kanımca daha doğru olacaktır.

TMK m.166/4'te sayılan ortak hayatın yeniden kurulamaması nedenine dayalı boşanma davası bakımından kanun koyucu tarafından yapılan son değişiklik çerçevesinde, taraflar arasında açılan boşanma davasının hakim tarafından herhangi bir sebeple reddi kararının kesinleşmesinin ardından 1 sene geçmesi, bu sebebe dayalı olarak boşanma davası açılması bakımından yeterli görülmüştür. Önceki düzenleme kapsamında 3 sene olarak öngörülen bu sürenin 1 seneye indirilmiş olması, zaten fikir itibariyle de sona ermiş evliliklerin bitirilebilmesi ve tarafların hayatlarına kaldığı yerden devam edebilmesi açısından önemli bir gelişme olmakla, yapılan yeni düzenlemenin yerinde olduğu inancındayım.

Yine AYM'nin 22.02.2023 tarih ve E. 2022/155, K. 2023/38 S. kararı doğrultusunda evlenmiş kadının soyadını düzenleme altına alan TMK'nin 187'nci maddesi iptal edilmiştir. Söz konusu madde yürürlükten kaldırılmakla yetinilmiş, bu alanda yeni bir düzenleme yapılmamıştır. Bu nedenle uygulamada iptal kararı öncesindeki haliyle geçerli olan kanun hükmü (TMK m.187) uygulanmakta, kadınlar evlenirken yalnızca eşlerinin soyadını kullanmakta ya da evlenmeden önceki soyadlarının arkasına gelecek şekilde eşlerinin soyadını kullanabilmektedirler. Görüldüğü üzere kadına bu anlamda bir seçim hakkı tanınmamıştır. Kadın evliliğin ardından resmi daireler nezdinde isim değişikliğinin yarattığı karmaşa bir yana, hayatının tüm çehresini değiştirecek biçimde yepyeni bir ismi taşımak zorunda bırakılmaktadır. Bu durum eşler arasındaki eşitlik ilkesine aykırıdır. Bu nedenle kanımca kadına evlenmeden önceki soyadını tek başına kullanabilmesi açısından da izin verilmek suretiyle kanun maddesinin yeni bir düzenlemeye tabi tutulması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Adli Sicil ve İstatistik Genel Müdürlüğü. (2024). <https://adlisicil.adalet.gov.tr/Resimler/SayfaDokuman/310520221416422021H%C4%B0ZMETE%C3%96ZELK%C4%B0TAP.pdf>. (Erişim Tarihi: 27.04.2024).
- Akbulut, M. B. (2022). *Türk Medeni Kanunu Kapsamında Yoksulluk Nafakası*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Akıntürk, T. ve Ateş, D. (2024a). *Türk Medeni Hukuku Aile Hukuku İkinci Cilt*. İstanbul: Beta Basım.
- Akıntürk, T. ve Ateş, D. (2024b). *Medeni Hukuk*. İstanbul: Beta Basım.
- Akkaya, T. (2017). *Medeni Usul Hukuku Bakımından Boşanma Davası*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Antalya, O. G. ve Topuz, M. (2024). *Marmara Hukuk Yorumu Medeni Hukuk Cilt: I (Giriş – Temel Kavramlar – Başlangıç Hükümleri)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Atalı, M. ve Ermenek, İ. (2023). *Medeni Usul Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Aydın, M. A. (2021). *Türk Hukuk Tarihi*. İstanbul: Beta Basım.
- Baygın, C. ve Nar, A. (2022). *Medeni Hukuk Dersleri - I Başlangıç Hükümleri ve Kişiler Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Bor, Y. (2023). *Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Canarlan, G. (2017). Hayata Kast, Pek Kötü Veya Onur Kırıcı Davranışın, Genel Boşanma Sebepleriyle İlişkisi. *International Journal Of Social And Humanities Sciences*, 1 (2), 95-107.
- Cin, H. ve Akyılmaz, G. (2024). *Türk Hukuk Tarihi*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Çakır, N. (2020). *Boşanma Sonrası Ortak Velayet*. Ankara: Yetkin Yayınları.

- Çelik, F. (2019). *Boşanma Davalarında İspat ve Deliller*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Kamu Denetçiliği Kurumu. (2019). *Çocuk Tesliminde Hak İhlallerine ve Yoksulluk Nafakasına İlişkin Özel Rapor*. Ankara: Kamu Denetçiliği Kurumu Yayınları.
- Dural, M., Ögüz, T. ve Gümüş, M. A. (2024). *Türk Özel Hukuku Cilt III Aile Hukuku*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Dural, M. ve Sarı, S. (2023). *Türk Özel Hukuku Cilt I Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Erdem, M. ve Makaracı Başak, A. (2024). *Aile Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Ersöz, O. (2018). *Türk Hukukunda Zina Sebebiyle Boşanma*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Gençcan, Ö. U. (2021). *Boşanma Davaları Bağlamında Medeni Usul Hukuku (Boşanma Usul Hukuku)*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Gökçen, A. (2021). Suç İşleme ve Haysiyetsiz Hayat Sürme Sebebi İle Boşanma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Hatemi, H. (2023). *Aile Hukuku*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Helvacı, S. ve Erlüle, F. (2023). *Medeni Hukuk*. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Hoşbaş, İ. (2024). *Anlaşmalı Boşanma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- İçöz Demirel, D. ve Kömür, E. (2024). *Anlaşmalı Boşanma Protokolünün Düzenlenmesi ve İhlali*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kaya Gökmen, G. (2021). *Boşanma Davası Sırasında Ölen Eşin Mirasçılarının Boşanma Davasına Devam Etmesi*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Kıbar, A. F. (2020). Türk Hukukunda “Hayata Kast” Sebebi İle Boşanma Ve Doğurduğu Hukuki Sonuçların Değerlendirilmesi (TMK m. 162). *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, (2), 633-676.
- Kocabaş, G. (2022). *Evlenmenin Kadının Soyadına Etkisi*. İstanbul: Legal Yayıncılık.

- Kuru, B. ve Aydın, B. (2022). *İstinaf Sistemine Göre Yazılmış Medeni Usul Hukuku Ders Kitabı*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Kılıçoğlu, A. M. (2025). *Aile Hukuku*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Kılıçoğlu, A. M. (2023). *Medeni Hukuk*. Ankara: Turhan Kitabevi.
- Nomer, H. N. ve Akbulut, P. E. (2022). *Medeni Hukuka Giriş Dersleri Bölüm I*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Oğuzman, M. K. ve Seliçi, Ö. - Oktay-Özdemir, S. (2024). *Kişiler Hukuku (Gerçek ve Tüzel Kişiler)*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Okan Koç, O. (2019). Hayata Kast, Pek Kötü Veya Onur Kırıcı Davranış Sebebi İle Boşanma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi/Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Okumuş, T. (2012). Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzincan Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Özdemir, H. ve Ruhi, A. C. (2018). *Çocuk Hukuku (Ders Kitabı)*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Özden, M. T. (2017). Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Nedeniyle Boşanma. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi/Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Pekcanitez, H., Atalay, O. ve Özkes, M. (2021). *Medenî Usûl Hukuku Ders Kitabı*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Reyhani Yüksel, S. (2020). *Velayet Hakkı ve Anayasal Sınırları*. İstanbul: Legal Yayıncılık.
- Reyhani Yüksel, S. (2023). *Yargıtay Kararları İle Zenginleştirilmiş Aile Hukuku Meseleleri*. İstanbul: Aristo Yayınevi.
- Serozan, R. (2017). *Medeni Hukuk*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Tanrıver, S. (2024). *Medeni Usul Hukuku Cilt I*. Ankara: Yetkin Yayınları.

- Tekben, T. (2021). Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Sebebine Dayalı Boşanma Üzerine Bir İnceleme. *Yeditepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 18 (2), 1077-1130.
- Tekinay, S. S. (1987). *Medeni Hukuka Giriş Dersleri*. Filiz Kitabevi: İstanbul.
- Topak, S. (2021). *Boşanma Davalarında Yargılama Usulü*. İstanbul: On İki Levha Yayıncılık.
- Türkiye İstatistik Kurumu (2025). İşgücü İstatistikleri, 2024. TÜİK Haber Bülteni, 54059, E.T.: 25.05.2025, data.tuik.gov.tr.
- Uçar Toksöz, D. (2019). Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Halinin Bir Görünüm Biçimi Olan Anlaşmalı Boşanma İmkânının Türk Hukuku Çerçevesinde Değerlendirilmesi. *Izmir Democracy University Social Sciences Journal*, 1(2), 44-62.
- Ünlütepe, M. (2019). *Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Sebebine Dayalı Boşanma (Tmk M. 166/I-II)*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yener, M. Z. (2021). Sosyal Medya Paylaşımlarının Boşanma Davasına Etkisi. *Adalet Dergisi*, (67), 239-262.
- Yılmaz, C. (2023a). *Velayet Hukuku*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, Ç. (2016). Evlilik Birliğinin Temelinden Sarsılması Sebebiyle Boşanmada Tarafların Kusuruna İlişkin Yargıtay Kararı İncelemesi. *İstanbul Aydın Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(2), 149-59.
- Yılmaz, S. (2023b). *Temel Hukuk Dizisi Medeni Hukuk – I (Thd) (Başlangıç Hükümleri – Kişiler Hukuku – Aile Hukuku)*. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Yücel, Ö. (2023). *Boşanma Hukukunda Kusur İlkesinden Kusurdan Bağımsızlığa Geçiş*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Zevkliler, A. ve Acabey, M. B. (2021). *Medeni Hukuk*. İstanbul: Vedat Kitapçılık.
- Zevkliler, A., Cumalıoğlu, E. ve Acabey, M. B. (2024). *Medeni Hukuk - III Aile Hukuku*. Ankara: Adalet Yayınevi.